
H T

GAUDEO.

Hans Staden van Homborgs
Beschrijvinghe van America/

Wiens Inwoonders/ Wilt/ Naeckt/ seer Godtloos ende Wreede Menschen-Eters zijn/ hoe hy selve onder de Brasilianen langhe ghevangen gheseten heeft/ die hem dreyghden doot te slaen ende te eten: Oock hoe wonderbaerlijck hy door de Hant des Heeren verlost is.

Item hoe de Wilden *VVayganna* geheeten, hun daer, als onder 'tgheberchte by de *Bay de Todos os Sanctos* onthouden ende gheneeren, voorts waer mede sy omgaen, ende Oorloghe voeren,

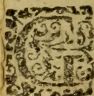
Alles Figuerlick nae 'tleven af ghebeelt/ is seer dienstich voor de gheene die nae Brasilien of de Bay de Todos os Sanctos varen.

t'AMSTERDAM

Ghedruckt by Broer Iansz. woonende op de Nieu-zijdts achter-Borch-wal/ by de Brouwerije vande Hopbergh/ inde Silvere Kan/ 1627.

Den doorluchtighen ende hooch-gheboren Vorsten ende Heeren, Heer Philips Lantgraeff tot Hessen, &c. Mijnen Genadighen Heere.

Henade ende vrede in Christo Iesu onsen Verlosser, Genadige Vorst ende Heere. Die Coninckliicke Propheet David spreeckt inden 107. Psalm: Die met Schepen op de Zee varen, ende drijven haren handel in groote Wateren, die des Heeren werck versocht hebben, ende zijne wonder tot inder Zee, wanneer hy sprac eenen storm wint quam op, die de baren ophief, ende ten Hemel voerde ende wederom in den gront, so dat haer Ziele van vreese versaechde ende datse tuymelde gelijck een droncken mensche, ende en wisten genen raet meer. En als sy dan totten Heere schreyde in haren noot, en hyse uyt haren angst en sorgen verloste, en stilde dat onweer, dat die baren hen selueu nederleyde en datse vrolick en blijde werden, om dattet stil geworden was, en datse so te lande gebracht waren na haer wensch, die souden dē Heere dancken om sijn goetheyt en om sijn wondendaet die hy aenden menschen kinderen doet, ende hem by der Gemeynten prijsen, ende by den Ouders hem beloven.

Also bedancke ick my tegen den almachtigen Schepper des Hemels, Eerden ende der Zee sijnen Soon Iesum Christum, ende den H. Geest, vande groote genade ende bermherticheyt die my geschiet is onder den VVilden lieden des Lants Brasilien, welck Inwoonders my gevangen hadden, genaemt die Tuppin Imba, Menschen-vleesch-eeters, diens gevangen 9. Maent ick geweest ben, ende veel andere ervarentheden. die my door die H. Drievuldicheyt door een gantsche onverhoopte wonderbaerlijcke maniere en wijse geschiet en ervaren sijn, dat ick nae lange ellende, armoede, ende vreese van lijf en leven te verliesen, wederom in V.W.G. Vorstendomme mijn hoochste en liefste Vaderlant na dat verloop van sommige jaren gecomen ben, en heb W.V.G. mijne reyse en schipvaert onderdanichlicken aentekenen willen, dwelck ick opt corste begrepen heb op W.V.G tot uwen welgevalle en gelegentheyt, daer inne metter hulpe Gods hoe ic door dat Lant en Zee getogen ben u dat voorlesen laten willen om der wonderlicke geschiedenisse wille, die de almachtige Godt inden noot by my gedaen en getoont heeft, daer met ooc V.W,G. aen my niet en twijffele, als of ick onvvaerachtige dingen te verstaen geven die vvaer zyn, V.W.G. vvil ic een Pasport totter selver saken dienende, selfs toonen en laten sien, tvvelck ic presenteer, God zy alleen die eere en beveel my hier met V.W G, in alle on derdanicheyt, Geschreven te Wolfhagen den 22. dach Iunij, Anno Domini vijfthien hondert en LVJ, &c, V.W.G.

Geboren onderfaet Hans Staden van Homborch in Hessen, Borgher te VVolfhagen.

Den ...
Nassou ende Sarburch, &c. mijnen genadigen Heere wenscht D. Dryander veel welvarens, met eerbiedinge zijns diensts.

Hans Staden, die desen Boeck ende Historie nu door den druck laet uytgaen, heeft my gebeden, dat ick toch tot voordeel van sijnen arbeyt ende schrift dese Historie oversien, corrigeren, ende waert dat van noode waer, verbeteren soude, om hem in sijnder beden te believen, heb hem om driederley oorsaken plaets gegeven. Eerstmael, dat ick des Autheurs Vader meer dan 50. Iaer gekent heb (want hy ende ick uyt eender Stadt, met name, te Wetter geboren, ende opgetogen sijn, ende niet anders den selven in ons Lant ende te Homborch in Hessen daer hy nu ter tijt woonachtich is, dan als voor eenen oprechtigen vromen eñ treffelicken man, die ooc in die goede vrye consten gestudeert heeft, bekent heb, eñ als voor een gemeyn spreeckwoort is, den Appel smaeckt altijt nae den aert des stams of booms, Soo ist te verhopen dat Hans Staden desen eerlicken mans Sone sal in deuchden ende vromicheyt den Vader na aerden. Ten anderen neme ick den arbeyt van dit Boecxken te oversien, des te vreyelicker eñ liever aen, dat ic geerne inde saken, die tot der Mathematica toebehooren, als dan oock is die Cosmographia, die beschrijvinge ende afmetinge der Lantschappen, Steden eñ wechreysen die welcke in desen Boeck op veelderley wijse of maniere, een ygelick voorgedragen worden) belustige, want ick seer geerne met deser sake omgae, als ick verneme datmen oprechtich ende waerachtichlick, die voorgaende dingen openbaert, ende aenden dach brengt, gelijck ick dan in geender manieren en twijfele. Dese Hans Staden schrijft, eñ vermelt zijne Historie ende wechvaert niet uyt anderlieden aenteeckeninge, maer uyt sijnder eygen ervarentheyt, grondelicken ende seeckerlicken aen, sonder eenige valsche oorsaeck dat hy daer in geenen roem of wereltlicke eergiericheyt, dan alleen Gods eer lof endanckbaerheyt voor getoonde weldaet zijnder verlossinge soeckt, eñ dit is die meeste ende voornaemste oorsake, om dese Historie int licht ende aenden dach te brengen, daer door een ygelijck sien can hoe genadelic tegen alle hope God de Heere desen Hans Staden verlost, ende vanden Wilden lieden grimmicheyt, (by den welcken hy by die 9. Maenden lanck alle dage ende uren verwachten moeste, datmen hem onbermhertelicken doot geslagen ende geten soude hebben (in sijn lieve Vaders Lant in Hessen weder heeft laten comen) voor dese onuytsprekelicke Gods barmherticheyt wilde hy na sijn beste vermogen nu geerne Godt danckbaer sijn, ende die weldaet die hem gheschiet is God daer mede te loven, alleen een ygelijck openbaer maken, ende brengt die ordinantie vande handelinge met haer, dat hy die gantsche wechvaert

otte reyse der negen Iaer,soo hy uyten Lande geweest is,hoe hem alle dingen verdragen ende gegaen hebben dewijle hy het werck der Wilden gesiē heeft met haer manierē,beschrijft. Eñ dewijle hy dese eenvoudige wijse of manire niet met gestoffeerde verbloemde woorden oft argumenten verdrayeteñ verciert,geeft my een groot gelove,dat zijn saken goet ende oprecht sijn,eñ hy en conde daer geen nut of profijt af gebben,dat hy leugenen inden staet vander waerheyt verdraeyde,eñ stellen wilde. Daer toe is hy met sijnen Ouders hier in desen Lant geseten, niet als die Lantloopers eñ logenaers gewoonheyt is,van het eene Lant in dat ander, op die Heydensche maniere om te loopen,moet alsoo verwachten,waer ergens eenige bewandelde lieden, die inde Eylanden sullen sijn geweest, by hem quamen,ende mochten hem logen straffen. Ende dit is my een vast argument, dat sijn saeck,eñ dese Historische beschrijvinge oprecht zijn moet,dat hy venteeckent,den tijt,Stad ende plaetse,daer des hoochgeleerden ende beroemdē Eobani Hessi soon Heliodorus,die hem langen tijt in vreemde landen te besoecken begeven heeft,eñ hier by ons als voor doot geseyt is geweest,by desen Hans Staden inden Lantschappen der Wilde lieden geweest is,ende gesien,hoe ontfermelicken hy gevangen ende wech gevoert is.

Dese Heliodorus segge ick, can of corts of int lange, alsoomen hoopt dat geschieden sal)te huyswaerts comen,ende ist dat desen Hans Stadē Historie valsch ende gelogen ware,can hyse te schande maken,ende voor niet ende logen aengeven. Van dese ende diergelijcke crachtige argumenten, eñ vermoeden van Hans Staden oprechticheyt te beschuttē eñ te bewarē, wil ic dese reyse rustē,eñ voorts een luttel bescheyts doē wat dat die oorsake zy,dat dese,ende deser gelijcken Historien van een yegelijc luttel geloofs gegeven wort. Ten eersten hebben die Lantloopers of Vaerders met haer ongeregelde logenen,ende aenteeckeninge of beschrijvinge,valsche gedichte dingē overgebrocht,datmen ooc den rechtschapen,eñ waerachtige lieden,die uyt vreemde landē comen seer luttel geloofs geeft,eñ wort gemeynlicken geseyt,die liegen wil,die liege verre van hier,eñ over tvelt, dat niemant derwaerts en gaet daer nae vernemen,eñ moeyte doet om te versoecken. Nu ist even wel daer mede niet genoech,dat om der logenen wil,die waerheyt oock versteken ende verborgen soude worden,hier uyt is te mercken dat hoe wel die gemeynen man eenige beschreven of aengetekende dingen, niet mogelicken houden, ende doch gelooft worden by verstandige Lieden voor gebrocht,alsser verhaelt of overleyt eñ gewegen worden,ende voor gewisse ende sekere dingen geacht,ende datmense ooc soo vint, dat merct uyt een ofte twee exempelen die uyt Astronomie genomen ofte getogen worden,Wy luyden,soo wy uyt Duytschlant of nae by woonen,weten uyt lange ervarentheyt voortgebrocht,hoe langhe de Winter,den Somer,met oock de ander twee Iaer-tijden of deelen,Herfst

ende

ende Lenten duyren sal, Item hoe lanck of cort den langhsten dach inden Somer, ende cortsten dach inden Winter is, eñ so oock hoet metten nacht te achten zy, nu geseyt is dat sommige plaetsen in de Werelt zijn, daer die Son in een half jaer niet onder en gaet, eñ den langsten dach by den selven lieden ses Maent, dat is een half Iaer lanck zy, ende wederom den langsten nacht oock 6. Maent of een half jaer lanck zy. Item datter plaetsen inder Werelt gevonden worden daer in een jaer die Quatuor tempora, dat is vier tijden de jaers dobbel zijn, alsoo datter twee Winters twee Somers in een Iaer sekerlick voor handen zijn. Item dat die Sonne metten anderen Sterren, hoe cleyn zy oock ons hier duncken te zijn, dat nochtans die cleynste Sterre grooter is dan die gantsche Eerde, eñ dier dingen veel sonder getal. Als nu die gemeenen man dese dingen hoort, so veracht hijt opt hoochste, ende geeft het geen geloove, ende achtet als dingen die onmogelick zijn, hoe wel dat nochtans dese natuerlicke dingen door die Astronomie in sulc een mate gedaen ende bewesen worden, dat die verstandige der const hier aen niet en twijfelen. Soo en moet daerom niet volgen, de wijl dat den gemeenen hoop dese dingen onwaerachtich hout, dattet alsoo zijn moet. Eñ hoe qualic soude de const der Astronomien staen, wanneer sy dese Corpora of Lichamen niet en couden demonstreren of bewijsen, uyt vasten eñ gewissen seeckeren gront der Eclipses, dat is verdonckeringe der Sonne eñ Mane, op sekere ende gewisse dagen ende uren, wanneer zy comen of geschieden souden, jae sommige hondert jaer voor deser tijt aengeteeckent, ende men vint in ervarenheyt alsoo waer te zijn. Iae seggen sy, wie heeft inden Hemel geweest, ende dese dingen gesien ende hevet af gemetẽ? Antwoort: Terwijlen die dagelijcksche ervarentheyt in desen dingen metten demonstrationibus of bewijsinge te gader over een comen, so moetmẽ dat gelijck alsoo seker houden alst seker ende gewis waer is, als ick 3. en 2. legge by een int getal worden 5. daer uyt gerekent, ende uyt den vasten eñ seeckeren gront ende demonstrationibus of bewijsinge der const, draget hen soo daer toe datmen afmeten ende rekenen can hoe hooch dattet tot aen des Maens Hemel is, ende van daer voort tot allen Planeten, ende ten eynde tot aen den gesterden Hemel toe, jae oock hoe groot ende hoe dic die Son is, die Maen ende ander Lichamen of corpora des Hemels sijn, eñ uyt die overlegginge des Hemels of Astronomia mettet Geometria, reeckent men gantsch eygentlick ende sekerlick, hoe wijt, ronr, breet, eñ lanc dat Aertrijck sy. Nu dewijle dese dingen altemael den gemeenen man verborgen, ende als ongeloovelick geacht worden, dese onwetentheyt waer hen wel te vergeven, als den genen die niet inde Philosophie gestudeert en hebben, dat evenwel die treffelicke hoochgeachte, ende wel geleerde lieden aen die dingen die soo waer bevonden, worden twijfelen, is beschamelicken eñ beschadelicken, sonderlic terwijlen die gemeyne man op die

ſelven ſiet ende haren yvere, alſo ſeggende, waert dat waer ware ſo en hadden deſe of dat Auguſtinus ende Lactantius, Firmianus, beyde heylige geleerſte neven der Theologie oft Godtheyt, oock in goeden conſten wel ervaren Mannen, niet behoeven te twijfelen, die niet wilden toelaten datter Antipodes ſijn coſten, dat is datmen lieden vonde die in plaetſen des Aertrijcx onder ons met haren Voeten tegen ons gaen, ende alſoo dat Hooft ende lijf onder ons hangen tegen den Hemel, en toch niet af en vallen &c.

Dit luyt ſelſaem te hooren, ende is nochtans altijt by den geleerden geloof, dattet nier anders geſchien en can, ende waer gevonden wort, hoe hooch dattet die heylige ende hoochgeleerde voorgenoemde, ende aengetekende Autheurs verworpen ende veracht hebben, dan dattet vaſtelicken waer moet zijn dat die gene die exdiametro per centum terre wonen Antipodes zijn moeten, ende het is een nera propoſitio, Omne verſus celum vergens ubicunque ſurſum eſt, ende en derfmen niet hier onder inde nieuwe Werelt reyſen, de Antipodes alſoo ſoecken, want deſe Antipodes ſijn oock hier inden Overſten half deel des Werelts of Aertrijcx, dan wanneer ment te ſamen rekent, ende tegen malcanderen die uyterſte in Occident of onderganck, dat is Spangien, ende avont-Sterren tegen Orient of opganc, daer Indien leyt, tegen de uyterſte lieden ende Inwoonders des Aertrijcx by na een aert van Antipoden, alſoo oock als ſommige vrome Theologien hier uyt bedieden, dat de Moeder Filiorum Zebedei bidt, waer geworden is, daer ſy den Heer Chriſto om badt, dat haerder Soonen een tot zijnder ſlincker hant ſitten mochte, dat is alſoo geſchiet, in dier manieren S. Iacob te Compoſtel in Galiſſien, niet verre vanden Synio Terre, dat gemeenlick die avontſterre genaemt wort, begraven ſijn ſoude, en eerlicken gehouden worden, ende die ander Apoſtel in India, dat is inden opganck ruſte, dat alſoo deſe Antipodes lange voorhanden geweeſt ſijn, ende aengeſien geweeſt niet aengeſien dat ter tijt Auguſtini die nieuwe Werelt America onder dat Aertrijck noch niet gevonden en ware, ſoo waren ſy op de ſelve wijſe ende maniere geweeſt.

Sommige Autheurs eñ ſonderlinge Nicolaes de Lyra (die toch een treffelick Man is) willen, dat na dien der eerden Cloot of Werelt ter helft, of halven deel int Water leyt ende ſwemt, alſo dat deſe helft daer wy op woonen over dat Water uytgaet, dat daer niemant woonen en can, twelck altemael tegẽ die conſt der Coſmographien ſtrijdet, eñ nu meer door veel ſchippers van Spangiaerts eñ Portugaloyſers, eñ veel andere gevonden is gewordẽ, dat dat Aertrijck alomme eñ omme bewoont wort, jae oock ſubtorrida Zona, welck onſe voor-Vaders eñ oude Schribenten noyt en hebben willen toelaten, by onſẽ tijden, wortelen, ſuycker, peerlen. eñ andere diergelijcke warẽ worden uyt die Landen hier tot ons gebrocht; Dit Paradoxon vanden Antibodibus ende voor aengetekende des Hemels afmetinge, heb ick met vlijt voort

voortbrengen willen,om dat voorgaende argument daer mede te bevestige Daer conde vast veel van diergelijcke dingen meer hier verhaelt worden, waert by alsoo dat ick met mijnen langen schrijven u verdrietelijck vallen wilde,nochtans sullen daer diergelijcke argumenten veel gelesen worden, inden Boeck vanden weerdigen ende hoochgheleerden Magister Casparus Clootworm,vlijtighe superintendens V.G. te Weylborch ende Predicant, welckes Boeck in 6. deelen onderscheyden,ende van veelderley mirakelen ende wonderwercken ende Paradoxen, alsoo by voorgaende tijden als nu geschiet sijn geseyt wort,corts in druck gebrocht sal worden,tot welcken Boeck, ende tot anderen veel die diergelijcke dingen beschrijven, als zijn Libri Calioti de rebus vulgo in credibilibus, &c. Den goeden Leser alsoo verre hy beter verstant daer af hebbe, wil ick hier mede gewaerschout hebben,dat niet gelogen zijn moet al datmen schrijft, al duncket den gemeynen Man vremt,ende onmanierlijck of ongewoonlijck, gelijck in dese tegenwoordige Historie, daer die lieden alle inder Eylanden of Insul naect gaen,geenen Huysraet,Vee of Beesten, ende andere geselschap totter neeringe,geenderhande dingen,soo dat by ons is gebruyckelick om het Lijf te houden, hebben, als Clederen, Bedden, Peerden, Verckenen, of Koeyen, noch Wijn ofte Bier, &c. ende haer op haer wijse onthouden,ende behelpen moeten.Doch aleer dese Voor-reden of Prologe ten eynde loopt, wil ick oock cortelick bewijsen, wat desen Hans Staden beweecht heeft beyde sijne Schipvaerden eñ wechreysen inden druck te vervorderen,dies mochten hem veel lieden qualick af nemen,ende niet te min uytleggen als of hy hem hier mede wilde beroemen of eenen hoveerdigen name maecken, het welck ick seer wel van hem gheloove dat sijn gemoet veel anders staet,als oock inde Historie van achter tot voor veel anders gemerct ende verstaen wort. Dewijle hy in soo menichvuldige ellende geweest is, soo veel wederweerdicheyt geleden,daer aen dickwils zijn leven gestaen heeft, ende gansch niet te hoopen dat hy daer af ontlast, ende in sijns Vaders lant weder comen soude. Godt even-wel die hy altijt betrout, ende aengeroepen heeft, heeft hem alleen van sijnder Vyanden handen verlost, want zijn gebedt met oprechten geloove Gode aengenaem geweest is. Sommige tot nutoe plegen door een maniere haer selven desen of andere eenigen heyligen bevaert op te Offeren, verbidden ende bidden dat hy hen uyt haren noot helpen willen, ende dese ghelofte wort sterck ghehouden, uytghenomen van dien,die daer dencken die Heyligen te bedrieghen met haren ghelofren, alsoo yegelick een int Schip St. Christoffel die te Parijs inden Tempel staet een Beelt ontrent thien ellen hooch,gelijck een groote Poliphemus aenriep.Desen heyligen gelooft hebbende,also verre hy hem uytter noot hielp,so woude hy hem offeren een wassen licht,also groot als die Heylige was: Sijn naeste gebeur die by hem sat die wiste wat hy vermocht,

straft

ſtrafte hem van deſe gelofte,eñ ſeyde:alwaert dat hy alle neeringe eñ goet dat hy opter Aerden hadde vercocht,en coſt hy ſo veel Was niet te wege brengen dat hy ſulcken Keerſe daer af ſoude doen maecken of betalen. Antwoorde hem daer op, ende ſeyde hem heymelick dat de Heyligen niet hooren en ſouden, als hy my uyt deſe noot geholpen heeft, wil ick hem naulick een cleyn licht ofte Keers gemaeckt een penninck weert geven. En de Hiſtorie vanden Ruyter die in een Schipbrekinge was. Deſen Ruyter als hy ſach dattet Schip woude onder gaē,riep hy S. Nicolaes aen,dat hy hem uyten noot helpen wilde,hy woude hem zijn peert ofte Pagie offeren,daer vermaenden hem zijn Knecht,dat hy dat niet doen en ſoude,eñ ſeyde hem waer op dat hy dan rijden woude,doen ſeyde de Ioncker totten Knecht heijmelick,dattet die heijligen niet hooren en ſouden,ſwijcht ghy ſtil,als hy my uyter noot helpt,wil ick hem niet den ſteert van den Peerde geven. Alſoo dacht een yegelick van die twee zijnen Heyligen te bedriegen,ende die gedaen welvaert ſeer lichtelick vergeten:Daer met nu deſen Hans Staden niet oock alſoo daer voor aengeſien wort,nu hem God geholpen,ende vanden Vyanden verloſt heeft,deſe weldaet te vergeten, So heeft hy voor hem genomen met druck ende beſchrijvinge der Hiſtorien God altijt te loven ende te prijſen,eñ uyt eenChriſtelicken moet eñ voornemen,die wercken ende genade aen hem beweſen,waer hy can ofte mach aen den dach brengen:eñ waer dat dit niet zijn voornemen en waer(welc eerlick ende recht is)ſoo wilde hy veel liever deſe moeyte eñ arbeyts verſuymeniſſe,oock ongewoonde coſten,die lichtelic op druck ende formen te ſnijden veel bedragende is,een eynde laten hebbēende goet laten zijn. Deſe Hiſtorie,ter wijlen datſe door den Autheur den Doorl: hooch-geboren Vorſten ende Heeren,Heer Philips,Lant-Grave te Heſſen, Graeff totCatzenellebogen,Dietz,&c.zijnen Lants-Heeren ende genadigē Vorſten,in eeren dienende, gededicεert ende toegeſchreven is ende in zijnen name openbaerlicken in druc laten uyt gaen, ende langen tijdt te vooren vanden voorgemelden Vorſten,onſen genadigen Heeren, in mijnen ende anderen veler tegenwoordicheyt,deſen Hans Staden geexamineert.Ende van alllen ſtucken ſijnder Schipvaert ende gevanckeniſſe grondelicken ondervraecht ende wel onderſocht heeft,daer af dickwils W.G.met anderen onderdanichlijck gheteeckent ende vertelt heb, ende terwijlen ick W. G, voor eenen ſonderlicken Liefhebber, ſulcken, ende diergelijcken Aſtronomiſchen endeCoſmograpiſche conſten te ſien,langen tijt gemerckt, hebbe ick deſe mijn Prologhe, Prefacie,of Voor-reden W. G. onderdanichlijck willen toeſchrijven,het twelck W.G. genadichlick alſoo van my wille aennemen,alſoo lange tot dat ick wat treffelicker in W.G. name in druck vervordere,nu hier met W.G.onderdanichlijck bevelende. Datum tot Marborch op S. Thomas dach, Anno M.D.L V I.

Hier begint die Historie.

Dat I. Capittel.

ICk Hans Staden van Homborch in Hessen/ nam voor my (alsoo verre dat Godt believde) Indien te besien/ ben met dier meyninge van Bremen nae Hollandt ghevaren. Te Campen quam ick by Schepen die wilden in Portugal Sout laden/ daer voer ick mede derwaerts/ ende wy quamen den 29. dach Aprilis des Jaers 1547. by eender Stadt ghenaemt S. Tuval, wy waren vier Weken opt Water te varen. Van daer tooch ick na Lisbon, dwelck vijf Mylen van S. Tuval is. Te Lisbona quam ick in een Herberge daer die Weert ghenaemt wert die Ionge Luer, ende was een Duytsch: daer lach ick een wyle tyts thuys. Desen selven Weert seyde ick hoe dat ick uyt myns Vaders Lant getoghen was (waert dat my gebeuren mochte) om na Indien te seylen/ doen antwoorden hy/ Ic was te lange uytgebleven/ want des Coninex Schepen die naer Indien varen/ waren lange wech/ ick badt hem ter wylen dat ick die reyse versuymt hadde/ dat hy my aen eenen anderen helpen soude/ mits hy die sprake conde/ ick soude hem wederom in zijnen dienste zijn. Hy bracht my in een Schip voor Busschieter/ die Capiteyn van den Schepe was genaemt Pintiado, ende hy woude in Brasilien varen om Coopmanschap/ hy hadde oock oorlof die Schepen te nemen die in Barbarijen metten Mooren Coopmanschapté. Oock waer dat hy de Francoysche Schepen in Bresilien metten Wilden lieden Coopmanschappende vont/ die souden prijs zijn.

Mede soude hy voor den Coninck sommige ghevanghenen daer int Lant voeren/ die verdient hadden gestraft te worden/ maer om dat nieuwe Lant daer mede te besetten/ soo werden sy gespaert. Ons Schip was wel gerust met alle Crijchsgereetschap diemen te water gebruyct/ onser waren drie Duytsché int schip d'een was genaemt Hans van Bruchhausen, d'ander Hendric van Bremen, ende Ick.

Die eerste uytvaringhe mijnder Schipvaert/ van Lissebon uyt Portugael.

Dat II. Capittel.

VAn Lissebon seylden wy met noch een cleyn Scheepken dat oock onsen Hooftman toebehoorde/ ende quamen eerstmael by een Eylant Eilga de Madera genaemt/ ende hoorde den Coninck van Portegael toe/ ende daer woonen Portugaleusers in/ het is vruchtbaer van wijn eñ van Suycker/ ter selver plaetsen by een Stadt gheheeten Funtschal, namë wy meer

 wy meer

wy meer Victalie int Schip. Daer na voeren wy van Barbarijen, na een Stad Cape de Geel genaemt/ die behoorde eenen witten Moorẽ Coninc toe Schrifri genaemt. Die Stadt hadde hier voormaels de Coninc van Portugael in gehadt/ ende die selve Schriffri heeft se hem wederom genomen. By die selve Stadt meynden wy dat voorgenoemde Schip te crijgen/ die metten Onchristenen ofte Turcken Coopmanschap handelden.

Wy quamen daer by/ eñ vonden veel Castiliaensch Visschers onder dat Lant/ die berichten ons hoe dat daer by der Stadt Schepen waren/ wy voeren daer by/ doen quam daer een Schip upter Haven wel geladen/ daer voeren wy nae/ ende cregent/ maer dat volck ontvoer ons met den Boot/ daer sagen wy eenẽ ledigen boot opt lant staen/ die welcke ons wel diende tot dat genomen schip/ wy voeren daer by en haelden dien. Die witte Mooren quamen sterck aengereden/ ende wilde dat beletten/ maer sy en costen om ons Geschuts wil daer niet toe comen. Wy namen den Boot ende voeren met onse buyt (t'welcke was Suycker/ Amandelen/ Dapen/ Bocxhuyden ende Gommi Arabicum, daer mede dat Schip wel geladen was) wederom nae Eligade Madera. Wy schickten ons cleyn Schip nae Lisbon, om den Coninck te laten weten/ hoe wy ons met sulcken Buyt soudẽ houden/ want het behoorde Valentiaensche eñ Castiliaensche Cooplieden toe. Ons wert vanden Coninc geantwoort/ wy souden den buyt daer int Eylant laten/ eñ met onse reyse voort varen/ in middelertijt soude zijn Altesa of Majesteyt grondelijcken ondersoecken hoe datter mede ware. Wy deden also/ ende voeren weder na Cape de Geel, om te sien of wy meer yets vercrijgen conden / maer ons voornemen was om niet/ ende den Wint liep ons tegen by den Lande/ die ons beletten. Den nacht voor Alderheyligen voeren wy van Barbarijen met eenen grooten Stormwint/ na Bresilien toe. Als wy nu 400. mijlen van Barbarijẽ afgevaren waren inde zee/ quamẽ veel Visschen om 't Schip/ die wy vingen met Hangelhaecken. Van de selve waren sommighe die de Schippers noemdẽ Albacore, die warẽ groot/ sommige Bonitte, die warẽ cleynder/ sommige Dorado. Oock waren daer veel Visschen so groot als Haringen / die hadden over beyde syden vlimmen gelijck de Vledermuysen/ die selve wordẽ seer vervolcht vãde grote visschẽ/ ende wanneer sy die gewaer worden/ soo heffen sy haer op upten Water met groote hoopen/ vliegen ontrent twee

Vademen hooch over 'twater/sommige soo verre datmense nau sien conde/ ende dan vielen sy wederom int water/ wy vondense dicwils des morgens int Schip liggen/ende waren des nachts metter vloge daer in gevallen ende hieten in Portugaelsche sprake Pisse Bolodor. Daer nae quamen wy inder hoochde der Linie Equinoctiael, eñ daer was groote hitte/want de Son stont recht boven ons alst opten middach was/daer en was niet alleen geen wint sommige dagē/dat inder nacht quam dicwils grooten Donder eñ Onweder met Regen ende Wint/verhieven oock lichtelick/ende verginck oock lichtelic/ ende om dat de selve ons niet verrasschen en souden als wy seylden/so moesten wy neerstelic waken. Maer alst wederom een vaer wint begost te waepen/soo werdet storm weder/ ende dat duerde sommige dagen/ eñ was ons contrarie/ ende sorchdē waert dattet lange duerde dat wy gebreck ende hongher souden moeten lijden/wy riepen God aē/ eñ baden om goede Wint. Het gebeurde op een nacht dat wy eenen grooten Storm hadden/ende wy waren in groote vreese. Daer schenen ons veel blauwe Lichten int Schip/de welcke ic noyt meer gesien en hadde: daer die baren voor int Schip sloegen/daer gingen die lichten oock. Die Portugaloysers seyden dat die lichten een teken des toecomēden goet weders waren/sonderlijcken van God gesonden om ons inder noot te vertroosten. Wy danckten God daer voor met een gemeyn gebed. Daer na verdwijnden sy weder/ende dese Lichten heeten Santelmo, of corpus Sancta.

Als nu den dach aen quam/werdet goet weder/ende quam een goede wint/dat wy merckelic sagen dat sulcke lichten moesten een wonderlick werck Gods zijn. Wy seylden door de zee met goeden wint. Den 28. dach Januarij cregen wy eē hoeck Lant int gesicht een Haven la Cape de Sanct Augustin ghenaemt. Acht mijlen van daer quamen wy in een Haven Arandenbucke genaemt/eñ wy waren 48. dagen inder Zee eer wy dat lant sagen Op de selve plaetse hadde de Portugaloysers een vasticheyt gemaeckt/Marin genaemt. De Hooftman vander selver Stercte was geheeten Artokoclio, ende dien leverden wy de ghevangenen over/ende loeden sommige goeden uyt/ die sy daer hielden. Wy beschickten onse dingen inde Haven/ende wouden voortseylen/daer wy meynden te laden.

Hoe dat de Wilden vanden plaetsen Brannenbrucke oproerich geworden warē/en de Portugaloysers een Vasticheyt ontweldigen wouden.

Dat III, Capittel.

HEt gebeurde dat de Wilden van dien Lande waren oproerich geworden tegen die Portugaloysers/ het welcke sy voormaels niet en waren/dit was nu door de Portugaloysers begost/ soo werden wy gebeden om Gods wil van den Hooftman des Lants/dat wy ons wouden setten eñ varen in

een Landeken Gerasu genaemt/vijf Mijlen vander Haven Marin, daer wy lagē/ dwelck die Wilde lieden onder stonden in te nemen/ende de Inwoonders vander Stadt Marin en conden den anderen niet te hulpe comen/ want sy sorchden dat haer de Wilden ooch overvallen souden.

Wy quamen die van Gerasu te hulpe met veertich mannen van onsen Schepe/ eñ voeren met een cleyn Scheepken derwaerts. Dat Stedeken lach op eenen stroom der Zee/die welcke hem twee Mijlen weechs in dat Lant streckte.

Daer mochten ontrent duysent Christen zijn weerbaer/daer by dertich Moorē ende Bresilische Slaven/ die welcke der Inwoonders eygen waren. Maer die Wilde lieden die ons belegert hadden/werden gereeckent op acht duysent.

Wy lieden en hadden maer eenen Rinck of Thuyn van Staken rontom ons.

Hoe dat haer Stercken ghemaeckt was/ ende hoe zy tegen ons streden.

Dat IV, Capittel,

Mder Stadt oft plaetse rontom daer wy in beleyt waren/ginc een Bosch of Wildernisse/daer in hadden sy 2. vastichheden of Stercken gemaeckt van dicke boomen/daer in hadden sy des nachts haer toevlucht/eñ of wy tot haer uytvielen daer woudē sy ons verbeyden. Daer neven hadden sy gaten in der Aerden gemaect rontom der Stadt of plaetse/daer laghen zy in/ende daer uyt quamen sy des daechs schermutselen met ons/ende als wy nae haer schoten vielen sy alle neder / ende meynden sy souden den scheut ontbucken. Sy hadden ons so vast belegert/dat wy noch af oft aenghecomen en conden. Sy quamen vast voor die Stadt eñ schoten veel Pijlen om hooghe / meynende sy souden int nedervallē ons inde stercte treffen. Sy schoten ooc met Pijlen daer sy Cattoen of Boomwolle eñ Wasch aengebonden/eñ met vyer

aengesteecken hadden/ende meynden ons alsoo die Daecken van die Huysen daer mede aen te steecken/ende te verbranden. Ende sy dreychden ons dat sy ons eten souden/waert saecke dat sy ons gecrijgen costen.

Wy hadden noch wat te eten/het welcke seer lichtelick op was ende verteert/ want het is daer int Lant de maniere alle dage of over den anderen dach versche Wortelen te halen ende meel/om Coecken daer af te maecken: Tot suicke Wortelen en costen wy niet gecomen. Als wy nu sagen dat wy Victalie gebreck lijden moesten/voeren wy met Barcken na een Stedeken Tammeaka genaemt/om victalie te halen/ende hadden die Wilde lieden groote Boomen over de Revierkens geleyt/eñ haerder wasser veel over beyde zijden des Oevers / ende meynden ons die reyse te beletten. Wy braken die wederom met gewelt/ende het quam in dien

midde-

middelertijt dat wy opt droge bleven/de Wilden en costen ons inde Schepen niet gedoen/maer sy wierpen veel houts uyt haer Schanssen aenden Oever/eñ meynden dat aen te steken/ende haer Peper die daer int Lant wast daer in te werpen/ om met damp ende roock ons upten Schepe te jagen/maer het geluckte haer niet. In middelen tijden quam de Vloet weder/eñ wy voeren tot het Stedeken Tammeaka. De Inwoonders gaven ons Victalie/ daer mede voeren wy na dat belech op de voorghenoemde plaetse/sy hadden ons de Vaert wederom op een nieu belet/ende hadden Boomen over dat Waterken geleyt gelijck als te vooren. Sy lagen daer by op den Oever/ende sy hadden twee boomen op een luttel na onder heel afgehouwen/ ende boven aen de Boomen hadden sy dingen gebonden Sippe genaemt/ die wassen gelijck Hoppen-hagen/ maer dese Sippo-haghen zijn veel dicker/dat eynde vande voorgenoemde Hoppen-hagen hadden sy in hare Schanssen/ende hare meyninge was dat sy als wy quamen ende wildẽ weder daer door breken/soo wouden sy die Sippo trecken/dat die Boomen dan voort souden breken/ ende op die Schepen vallen.

Wy voeren daer by/ende braecken daer door. Den eersten Boom viel nae haer Schansse/die ander viel cort achter ons Schipken int water: Ende eer wy begosten die weyre te breken/riepen wy onse gesellen int Stedeken datse ons te hulpe souden comen/ende als wy begosten te roepen / soo riepen die Wilden oock/dat ons onse gesellen inde belegeringe niet hooren en conden / ende sy en costen ons niet gesien om een Bosch dat tusschen haer ende ons lach/ anders waren wy soo na by haer/dat sy ons wel hadden connen hooren/waert dat die Wilden soo niet geroepen hadden/ Wy brochten haer die Victalie inde stad: Als die Wilden sagẽ datse niet uytrichten en costen/begeerden sy peys te maken/eñ trocken weder af.

Die Belegeringe duerde by nae een Maent tijts/ Vande Wilden bleven daer sommige doot/maer van onse Christenen geene. Als wy sagen dat haer de Wilden tot vrede begeven hadden/trocken wy wederom na ons Schip/d'welck voor Marin lach/ Daer haelden wy Water in/ende Nandioken Meel voor Victalie. Die Overste vander Stadt Marin danckte ons seer/ ende wy voeren van daer.

Hoe wy uyt Brannenbucke voeren nae een Lantschap Buttegaris genaemt/ende by een Franchoys Schip quamen: ende met haer sloegen.

Dat V. Capittel.

VAn daer voeren wy veertich Mijlen tot eender Havene Buttagarus genaemt/ daer meynden wy dat Schip met Bresilien Hout te laden/ende de Wilden meer Victalie af te mangelen. Als wy daer by quamen/vonden wy een Schip uyt Vranckrijck dat lade Bresilien hout/ Daer seylden wy aen/meynende dat te nemen/maer sy bedorven ons den grootẽ Mastboom met eenen scheute/ende ontseylden ons/ Sommige van ons werden geschoten/ende sommige gewont.

Daer na werden wy van sin wederom nae Portugael te varen / maer wy en conden niet wederom te Winde-waert gecomen inder Haven/daer wy meynden Victalie te crijgen/ De Wint was ons tegen/ende wy voeren met soo luttel Victalie na Portugael/lijdende grooten honger. Die sommige aten Bocken-huyden die wy int Schip hadden/ Men gaf ons een yegelick des daechs een Nootschelpe vol Waters/ende een luttel Brasilische Wortelen Meel. Wy waren hondert eñ

acht dagen inder zee. Den twaelfden Augusti quamen wy inde Eylanden die genaemt zyn Lola Seres, die behooren den Coninck van Portugael toe / Daer Anckerden wy ende Visten.

Op die selve plaetse sagen wy eē Schip inder zee/ daer wy by voeren/ om te weten wattet voor een Schip was/ende het was een zeerobver. Hy stelde hem te weere/ nochtans cregen wy d overhant/ eñ namen hun dat Schip/ sy ontvoeren ons met eenen Boot na de Eylanden. Dat Schip hadde veel Wijn ende Broots/daer mede wy ons vermaeckten/daer na quamen wy by vijf Schepen die den Coninck van Portugael toe hoorden/die onder by de Eylanden wachten op die Schepen die uyt Indien souden comen/om die in Portugael te geleyden/ daer bleven wy by/ eñ hielpen een Indisch Schip/ d'welc daer aen quam geleyden in een Eylant Tercera genaemt/ende daer bleven wy. Daer waren in dat Eylant veel Schepen vergadert/die welcke alle uyt die nieuwe Landen gecomen waren/waer of die sommige wilden na Spaengien varen/ende die sommige naer Portugael. Wy voeren uyt Tercera met by na hondert Schepen in een geselschap/eñ wy quamē te Lissebon aen ontrent den achtsten dach van October/ inden jare des Heeren als men schreef 1548. Wy waren 16. Maenden lanck op die reyse geweest. Daer na so ruste ick my een goede wijle tijts te Lissebon/ende daer werde ick van sin dat ic mette Spaengiaerden inde nieuwe Landen varen wilde/die welcke sy ingenomen hadden/eñ voer daerom met een Engelsch Schip in Castilien/by een Stad Porta sancta Naria genaemt/ daer wouden sy dat schip met wijn laden. Van daer so reysde ic na Civilien/daer vant ick 3. Schepen die werden toegherust/ ende wouden na een Lantschap Rio de Plata ghenaemt/ het welcke gelegen is in America: Dat selve Lantschap/ ende dat Goutrijcke Lant Peru genaemt/het welcke voor sommige jaren gevonden is geworden/ende Bresilien, is al te samen seer vet Lant. Dat selve lant voort in te nemen/waren voor eenige jaren Schepen derwaerts geschickt/van dien was een weder comen ende begeerde meer hulpe/seyden oock hoe Goutrijck dat het lant was/die Hooftman vanden drie Schepen was genaemt Don Diego de Senabrie, die soude van wegen den Coninck een Overste zijn in dat Lantschap / ick begaf my in een vande Schepen/ende sy werden seer wel gerust. Wy voeren van Civilienna Sint Lucas, daer die Civilische Riviere inde Zee gaet/wachtende op goede Wint.

Wtvaringhe mijnder tweeder Schip-vaert in Civilien uyt Spaengien naer America.

Dat VI. Capittel.

INden Jare ons Heeren 1549. den vierden dach nae Paesschen/seylden wy van Sint Lucas, ende de wint was ons tegen/ wy namen te

Lisbona

Lisbona Haven. Als de wint goet wert/voeren wy na dat Eylant van Canariē, ende Anckerden by een Eylant Pallania genaemt/ daer namen wy wat Wijns int Schip voor die reyse. Oock so werden die Stuerluyden vande Schepen daer eens/als sy in Zee vanden anderen schepden/waer sy wederom by malcanderen comen souden/namelick op 28. graden opter Suyt-zijden der linie Equinoctiael.

Van Palma voeren wy nae Cape Verde, dat is dat Groen-hoot/het welcke leyt inder Swerten Mooren Lant/ende op die selve plaetse hadden wy bycans Schipbreuc geleden.

Van daer voeren wy/doch de Wint was ons tegen/ende sloech ons somtijts op dat Lant Gene, int welcke oock Swarte Mooren woonen/daer nae quamen wy in een Eylant geheeten sanct Thome, dat hoort den Coninck van Portugael toe/ende is een Suyckerrijck lant/maer seer ongesont/daer woonen Portugaleasers in/die hebben veel swarte Mooren dat daer eygen lieden zijn. Wy namen versch water in dat Eylant/ende seylden voortaen/wy hadden onser twee medegesellen Schepen in eenen Stormwint des nachts uyt den gesichte verloren/also dat wy alleen seylden/want de Winden waren ons tegen/ende sy hebben die natuyr inder Zee/dat als de Sonne op gaet op die Noort-zijde der Linie Equinoctiael, soo waepen de Winden van Suyden herwaerts. Desgelijcx als die Sonne op der Suyt-zijde gaet/ comen sy van der Noort-zijde. Sy hebben oock die natuere/datse vijf Maent hart uyt eenderley gewest waepen/ ende hinderden ons also vier maent dat wy onsen rechtē coers niet seylen en mochten/als die maent September aen quam/begosten de Winden Noordelick te waepen/wy setten onsen coers of streeck Suyt Suyt-West nae America toe.

Hoe wy op de hoochde van 28. graden by den Lande America quamen/ ende de Haven niet bekennen en conden/ daer wy in beschepden waren/ende hoe eenen grooten storm hem by het Lant verhief.

Dat VII. Capittel.

Daer na op eenen dach welcke was den 18. November/ nam de Stierman die hoochde der Sonnen ende bevantse op achten-twintich graden/ Daer sochten wy dat lant ten Westen aen af. Daer na op den 24. dach der voorseyder Maent sagen wy Lant. Wy waren ses maenden in Zee geweest/ende stonden dikwils in grooter vresen. Als wy nu dicht by den landen quamen/en kenden wy die Haven ende merckingen niet die d'opperste Stierman gegeven hadde/ ende en dorsten oock niet wel wagen om ons in een onbekende Haven te geven/laveerden aldus lancx den lande henen/ende het begost seer te waepen also dat wy anders niet en meynden wy souden op die Clippen verdroncken hebben ende het Schip verlorē/ Wy bonden ledige Vaten te samen ende deden Buscruyt daer in/ eñ stopten die Bommen toe/ende bonden ons geweer daer op/ op avontuere of wy Schipbrekinge leden ende sommige daer af quamen/ dat die souden het geweer aent lant vinden/want de baren souden de Vaten aent lant worpen. Aldus laveerden wy/ meynende vande lande weder af te varen/maer ten hielp niet/want de wint dreef ons op die Clippen die daer int Water verborgen lagen ontrent vier Vademen Waters diep/ende aldus moesten wy door die groote baren opt lant varen/meynende niet anders dan dat wy alle daer blijven moesten ende verdrincken nochtans

tans schickte Godt als wy dichte by de Clippen quamen dat een van onse gesellē een Haven gewaer wert/ende daer voeren wy inne.

Op die selve plaetse sagen wy een cleyn Scheepken/dat vluchte voor ons/ende voer achter een Eylant/alsoo dat wy dat niet en sagen/ende en conde niet weten wat voor een schip was/want wy en volchdēse niet voorder na/maer lieten onsē Ancker te gronde/danckende eñ lovende God dat hy ons uyt de ellende geholpen hadde/Wy rusten ende droochden onse gereetschap/eñ het was wel twee uren na Noen/als wy het Ancker te gronde lieten. Tegen den Avont quam eenen grootē Naecken vol Wilde lieden by't Schip/ en de wouden met ons spreken/ maer niemant van ons en cost de sprake wel verstaen/ Wy gaven haer sommige Messen ende Angelhaecken/eñ doen voeren sy weder wech/die selven nacht quamen noch een Naken vol/ eñ daer waren 2. Portugaleusers onder/ die vraechden ons van waer wy waren/wy seyden/wy waren uyt Spagnien/ doen meyndē sy wy moesten eenen bekenden Stuerman hebben/ dat wy soo inder Haven gecomen waren/want sy waren de haven bekent/ maer met sulcken stormweder als wy daerin gecomen waren en wisten sy daer niet in te gerakē. Doen seyden wy haer alle gelegentheyt/hoe dat ons de Wint eñ die baren tot eenen Schipbreuck hadden willen brengen/so dat wy niet anders en meynden dan dat wy daer geblevē souden hebben/ende dat wy die Haven onversienlijck gewaer geworden waren/ eñ dat ons Godt daer in geholpen hadde sonder hope/ende van Schipbrekinge verlost/ooc dat wy niet en wisten waer dat wy waren/als sy sulcx hoorden/verwonderden sy haer/ende danckte God/ende seyden:die Haven daer wy in warē die heet Suyra way, eñ wy waren ontrent drie en twintich mijlen weechs van eē Eylant dat heet Sancte Vicente, ende hoort den Coninck van Portugael toe/eñ daer woonden sy/ende die wy mette cleyne Scheepkens ghesien hadden/waren gevlodē/om datse gemeynt hadden wy waren Francoysen geweest. Ooc vraechden wy hoe verre dat Eylant Sancta Chatarina van daer was/want wy voeren derwaerts/ sy seyden het mochte ontrent dertich mijlen zijn na den Suyden/eñ daer was een Natie van Wilden die heeten Carios, ende dat wy wel voor ons sien souden. Oock seyden sy/die Wilden des tegenwoordigen Havens heeten Tuppin Ikins, ende dat waren haer vrienden/ daer voor dorften wy niet sorgen.

Wy vraechden haer op wat hoochten der Sonnen dat het selve Lant lach/ sy seyden op acht en twintich graden/dat oock waer is/oock gaven sy ons ghelijckenisse waer by wy dat Lant bekennen souden.

Hoe wy wederom uyt die Haven voeren / om Lant te soecken daer wy henen wouden.

Dat VIII. Capittel.

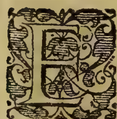
ALs hem nu den Wint uyttet Oost of Suyt-Oosten gestelt hadde/werdet goet weder / ende die Wint waeyde uyten Noort-Oosten/ende doen gingen wy 'tseyl/ende voeren weder achterwaerts na dat voorgenoemde deel Lants/Wy seylden twee dagen lanc/soeckende die Haven ende wy en costense niet bekennen/maer wy mercten nochtans wel by dat lant/dat wy by der Haven overgeseylt hadden/want die Sonne was so verdonckert dat wyse niet crijgen en costen/eñ wy en costen niet wederom achter waerts om des Wints wille/want die Wint verstack ons. Maer God is eē

noothelper. Als wy des avonts ons gebedt deden/ baden wy Godt om genade/ ende het gheschiede eer de nacht quam/ dat haer de Wolcken op hieven nae den Suyden derwaerts dat ons de Wint verstack.

Eer wy ons gebedt voleynt hadden/ worden den Noort-oosten wint stille/ eñ waeyde niet dat ment mercken cost/ Daer nae hief hem den Suyden Wint (die doch in die tijt des Jaers niet veel en plach te regneren) ende waeyde met eenen sulcken Donder ende Blixem/ datmen hem verschricken mochte/ ende die zee was heel ontstelt/ want den Zuyden Wint tegen des Noorden Wints baren waeyde. Het was oock soo doncker datmen niet sien en coste/ ende den grooten Blixem eñ Donder maeckte dat volck alsoo verfaecht/ dat niemant en wiste waer hy beginnen soude het Seyl te keeren/ oock en meynden wy niet anders dan wy en moestē die nacht alle gelijck verdrincken. Ten lesten gaf Godt dat hem dat weder veranderde ende beterde/ ende aldus seylden wy derwaerts daer wy des daechs af gecomen waren/ ende sochten de Haven wederom op een nieu/ maer wy en costense niet kennen/ mits dat daer veel Eylanden by den vasten lande waren. Als wy nu weder op 28. graden quamen/ seyde de Hooftman totten Piloot dat wy achter een van den Eylande varen souden/ ende een Ancker te gronde laten/ om te besien eñ te weten wat het doch voor een Lant ware. Daer voeren wy doen henen/ eñ voeren tusschen twee landen inne/ ende opt laetste in die selve plaetse was een schoon Haven. Daer lieten wy doen het Ancker te gronde gaen/ en alsoo werden wy van sinne dat wy met de Boot uyt varen souden/ om na die Haven te vragē/ ende te weten wat voor een Lant het was daer wy doen in waren.

Hoe dat onser sommige metten Boot voeren om die Haven te besien/ ende vonden een een Crucifix op eender Clippen staen.

Dat IX. Capittel.

Ende het was op Sinte Catharinen dach inden Jare 1549. als wy Ancker te gronde lieten. Eñ op den selven dach voeren onser sommige wel gherust om die Haven voorder te besoecken metten Boot/ eñ lieten ons duncken het moeste een Reviere syn/ die men hiet Rio de Sancto Francisco, want die leyt oock inder selver Provincien/ maer hoe wy voorder daer in voeren/ hoe de Reviere langer was/ eñ wy sagen rontom/ herwaerts ende derwaerts/ of wy oock eenigen roock sien costen/ maer wy en sagen gheenen/ doen docht ons wy sagen hutten voor een Wildernisse in een Valleye/ ende voeren daer by/ doen warent oude Hutten/ ende en vernamen geen Lieden daer in/ ende voeren voortaen/ soo dattet avont wert/ ende daer lach een cleyn Eylant voor ons in de Reviere/ daer voeren wy aen om dien nacht daer te blijven/ ende hoopten het beste te verwachten/ Als wy by dat Eylant quamen doen wast nacht/ ende en dorstens niet wel avontueren/ om aen lant te gaen om dien nacht daer te rusten/ niet te min gingen onser sommige ront om dat Eylant/ om te besien of ooc yemant daer in geweest hadde/ maer wy vernamen niemant. Wy maeckten Vyer/ ende hieuwen eenen Palm-boom af/ ende aten de keernen daer van/ daer mede onderhielden wy ons dien nacht. Des morghens voeren wy voorts te lande waert in/ want onse meyninghe was heel dat wy weten wouden/ of daer oock lieden waren/ want om dat wy die oude hutten gesien

gesiē hadden/lieten wy ons duncken datter voortijdts Lieden int Lant moesten gheweest zijn / Als wy nu alsoo voort voeren/ saghen wy van verre een Hout op eender Clippen staen / dat scheen gelijck als een Cruys/alsoo dat sommige dachten wie dat daer ghebracht mocht hebben. Wy voerē daer by ende doen wast een groot Houten Cruys / met Steenen Vastichept opter Clippen vast gemaeckt/ende een stuck Bodems van eenen Vate was daer aengebonden / ende inden Bodem waren Letteren gesteken of gesneden / maer wy en costens niet wel gelesen/ende wy verwonderden ons wat dat voor Schepen daer mochten geweest hebben/die sulcx daer op gherecht hadden / want wy en wisten niet dat dit de Haven was daer wy ons versamen souden. Daer nae voeren wy weder voortaen innewaerts van het cruys/ om noch voorder lant te soecken. Den Bodem namen wy met ons/ ende als wy nu voort voeren soo sat daer een neder ende las die Letteren op den Vat-Bodem/ ende begonstse te verstaen. Daer was op gesneden in Spaensche sprake aldus: Si rehu por ventura ecri la Armada de su Majestet. Tiren nu tire al averan recado: Dat is in Duytsch aldus gesept: Of hier by avontueren zijne Majestepts Schepen quamen die schieten een Stuck Geschuts af / soo sullen sy breeder bescheyt krijghen. Ende aldus voeren wy snellicken wederom by dat cruys/ ende schoten een cleyn Valckenet af/ ende voeren doen weder inwaerts / doen saghen wy vijf Naeckeren vol Wilde Lieden / die stracks nae ons quamen gheroept/ende daerom hadden wy ons Geschut alberept gemaeckt / Als sy nu nae by quamen/sagen wy eenen Mensche die kleederen aen hadde/ende eenen Baert/ dese stont voor in de Naecken / ende wy kenden dat hy een kersten was. Doen riepen wy datse stil houden soude/ ende met eenen Naecken by ons comen om spraecke te houden. Als hy aldus nae by ons quam / soo vraechden wy hem in wat Lantschap dat wy waren / Doen seyde hy : Ghy zijt inde Haven Schirmerepn ghenaemt/ ende heet alsoo op der Wilder Luyden spraecke / ende seyde/ op dat ghyt beter verstaen meucht / so heetet Sinte Chatarijnen Haven/ welcke naem hem ghegheven is vanden gheenen diese eerst ghevonden hebben. Doen verblijden wy ons/want dat was de Haven die wy sochtē /wy waren daer in/ende wy wistens niet/ ende wy quamen op Sinte Catharijnen dach in de selve Haven. Hier hoort ghy hoe Godt den gheenen helpt die in nooden zijn/ ende hem neerstelick aenroepen / Daer nae vraechde hy ons van daer wy waren. Wy seyden hem / dat wy van des Coninckx Schepen waren van Spaengien/ ende souden nae Rio de Plata varen. Oock waren daer noch meer Schepen opte reyse/ende wy hoopen (ist dat Godt belieft) sy sullen haest comen/ want op die selve plaetse souden wy ons versamelen. Doen seyde hy dattet hem seer wel behaechde/ ende danckte Godt.

Maer hy was voor drie Jaren(uyt die Provincie Rio de plata vander Stadt

diemen

diemen hiet la Soncio, die de Spangiaerden in hebben) afgesonden aen der Zee/ dwelck is 300. Mylen weechs/dat hy soude die Natie diemen heet Carios die de Spangiaerden te vriende hebben/ daer in houden / dat sy Wortelen Planten die Mandioko heeten/op dat de Schepen daer comende/mochten by den Wilden victalie crijgen waert dat sy gebreck hadden / twelck de Hooftman alsoo bestelde/ ende de nieuwe tijdingen in Spangien gebracht hadden/ met namen gheheeten Capiteyn Salasar, die oock metten andere Schepen weder quam. Wy voeren met henlieden binnen inder Hutten/daer hy onder de Wilde woonde/ende tracteerde ons redelick nae haer maniere ende wijse.

Hoe ick ghesonden wert met een Naecken vol Wilde lieden aen ons groot Schip.

Dat X. Capittel.

DAer nae badt onse Capiteyn den Man die wy onder de Wilden vonden/ dat hy eenen Naecken met Volck bestelden/ die soude een van ons aent groot Schip voeren/op dat het oock by henlieden soude comen. Daer schickte my de Capiteyn mette Wilde lieden nae den Schepe/ende wy waren drie nachten uyt/ dat die vanden Schepe niet en wisten hoe dattet met ons was. Als ick nu metten Naken op een Boochscheut weechs nae by den Schepe quam/ maeckten sy een groot gheschrey/ ende stelden haer ter weere/ende en wouden niet dat ick metten Naecken naerder quam/maer sy riepen my toe hoe dat dat toe ginck/ ende waer dattet ander volck bleef/ ende hoe ick alsoo metten Naecken vol Wilde lieden quam/maer ick sweech stille/ende gaf henlieden gheen antwoorde / want die Capiteyn hadde my bevolen dat ick my treurich gelaten soude/ om te sien wat die noch int Schip waren doen wouden. Als ick haer nu niet antwoorde/ riepen sy onder malcanderen: het en is niet recht om der saecken/die andere moeten doot zijn/ ende sy comen met desen eenen/ hebbende mogelijck meer Volcx achter / om ons Schipt in te nemen / ende wouden schieten /maer riepen my noch eens aen/ende doen begoste ick te lachen/seggende zijt te vreden/ goede nieuwe tijdinghe/ laet my naerder comen/ soo sal ick u alle dingen vertellen.

Daer nae seyde ick hoe dattet metter saecken stont/des verblijden sy haer seer/ ende de Wilde voeren met haren Naecken wederom nae huys/ende wy quamen mette groote Schepen heel nae by der Wilden Wooninge/ ende daer lieten wy een Ancker te gronde/ ende lagen daer ende wachten op die ander Schepen/ die wy door den Storm-Wint van ons verloren hadden/die noch comen souden/en dat Dorp daer de Wilden waren/heet Acutia, ende die man die wy daer vonden hiet Iohan Ferdinando, ende was een Busschaper/vander Stadt Bilban, ende die Wilden die daer waren/ heeten Carios, dese brochten ons veel Wilt Vleesch ende Visch/daer voor gaven wy haer Heugel-haecken.

Hoe dat ander Schip van onsen geselschap aenquam/dat wy in der Zee van ons verloozen hadde/daer den Oversten Stuerman in was.

Dat XI. Capittel

Als wy omtrent drie Weken op de selve plaetse gheweest waren quam dat Schip daer de Opper Stierman in was / doch het derde Schip was verdroncken/ want wy en vernamender niet af/ wy rusten ons toe om voort te varen / want wy hadde Victalie vergadert voor ses Maenden/wy hadden noch 300. Mylen te Water te varen. Als wy alle dingen gereet hadden gemaeckt/soo verloozen wy op eenen dach het groote Schip inder Haven/daer door de reyse belet wert.

Wy lagen daer inder Wildernissen in grooter vreese/ende leden grooten honger/ende moesten Haechdissen ende Velt-Ratten eten/ ende andere wonderlijcke Gedierten meer die wy crijgen conden / oock aten wy Water-Slecken die aen de Steenen hanghen/ende dierghelijck meer seltsame ende wonderlijcke Spijse. De Wilden die ons eerstmael Victalie ghenoech toe brochten/ als sy waren van ons hadden / ontogen ons den meesten hoop op ander plaetsen/ende wy dorsten haer oock niet wel betrouwen / alsoo dattet ons verdroot daer langer te blijven liggen ende te vergaen. Aldus werden wy met malcanderen eens/dat de meesten hoop over Lant soude trecken na die Provincie de Soncion,het welck noch 300. mijlen van daer was. Die ander souden mette overgebleven schepen derwaerts comen. Aldus behielt die Capiteyn onser sommighe by hem/die met hem souden over d'Water varen/Die geene die over Lant togen/ namen Victalie met haer ende togen henen/ maer haerder veele storven van honger : Die over geblevene quamen totter Stadt/alsoo wy namaels bevonden. Ons andere was dat Schip oock noch veel te cleyn om daer mede over Zee te varen,

Hoe wy van rade werden/te varen na Sint Vincent, daer die Portugaloysers 't Lant in hebben / ende meynden noch een Schip te bevrachten van henlieden / om daer mede onse reyse te eynden / doch leden door grooten storm vander Zee Schipbreckinge/ ende wisten niet hoe verre wy van Sint Vincent waren.

Dat XII. Capittel.

Nu hadden die Portugaloysers een Eylandt harde by den Vasten Lande ingenomen dat heet Sancte Vincente inder Wilden sprake Vrbioneme De selve Provincie leyt ontrent 70. Mijlen vander plaetsen daer wy waren. Onse meyninge was derwaerts te varen om te besien of wy costen vande Portugaloysers een Schip te bevrachten crijgen om in Rio de Plata te varen/ want dat Schip dat wy noch hadden was ons allen om daer in te varen veel te cleyn. Om dat te vorderē/voeren onser sommige metten Capiteyn Salaser ghenaemt naer het Eylant Sancte Vincent,ende gnser geen en hadde daer meer geweest/ dan een die Romain hiet/ en die

en die liet hem duncken dat hy dat Landt wel wederom vinden soude.

Wy seylden upter Haven Inbiassape ghenaemt/ de welcke leyt op 33. graden ende een half Suytwaert Æquinoctiael, ende quamen ontrent twee daghen nae onser uytvaert/ by een Eylant ghenaemt Insula de Alkatrases, ontrent veertich Myhlen/ van daer wy uytghevaren waren/ ende daer wiert ons den Wint alsoo teghen/dat wy daer by moesten Anckeren. In dat selve Eylant waren ser veel Vogelen diemen Alkatrases heet/ende die zijn lichtelijck te vanghen/soo wast nu oock den tijt dat sy broeyden ende jonghe op brochten/daer gingen wy aen lant ende sochten soet Water in dat Eylant/ende vonden daer oude Hutten/ ende der Wilden Potscherven/ die in voorgaende tijden in dat Eylant gewoont hadden/ ende vonden oock een cleyn Waterken op een Clippe.Daer sloegen wy vanden Vogelen veel doot/ende namen oock van haer Eyeren met ons int Schip/ ende koockten de Vogelen ende Eyeren om te eten. Als wy nu geten hadden/verhief hem eenen grooten storm Wint vanden Suyden/ dat wy nauwelicx het Ancker behouden costen/ also dat wy sorchden dat ons de Wint op en Clippe doen slaen soude/ dit selve was tegen avont/ ende wy meynden noch in een Haven te comen die Canince geheeten was/maer eer wy daer by quamen wast nacht/ende en co- sten niet daer in comen/maer wy voeren af vandenlande met grooter vreesen/eñ meynden oock niet anders/ die Baren souden dat Schip in stucken slaen/ want het was aen eenen hoeck lants daer altoos die baren grooter zijn dan midden in de diepte vander Zee/ende verre vanden Lande. Wy waren dien nacht soo verre vant lant ghecomen/ dat wy des morgens dat niet sien en costen/niet te min nae langhe varen creghen wy 'tlant wederom int gesicht/maer den Storm was soo groot dat wy ons nauwelijcx langer onthouden costen. De selve die meer in dat Lant geweest hadde/liet hem duncken doen hy 'tlant sach/dat het Sancte Vincent was/ ende voeren recht toe. Daer wert dat Lant also met Nevel ende Wolcken bedeckt/datment niet wel kennen cost. Wy moesten doen al wat swaer was in Zee werpen/om dat Schip lichter maecken om de groote Baren wil.

Alsoo waren wy in grooter sorgen/ende voeren voort/meynende die Haven te treffen daer die Portugaloysers woonen/maer wy faelgeerden. Als nu de wolc- ken een weynich op braecken datmen dat lant sien coste/so seyde die Romain/hy liet hem duncken die Haven was voor ons / dat wy recht nae een Clippe varen soude/want die Haven lach daer achter/aldus voeren wy daer by/maer doen wy vast daer by quamen/en sagen wy niet dan de doot voor oogen/want het en was die Haven niet/endi moesten recht opt lant varen ende Schipbrekinge lijden om des Wints wille: die Baren sloeghen teghen dat Lant datmen hem grouwelen mocht/Doen baden wy Godt om genade ende hulpe voor onse Ziele/ ende deden als Schipvarende Lieden toe behoort/die Schipbrekinge lijden moeten. Als wy nu soo nae quamen daer die Baren aent lant sloegen/voeren wy soo hooge op de Baren heeven/dat wy steyl nederwaerts af saghen/ als of wy van eenen Muer gesien hadden/Met den eersten stoot die't Schip aent lant dede/ginget van mal- canderen / Doen spronghen sommighe daer upt/ ende swannen aent lant/onser sommige quamen op de stucken te lande/ende alsoo hielp ons God alle levendich aen lant/ende het regende ende waeyde soo seer/dat wy heel vercout waren.

Hoe wy ghewaer werden in wat Lantschap der Wilden lieden wy waren/daer wy Schipbreuc geleden hadden.

Dat XIII. Capittel.

ALs wy nu aen Lant waren / danckten wy Godt dat hy ons levendich hadde te lande laten comen / waren oock niet te min bedroeft / om dat wy niet en wisten waer wy waren / ter wijlen die Romain dat Lant niet recht en kende / of wy verre of by 't Eylant sancte Vincent waren / ende of daer oock Wilde lieden woonden daer wy schade af lijden mochten/soo liep een van onsen Medegesellen/met name Claudo, ende was een Francoys/lancx den Oever henen/om dat hy hem verwarmen mochte/ende sach een Dorp achter den Bossche liggen / daer in die Huysen gemaeckt waren op der Christenen maniere/ende hy ginc daer henen / doen sach hy dat een Dorp was ende datter Portugaloysers in woonen/ende hiet met name Itenge Ehem, ende is twee Mylen van sancte Vincent doen seyde hy henlieden/dat wy hadden eene Schipbreuck geleden/ende dat het Volck seer vervrosen was/ende en wisten oock niet waer wy heenen souden. Als sy dat hoorden quamen sy uyt geloopen/ ende namen ons met haer in haer Huysen ende cleeden ons. Aldus bleven wy daer sommige dagen tot dat wy weder tot ons selven quamen. Van daer reysdē wy over Lant nae sancte Vincente, daer deden ons de Portugaloysers alle eere aen, ende gaven ons een tijt lanck de cost. Daer nae begost een yegelijck wat te doen daer hy hem op onthielt. Als sy daer doen sagen dat wy alle onse Schepen verloren hadden/ soo schickte die Hooftman een Portugaloysers Schip nae ons ander volck dwelck noch achter bleven was in Byasape, om die selve oock derwaerts te brengen/dwelc oock alsoo geschiede.

Hoe Sancte Vincent gheleghen is.

Dat XIV. Capittel.

SAncte Vincent is een Eylandt / leyt vast by den vasten Lande/daer in zijn twee Stedekens / inder Portugaloysers spraecke genaemt sancte Vincent, maer inder Wilden spraecke heetet Orbioneme dat ander is ontrent anderhalf Myle van daer/ende heet Iwasupe, nu liggen daer noch sommighe Huysen in/die heeten Igenio, inde selve maecktmen Suycker/ ende de Portugaloysers die daer woonen hebben een Natie van Brasilianen te vrienden/die de Tuppin Ikin heeten ende dier Natien lant streckt hem 80. Mylen weechs lancx dat Lant inne/ende lancx der Zee ontrent 40. Mylen. Ende dese Natie hebben op beyde zijden Vyanden / nae der Suytzijden ende oock nae der Noort-zijden hare Vyanden / opte Suyt-zijde heeten Corios. Ende die Vyanden op der Noort-zijde heeten die Tuppin Imba, oock worden sy van haer Vyanden Twariar geheeten/dat is Vyanden te seggen. Die selve hebben de Portugaloysers veel schade gedaen / ende moeten haer noch op deser tijt voor haer wachten.

Hoe die plaetse heet van daer haer die meest vervolginge vanden Vyanden geschiet/ende hoe datse gelegen is.

Dat XV. Capittel.

DAer leyt eenen hoeck Lants / vijf Mijlen van sinte Vincent dat heet Brikioka, op dese plaetse comen haer Vyanden die wilde lieden neerstelick aen/eñ varen tusschen een Eylant dat S. Maro heet/ ende den vasten lande door. Om dese vaert te benemen/steldē haer sommige Mammeluyken dat gebroeders waren/ ende haer Vader was een Portugaloyser/ende haer Moeder was een Brasilische vrouwe.

Dese waren Christenen gheschickt ende ervaren beyde inder Christenen ende inder Wilden aenslagen ende spraecken. Die outste hiet Iohan de Praga, die ander Diego de Praga, de derde Domingus de Prage, de vierde Francisco de Praga, de vijfde Andreas de Praga, ende haer Vader Diago de Praga. Dese vijf gebroeders hadden voor haer genomen ontrent voor twee Jaer eer ick daer quam/met noch ander Wilde lieden/ dat haer vrienden waren/ dat sy daer een Vastichepdt maken souden tegen de Vyanden/op der Wilden lieden maniere/ twelck sy oock gedaen hadden/daerom waren oock sommige Portugaleusers/tot haer getogen om daer te woonen/ aengesien dattet een fijn Lant was/ende dat selve hadden hare Vyanden bespiet/de Tuppin Imba. ende hadden haer in haren Lande daer op toegerust/twelck omtrent 25. Mijlen van daer begint/ende waren op eender nacht daer aen comen/met 70. Nakens of Schuyten/ende haddense gelijck haer maniere is in eender uren voor den daghe aengevallen/ende die Mammelucken tsamen metten Portugaloysers waren in een huys gelopen/d'welck sy van aerde gemaeckt hadden/ende haer daer geweert / De ander Wilde lieden hebben haer in hare Hutten by een gehouden/ ende haer alsoo langhe geweert als sy costen/ soo datter veel van haer Vyanden doot bleef/ maer ten lesten creghen die Vyanden die overhant/ ende hebben die Stadt Brikioka aenghesteecken/ ende alle die Wilden gevangen/maer den Christenen welcken ontrent acht mochten geweest zijn/ ende den Mammeluckenen hadden sy niet doen connen inden Huyse want Godt wildese bewaren. Maer die ander Wilden die sy gevangen hadden hebben sy terstont van malcanderen gesneden ende gedeylt/ ende zijn daer nae wederom in haer Lantschap getrocken.

Hoe die Portugaleusers Brikioka wederom opgherecht hebben/ ende daer een Bolwerck in dat Eylant Sancte Maro maeckten.

Dat XVI. Capittel.

DAer nae dochtet den Oversten ende der Ghemeynten goet zijn / datmen den selven Hoeck niet en verlieten / maer datmen daer in Bouwen soude op het sterckste / want men van daer dat gantsche Landt beschermen conde / alsulcks hebben sy oock begost ende volbrocht. Als die Vyanden sulcks merckten of ghewaer wierden / dat die

die sterckte Brikioco haer te sterck was / voeren sy des nachts even wel voor die Sterckte over / ende namen voor haren buyt alle die sy crijgen costen/ront om Sinte Vincent, ende want die soo binnen int Landt woonden/ meynden dat sy geen noot en hadden/mits dat die Sterckte daer teghen opgherecht was/ ende vast gemaeckt so leden sy daer over schade/ daer nae dachten die Inwoonders dat sy noch een Huys of Sterckte maken souden vast op het Water/int Eylant Sint Maro , dwelck recht teghen Brikioca over lach/ ende dat sy daer in Geschut ende Volck legghen souden/ om alsulcke Vaert den Wilden te beletten/Aldus hadden sy nu een Bolwerck in dat Eylant begost/maer niet voleynt/ende dat om alsulcker oorsaecken wille, gelijck sy my berechten dat haer op dat pas geen Portugaloysche Busschieters daer in avontueren en wouden. Ick was daerom dat ick den hoeck des lants besien soude. Als die Inwoonders hoorden dat ick een Duytsch was/ende dat ic my wat op Geschut verstont/ begeerden sy van my of ick woude in dat Huys in dat Eylant zijn/ ende daer die Vyanden helpen wachten/ sy souden my gesellen beschicken/ende een goede besoldinge geven. Oock seyden sy my waert dat ickt dede/ick soudet vanden Coninck genieten/want de Coninck plach sonderlijcken dien/ die in sulcke nieuwe Landen raet ende hulpe gaven/haer een genadich Heer te wesen/ Ick wierde met haer lieden eens/ dat ick vier Maenden lanck in dat Huys dienen soude ende daer nae soude een Overste van des Coninex wegen daer comen met Schepen/ende daer een steenen Blockhuys in maecken/dwelck dan stercker zijn soude/alsoo dat oock geschiede. Den meesten tijt was ick int Blochuys met mijn derde, ende hadde een luttel Geschuts by my. Ick was in grooter vreesen om der Wilden wille/ dat Huys en was niet sterck/ende wy moesten daerom soe vlijtelijck wacht houden/op dat de Wilden niet heymelick inder nacht voor by varen en souden/want sy dat somtijts versochten / niet te min Godt hielp ons dat wy haerder gewaer wierden inder nacht/ nae sommige Maenden quam die Overste van des Coninex wegen/ want de Gemeynte hadde den Coninck geschreven wat grooten hoochmoet haer die Vyanden aen dien hoeck des Lants deden ende hoe schoonen Lant dat het was/ende daerom oock niet profijtelick en ware datmen dat soude verlaten. Om dan dat te verbeteren quam die Overste Thomas Suffa genaemt/en besach den hoeck des Lants/ eñ die stede die de Gemeynte geerne vast gemaeckt hadde. Daer seyde hem die Gemeynte vanden dienste die ick haer gedaen hadde/ ende hoe ick my daer in dat Huys begeven hadde/ daer doch anders geen Portugaloysers in en woude zijn/overmits dat het qualick vast gemaect was. Dat selve behaechden hem seer wel/ende seyde/hy soude mijn saecke den Coninck vertellen als hem God weder in Portugael hielpe/ende ick soude des genieten. Mijnen tijt die ick der Gemeynten hadde toe geseyt te dienen was uyt/ namelick vier Maent/ende ick begeerde oorlof, Maer die Overste tsamen metter

Ghe-

Gemeynten begeerden dat ick noch eenen tijdt lanck in dien dienſt blijven ſoude. Daer op ick met henlieden eens wert noch twee jaer te dienen/ende als dien tijt om waer ſoudemen my ſonder eenich hinderen metten eerſten Schepen daer ick in comen coſt/laten nae Portugael ſeylen/daer ſoudenſe my vergenoegen. Daer op gaf my de Overſte van des Coninck wegen mijn Privilegien/ ſoo dat die maniere is te geven des Coninck Buſſchieters die dat begeeren. Sy maeckten dat ſteenen Bolwerc/ende leyden daer ſommige ſtucken Geſchuts in. My wert bevolen goede Wacht ende toeſien daer in te hebben.

Hoe ende uyt wat oorſaken wy die Vyanden op eenen tijt vanden Jare meer dan op den anderen tijt verwachten moeſten.

Dat XVII. Capittel.

Maer wy moeſten ons op twee tijden van den Jare meer wachten dan anders/ namelicken als ſy hare Vyanden met ghewelt dachten te nemen/Ende deſe twee tijden zijn deſe/ d'een is inde maent November/ want dan worden ſommige Vruchten rijp/ die heeten op haer ſpraecke Abbati: daer af maecken ſy dranck/die heeten ſy Kaawi. Daerby hebben ſy haer Wortel Mandioka, ende daer af mengen ſy wat daer onder. Ende om deſen Dranck wille als de Abbati rijp is/ende ſy wederom vanden Crijch comen / dat ſy dan de Vruchten Abbati moghen hebben om haren Dranck daer uyt te maecken/om haren Vyant daer toe te eten/als ſy eenen gevangen hebben/ ende verblijden haer een geheel Jaer lanck daer op/ teghen dat den Abbati tijdt comt. Oock moeſten wy op haer vermoeden inden Ooghſtmaent/want dan varen ſy een ſoorte van Viſſchen nae/die dan upter Zee in ſoete Wateren loopen/ die in de Zee comen/ om daer in te leggen/ die ſelve heeten op haer ſpraecke Bratti, de Spaengiaerts heetenſe Lyſſes. Inden ſelven tijt plegen ſy oock gemeynlick uyt te varen ende te ſtrijden/ daer mede ſy etens halven inden ſelven tijt te beter door comen mogen/ en dier Viſſchen vangẽ ſy veel met cleynen Garen/ ende Henghelen/ſy ſchietenſe oock met pijlen/ende ſy voerender vele gebraden met haer t'huys ende maeckender oock Meel uyt/het welck ſy hieten Pira Kui.

Hoe ick vanden Wilden gevangen wert / ende hoe dat het ſelve toe ginck.

Dat XVIII. Capittel.

Ick hadde eenen Wilde-Man van den gheſlachte die men Carios heet/ende die was mijn eyghen / die ſelve vinck my Wilt/ende ick ginck oock ſomtijts met hem int wout. Alſoo gebeurde het op een tijt/dat een Sangiaer-

upt den Eylande van S. Vincent tot my quam in dat Eylant sanct Maro, het welck 5. Mylen vanden Bolwercke is/daer ick in woonde/met noch een Duytsche/de welcke hiet met name Heliodorus Hessus, Eobani Hessi saliger gedachten Sone/ende die selve was in dat Eylant sanct Vincent, in een Ingenio daer men Suycker maeckt/ende in den Ingenio was een Genevoyser die Iosephe Ornio hiet/ende dese Heliodorus was der Cooplieden Schryver/ende beschicker die tot den Ingenio behooren/Ingenio dat zijn Huysen daer men het Suycker in maeckt metten selven Heliodoro hadde ick te voren meer kennisse gehadt/want doen ick met den Spaengiaerden de Schipbreuck daer onder dat Lant leet/ soo vont ick hem daer in dat Eylant van S. Vincent, ende hy bewees my oock vrientschap. Aldus quamen dese tot my / ende woude besien hoe dattet met my ginck / want hy hadde mogelick gehoort dat ick cranck was. Ick hadde myn Slave dien dach te voren int Wout gesonden om Wiltbraet te vangen. Ick woude dat des anderen daechs comen halen/op dat wy wat mochten te eten hebben/want men daer in dat Lant niet veel meer en heeft dan dat uytter Wildernissen comt. Als ic nu door dat Wout ginc/verhief hem op beyde zijden des weechs een groot geschrey op der Wilden lieden maniere / ende quamen tot my ingeloopen/ende sy hadden my rontom omringt ende haer Bogen op my met Pijlen gehouden/ende schoten tot my in: Doen riep ick nu help God mijnder Zielen. Ick en hadde dat woort so niet rasch uytgesept / sy sloeghen my ter aerden/schoten ende staken op my/ nochtans en wonden sy my niet meer/ God lof/ dan in een Been/ ende scheurden my myn cleederen vanden lijve/die eene de hals kappe / die ander den Hoet/de derde dat Hemde/ende so voortaen/ende begosten doen te kijven om my/d'een seyde hy was eerst by my geweest/d'ander seyde hy hy hadde my gevangen/ende ter wijle sloegen my die andere met haer bogen. Noch ten laetsten so hieven my twee van haerlieden vander Aerden/daer ick soo naeckt was/d'eene nam my by den eenen Arm/d'ander by den anderen Arm/ende sommige achter my/ende liepen alsoo met my haestelijck door dat Wout na de Zee toe/daer sy hare Naeckers hadden. Als sy my nu by de Zee brochten / daer sach ick doen ontrent eenen steen worp verre haer Naeckers staen/die sy uyt der Zee op t lant getogen hadden/onder een Hage/ende noch eenen anderen grooten hoop Wilde daer by. Als my die selve sagen daer henen leyden/liepen sy my alle tegen/ ende waren verciert met Pluymen/op haer maniere/ende beten in haer Armen/ende dreychden my alsoo/dat sy my eten wouden / ende daer ginck een Coninck voor my henen metten Houte daer sy de gevangenen mede doot slaen. Dese Predicte ende seyde hoe sy my haren Slave den Perot/want alsoo heeten sy die Portugaloysers al zijse ghevangen hadden/ eten wouden/ende haerder Vrienden d oot aen my wreecken. Ende als sy my by den Naecker hadden ghebrocht / soo stieten my haerder sommighe met Voeten. Doen haesten sy haer/ helpende malcanderen datse de Naker wederom int Water schoven/want sy hadden sorge dat in Brikioka eenen alarm worden soude/alsoo dat oock geschiede. Maer eer sy die Naeckers weder van dat Lant int Water schoven / soo bonden sy my eerst die Handen te samen / ende sy waren hier al t'samen uyt een wooninge/een yegelijck aldaer vanden anderen verdroot dat hy soude ledich t'huyswaert varen/ende keven met de twee die my behielden. Sommige seyden sy waren effen alsoo na by my geweest als sy/ende wouden my daer gelijck op der stede doot slaen/daer stont ick ende bad/ende sach om na den slach/ maer tenlaetsten hief de Coninc aen die my behouden woude/en seyde sy woudē

my leven;

my levendich t'huys voeren/ op dat my haer Wijfs oock levendich sien souden/ eñ haren Feestdach met my houden mochten/ want dan wouden sy my Kawewi Pepirke dooden/ dat is sy wouden dranck maken/ ende haer vergaderen om eenen Feestdach te maken/ ende souden my dan met malcanderen eten.

By die woorden lieten zijt blyven/ ende bonden my vier Stricken of Coorden om den Hals/ ende doen most ick inden Naecken climmen/ ter wijlen sy noch opten lande stonden/ ende bonden die eynden vanden Coorden aenden Nakers/ ende schovense wederom nae die Zee/ om daer mede weder t'huys waert te varen.

Hoe sy met my wederom achterwaerts wouden varen / en de de onse aenquamen/ meynende my haer weder te ontnemen/ ende sy haer weder tot haer keerden/ ende schermutselden met hen lieden.

Dat XIX. Capittel.

DAer leyt eē cleyn eylandeken daer by daer ick ghevangen was/ daer watervogelen in Nestelen die Vwara heeten/ ende hebben roode Pluymen/ daerom vraechdē sy my of haer vyanden die Tuppin Ikins dat jaer oock daer geweest haddē/ ende de Vogelen by haren jongen gevangen hadden/ doen seyde ick jae/ Maer sy wildent even wel besien/ want sy de Pluijmen van grooter weerden achten die van dien Vogelen comen/ want alle haer cieraet is gemeenlick vanden Pluymen gemaeckt/ ende der voorgenoemder Vogelen Vwara natuere is/ dat haer eerste Vederen of Pluymen die haer wassen/ wit grau zijn/ maer die ander Vederen die haer daer nae wassen zijn swart grau/ ende daer mede vliegen sy ontrent een jaer lanck/ ende daer nae worden sy root gelijck als roode Verwe. Aldus voeren sy nae dat Eylant toe meynende dese Vogelen te vangen. Maer als sy nu ontrent twee Busschen schenten wijt van der plaetsen comen waren/ daer sy hare Naeckers staen hadden/ soo sagen sy achterwaerts/ daer wast doen vol van den Wilden Tuppin Ikins, ende oock sommige Portugaleusers onder haer, want wy volchden een Slave doen ick gevangen wert/ maer de selve ontquam haer ende hadde eenen allarm gemaeckt/ alsoo datse my meenden te verlossen/ roepende tot den geenen die my gevangen hadden/ waert datse cloeck waren datse weder keeren ende tegen haer schermutselen souden/ Ende sy keerden metten Naecken wederomme tot henlieden aent lant/ ende die opten lande waren schoten met roeren ofte Bussen/ ende met pijlen na ons/ ende die inde Naken wederom tot haer ende ontbonden my doen mijn handen/ maer die coorden die ick om den hals hadde die waren noch vast gebonden/ soo hadde nu die Coninck des Naeckers daer ick in was een roer/ ende een weynich Pulver/ t'welck een Francoys voor Bresilien-

lien Hout gegeven hadt/nu moest ick op die aent lant waren affchieten/Als sy nu een wyle geschermutseert hadden/doen sorchden sy dat haer die andere oock met Naeckers versterecken/ende haer-na-jagen souden/ende voeren daerom van daer/ waren drie van haer lieden geschoten/ ende sy voeren ontrent een scheut van een Valckenet verre van het Bolwerck te Brikioka henen/daer ick plach te sien/ende doen wy daer voorby voeren moest ic in den Naecken over eynde staen/ dat my mijn gesellen sien costen / doen schoten sy upten Bolwercke twee groote stucken op ons/maer sy schoten te cort/ in middeler tijt quamen sommige Naeckens ons nae gevaren van Brikioka, meynende sy wouden ons achterhalen/maer sy roeyden te rasch wech. Als die Vrienden sagen dat sy niet helpen costen/ keerden sy weder nae Brikioka.

Watter geschiede int wederkeeren nae haren Lande.

Dat XX. Capittel.

ALs sy nu ontrent acht Mylen weechs van Brikioka gevaren waren nae haer Lantschap / soo wast tegen den avont/ ende was opten selven dach als sy my ghevanghen hadden / ende sy voeren by een Eylant/ende togen die Naeckens op het Lant/ meynden dien nacht daer te blijven/ ende trocken my upten Naecken aent lant. Als ick opt lant quam en conde ick niet sien/want ick onder dat aensicht gheslaghen was/ noch ick en cost oock niet wel gaē/ ende moeste aldus int Sant liggen om der Wonden wille die ick int Been hadde. Sy stonden rontom my ende dreychden my datse my eten wouden. Als ick nu in soo grooten angst ende jammer was/ bedacht ick doen dat ick voormaels niet gedaen en hadde/ namelick dat bedroefde jammerdal daer wy hier in leven/ ende begost doen met weenende Oogen te singen upt gront mijns herten/ desen Psalm: Vvt dieper noot schrey ick tot dy, &c. Doen seyden de Wilden/siet hoe weynt hy nu/is hy bedroeft/Daer nae docht haer datse geen goede legeringe in dat Eylant en hadden/om dien nacht daer te blijven/eñ voeren wederom na den vasten lande toe/eñ daer waren huttē die sy voormaels gebout hadden/eñ 'twas inder nacht als wy daer quamen/eñ sy trocken die Naeckens opt lant/ eñ maecten Vyer/ende leyden my daer na by. Daer most ick in een net slapen/d'welck sy in haer spraecke Inni heeten/dat zijn haer Bedden/ende bindense aen twee palen/ boven die Aerde/of ist in een Wout/soo binden zijt aen twee Boomen. De Coorden die ick om den hals hadde/bonden sy boven aen eenen Boom/ende lagen die nacht rontom my ende bespotten my/ ende hieten my op haer sprake Sichere inbau, eñ dat is/ghy zijt mijn gebonden dier, Eer nu den dach door drangh/voeren

sy we-

sy wederom wech/eñ roepden den gantschen dach lanck / ende ontrent de tijt als die Sonne op Vespertijt stont/waren sy noch twee Mijlen van der plaetsen daer sy dien nacht legeren conden / ende doen verhief haer een groote swarte Wolcke/ ende quam achter ons heen seer schrickelicken/ende sy royden rasch voort/op dat sy mochten aen lant comen om de Wolcken eñ Wints wille. Als sy nu sagen dat zijse niet ontvaren en costen/seyden sy tot my. Ne mungitta dee, Tuppando Quabe, amanasu y andee Imme Rannimesis se. Dat is te seggen/ Spreeckt met uwen Godt dat ons den Regen eñ grooten Wint geen schade en doe. Ick sweech stille/ ende de mijn gebedt tot Godt ter wijlen sy dat van my begeerdē/ende seyde met bedroefden sinne upt gront mijns herten aldus: O ghy almachtige God/ Hemelsche ende Aertrijcxsche gewelt hebber/ ghy die van begin der Werelt den geenen die uwen naem aenroepen geholpen ende verhoort hebt onder den Godlosen/vertoont my nu uwe barmhertichepdt op dat ick mach bekennen dat ghy noch by my zijt/ende dat die Wilde Heydenen/die welcke u niet en kennen sien mogen dat ghy mijn God/mijn gebedt verhoort hebt. Ick lach inden Naecker gebonden/ also dat ick my niet omkeeren of omgesien en cost nae dat weder / maer sy sagen dickwils/ende begosten te seggen/O qua moa amanasu, dat is aldus gesept: Dat grooot onweder gaet achterwaerts. Doen rechte ick my een weynich op/eñ sach achter my dat die groote Wolcke verginck/doen danckte ick Godt. Als wy nu aent lant quamen deden sy met my als voor/bonden my aen eenen Boom/eñ lagen des nachts rontom my / ende seyden wy waren nu nae by haer Lantschap/ wy sullen den anderen dach tegen avont daer in comen/ waer af ick my niet seer en verblijde.

Hoe sy des daechs met my om gingen/ende sy my by haer wooninge brochten.

Dat XXI. Capittel.

Den selven dach nae der Sonnen te reeckenen soo wast ontrent Vespertijdt als wy haer Wooninge saghen/ende waren alsoo drie daghen op de Vaert geweest/ want het waren dertich Mijlen van Brikioka tot dier plaetsen daer ick heenen gevoert werde. Als wy nu heel by haer Wooninge quamen soo wast een Dorpken dat hadde thien Hutten/ ende sy noemden dat Vwattibi, wy voeren op eenen Oever Lants/ dwelck op de Zee leyt/Daer heel by waren hare Vrouwen in haer Wortel gewas/ die welcke sy Mandioka noemen / in desen Wortel-ghewas gingen veel van hare Vrouwen ende trocken Wortelen upt / ende die selve Vrouwe moeste ick aenroepen / ende aldus tot haer seggen A Innesche been er my vramme, dat is in onse Duytsche sprake aldus te seggen/Ick u lieder eten Spijse come.

Als wy nu aen het lant quamen liepen sy alle gelijck t'samen upt haer Hutten/ welcke Hutten alle gelijck tsamen by malcanderen op eenen Berch liggen/jonck ende out om my te besien/ende die Mans gingen met hare Bogen ende pijlen na hare Hutten/ende bevolen my hare vrouwen datse my bewaren souden/ende die vrouwen namen my doen tusschen haer/ende daer gingender sommige voor my/ ende sommige achter my henen/sy dansten ende songen een gesang gelijck sy den eygenen lieden plegen te singen/ als sy die eten wouden. Als sy my nu voor die

Hutten Ywara, dat is voor haer Vasticheyt brachten/die welcke sy rontom lancx hare Hutten maken/dwelck gemaeckt is van groote Staecken gelijck als eenen Thuyn om eenen Hoff/ ende dat maken sy alsoo om haerder Vyanden wil. Als ick nu daer in quam/liep dat Vrouwen volck tot my/ende sloegen myn met vuysten/ende trocken my metten Baert ende spraken in harer sprake aldus/Sche in gamme pe pike a te, dat is te seggen: Dien slach geve ick u van myns Vriends wegen/tot zijnder wraken/dien sy lieden gedoot hebben daer ghy geweest hebt/ Daer nae voerden sy my inder Hutten/ ende daer moest ick in eene Iuni ligghen/ daer quamen de vrouwen voor ende na/sloegen ende crabden my/ende dreychden my hoe datse my eten wouden/ Soo was dat Mans volck by malcanderen ende droncken den dranck den welcken sy Kawi noemen/ende hadden hare Gode Tamerka genaemt by haer/ende songen hen lieden ter eeren dat sy haer gheprophe-teert ende voorsept hadden/dat sy my vangen souden. Alsulcke gesangh moeste ick hooren/ende daer en quam in een half ure geen Mans volck by my/dan vrouwen ende Kinderen.

Hoe beyde mijn Heeren by mijn quamen/ ende seyden my hoe datse my aen een van haren Vrienden gheschoncken hadden/ die souden my bewaren/ende dootslaen als sy my eten wouden.

Dat XXII, Capittel.

Ick en wille hare manieren soo wel niet gelijc ickse daer na versocht ende leerde/dachte daerom aldus/ Nu maken sy gheree tschap om my te dooden. Over een cleyn wijle tijdts quamen die twee die my ghevangen hadden/ met namen Ieppio VVasu, ende sijn Broeder Alkinder Miri, eñ seyden dat sy my haren Vaders broeder Ipperu VVasu uyt vrientschap geschonckẽ haddẽ/ de selve soude my verwaren/ende my ooc dootslaen als men my eten woude/ende hem alsoo met my eenen name maecken/ want die selve Ipperu wasu hadde over een Jaer oock een Slave gevangen/ ende hadde den Alkindar Miri uyt vrientschap geschoncken die den selven doot geslaghen ende eenen naem daer af ghewonnen hadde/alsoo dat daerom die Alkindar Miri dien Iupperu wasu belooft hadde/dat hy dien eersten die hy vangẽ soude hem weder schencken soude/dwelcke ic was. Voorts seyden die voorgenoemde twee gebroeders die my gevangen haddẽ. Nu sullen die vrouwen u wtvoerẽ a prasse, dat woort en verstonde ick doen niet/ even wel heetet danssen. Aldus togen sy my uytter Hutten op die plaetse/daer quamẽ alle die vrouwen die in seven Hutten waren/ende grepen my aen/ ende het mans volck ginck van daer. Doen leyden my de wijfs sommige by den armẽ/sommige metter coorden die ick om den hals hadde/so hart dat ick nauwelic mijnen adem cost ver-

cost verhalen/so togen sy met my henen/eñ ick en wist niet wat sy in den sin hadden/met my te doen. Doen wert ick denckende op dat lyden ons Heeren eñ verlossers Jesu Christi/hoe dat hy van den snooden Joden onschuldichlick lede/daer door trooste ick my selven ende was des te verduldiger/doen brochtense my voor des Coninex Hutten/die vrattinge VVasu hiet/dat is op duytsch gesept die groote witte Vogel. Voor de selve Hutte lach een hoopken versche aerde/daer voerdē sy my by/ende setten my daer op/eñ sommige hielden my/daer en meynde ic niet anders sy en souden my daer terstont dootslaen/ eñ sach om na den Iwara Pemme, daer mede sy de lieden dootslaen/ende doen vraechde ick of sy my corts dooden wouden/doen seydense noch niet. Daer quam een Vrouwe upt de hoop by my/ ende die hadde een schijnent stuck van een Cristal tusschē een dinck gelijck een gebogen rijsken/ende scheerde my metten selven Cristal die Wijnbrauwē van mijn Oogen af/ende wouden my den Baert vanden mont oock afsnijden/maer ick en woude sulcx niet lijden/ende seyde tot haer lieden datse my met den Baert dooden souden. Doen antwoordense my ende seyden datse my niet dooden en wouden/ ende aldus lietense mijnen Baert noch een wijl tijts behouden. Maer niet te min nae sommige daghen snedense my den Baert noch af met eender Scheeren/ die welcke de Francoysen haer geven met meer ander Coopmanschap voor die Waren/ende Coopmanschap van haren Lande.

Hoe sy met my dansten voor die Hutten daer sy die Afgoden Tammerka in hadden.

Dat XXIII. Capittel

Daer nae voerden sy my van daer sy my die wijnbrauwen afgeschoren hadden/voor de hutten daer die Taminerka haer Afgoden in waren/ ende maeckten eenen ronden rinck om my henen/ daer stont ick int midden/ ende 2. Vrouwen by my/ende bonden my met een snoer sommige dingen aen mijn een Been die ratelden / ende bonder my oock achter op den Hals een Schijve van Voghelsteerten gemaeckt/ende was viercant datse my over 'thooft ginck/ende dat heet op haer sprake arasoia. Daer na begost dat Vrouwen-volck al t'samen te zingen/ ende alsoo haren thoon luyden soo most ick metten Beene daerse my de Ratelen aenghebonden hadden neder treden/op dat het Ratelen met haer sanck accorderen soude. En dat Been daer ick in ghewont was dede my soo wee dat ick nau ghestaen en coste/want ick en was noch niet verbonden.

Hoe

Hoe sy my nae den danse den Ipperus Wasu thuys brochten.
Dat XXIV. Capittel.

ALs nu den Dans een eynde hadde / wert ick den Ipperu
VVasu over gelevert/Daer hielen sy my in vaste bewaringhe. Doen
seyde hy my ick hadde noch wat tyts te leven/doen brochten sy alle haer
Afgoden die inder Hutten waren en settese rontom my/ende seyden/die
hadden te voren geseyt datmen eenen Portugaloyser vangen soude. Doen seyde
ick/dese dingen en hebben geen macht/ en en connen oock niet spreken/ en liegen
dat ic een Portugaloyser ben/ maer ick ben den Francoysen vrienden een/en dat
lant daer ick t'huys ben heet Allemanien. Daer op seyden sy dat ic moeste liegē/
want waert dat ick der Francoysen vrient een ware/wat ick dan onder de Por-
tugaloysers dede/sy wisten oock wel dat de Francoysen alsoo wel der Portuga-
loysers vyanden waren als sy/want de Francoysen comen alle jaer mettē Sche-
pen/en brachten haer Messen/Bylen/Spiegelen/Cammen en Scheeren/ende sy
gaben haer daer voor ander Waren/als Brasilien-hout/Cattoen/Vederen ende
Peper/daerom waren sy haer goede vrienden / twelck de Portugaloysers alsoo
niet gedaen en hadden/maer sy waren in voorleden jaren daer int lant gecomen/
en haddē daer al daer sy noch woonen onder hare vyanden vrientschap gemaect/
en daer na waren sy oock tot haer gecomen/en begeerden met haer te handelen/
en also waren sy upt goeder meyninge aen haer Schepen gecomen/ende daer in
geclommen gelijck als sy noch dagelycx inden Francoysen Schepen deden/ende
seyde/als die Portugaloyser haerder genoech int Schip hadden/hebben zyse ge-
grepen en gebonden tot haren Vyanden gevoert/ende die hebbense gedoot en ge-
geten/ende haerder sommige hebbense met hare Geschut door schoten / ende veel
spijts meer dan haer die Portugaloysers gedaen hadden. Oock warense dick-
wils met haren Vyanden ten Crijch gecomen om haer te vangen.

Hoe sy die my gevangen hadden claechden dat de Portugaloy- sers haren Vader deurschoten hadden/ en dat zijt aen my wreecken wouden.
Dat XXV, Capittel,

ENde voort seyden sy dat die Portugaloysers den Va-
der van den twee gebroeders die my gevangen hadden eenen Arm af-
geschoten hadden/so dat hy is gestorven/welcken doot haers Vaders
sy aen wy wreken wouden/Daer op seyde ick/wat dat sy aen my wre-
ken wouden/ ick en was geen Portugaloyser/ maer ick was corts metten Ca-
stilianers daer comen/en hadde Schipbrekinge geleden/en was daerom by haer
gebleben. Daer was een jonck geselle van haren geslachte / die welcke eertijts
der Portugaloysers slave geweest hadde. Ende die Wilde die onder de Portuga-
loysers woonen waren selve inder Tuppin Imba Lant ter Oorlogen gevaren/en
hadden het heele dorp ingenomen en de outste op gegeten/en wat jonc was had-
den sy den Portugaloysers voor Waren vermangelt/ alsoo dat dese jonge Man
den Portugaloysers oock verbeut was / ende was oock inden tegenspoet van
Brikioka by sijnen Heere/die welcke Antonia Agudin hiet/upt Galissen. Die selve

Slave

Slave hadden sy gevangen ontrent drie Maent eer sy my vingen/ eñ om dat hy van haer geslachte was soo en hadden sy hem niet gedoot/ die selve Slave kende my wel/ eñ dien vraechden sy wat ick voor een man was / Hy seyde dattet waer was datter een Schip aent lant verloren was/ende die lieden dier af comen waren hadden sy Castillianen geheeten/ ende waren der Portugaloysers vrienden/ metten selven was ick geweest/voorder en wist hy van my niet. Als ick nu hoorde ende oock te voren verstaen hadde datter Francoysen onder haer waren/ende oock met Schepen daer plegen aen te comen bleef ick vast op een propoost/eñ seyde: Ick waer der Francoysen goede vrient/eñ dat sy my ongedoot laten souden soo lange tot datter Francoysen quamen om my te kennen. Aldus hielden sy my in ee seer vaste bewaringe. Nu waren daer sommige Francoysen onder haer/die tot den Schepen gelaten waren om Peper te vergaderen.

Hoe een Francoys die de Schepen onder de Wilden gelaten hadde/daer quam om my te besien/ende haer beval datse my eten souden / ic was een Portugaloyser.

Dat XXVI. Capittel.

DAer was een Francoys vier Mijlen vander Hutten daer ick in was/eñ als hy die tijdinge hoorde/quam hy derwaerts/eñ ginck in een ander Hutte over daer ic in was/doen quamen die wildẽ tot my gelopen/eñ seyde nu is hier een Francoys comen/ nu willen wy sien of ghy een Francoys zijt of niet. Daer af verblijde ick my/eñ dacht hy is een Christen/hy sal wel ten besten spreken/doen leyden sy my by hem/ eñ hy was een jonc geselle. De Wilden hieten hem Karwatuware, eñ hy sprac my Francoys toe/maer ick en cost hem niet wel verstaen/eñ die Wilden stonden rontom ons eñ hoorden toe. Als ic hem nu niet antwoorden en cost seyde hy totten Wilden op haer sprake doot den booswicht/eñ eet hem/het is een rechte Portugaloyser/u vyant eñ mijn vyant/eñ dit verstont ick wel/ende bad hem daerom om Gods wille dat hy haer doch seggen woude dat sy my niet eten en souden. Doen seyde hy sy willen u etẽ. Doen dachte ick opt woort Ieremie dat daer gheschreven staet in sijn 17. cap. daer hy aldus seyt/vermaledyt is die mensche die op menschẽ betrout. Eñ metten selven ginck ick weder van haer met groot hertseer/eñ ick hadde op die schouderen een stuck lijnen Doeck gebonden/ d'welck sy my gaven/Godt geve waert dat sy gecregen haddẽ/dat scheurde ick af eñ wierpt den Francoys voor zijn voetẽ/De Sonne hadde my seer verbrant/eñ ick seyde tot my selven/soude ick dan ooc sterven/waerom soude ic mijn vleesch langer voor haer bewaren eñ hen geven. Doen leyden sy my wederom inde Hutte daer sy my bewaerde. Daer ginck ick in mijn Net liggen/God weet die ellende die ick hadde/eñ begost te schreyen eñ te singen/ nu bidden wy den H. Geest om den rechten gelove aldermeest/dat hy ons behoede in desẽ eynde/als wy henen varen upt deser ellende Kyrioleys. Doen seyde sy: Het is een recht Portugaloyser/nu crijt hy/hem grouwelt voor dẽ doot. Die voorgenoemde Francoys bleef daer twee dagen by haer inder Hutten/maer des derden daechs reysde hy voortaen/ eñ sy besloten dat sy souden gereetschap maken/ ende eerstdaechs my dooden/ also corts als sy alle dingen gereet hadden/ ende sy bewaerden my seer neerstelick/ende deden my veel spots aen/so wel jonc als out.

Hoe ick soo grooten Tantsweer hadde.
Dat XXVII. Capittel.

Et gebeurde doen ick in dese groote ellende was / soo ist gelijck men seyt/dat een ongeluc niet alleen en comt/dat my eenen tant seer dede/so dat ick heel verviel door die groote pijne/doen vraechde my mijn Heere hoe dat quam dat ick soo luttel at/ick seyde my dede eenen tant wee. Doen quam hy met een dinck van hout gemaeckt/eñ wouden my daer mede uyttrecken. Maer ic weygerde my daer so seere dat hy afliet/doen meynde hy/waert dat ic niet en at eñ weder toe name/sy souden my dooden eer den rechten tijt quame. God weet hoe menichmael ick soo hertelicken begeerden dat ick mocht alst zijnen Goddelicken wille waer sterven/eer dat de Wilden daer acht op hadden/dat sy haren wille aen my niet volbrengen en mochten.

Hoe sy my tot haren Oversten Coninck Konian Bebe ghenaemt voerden/ende hoe sy daer met my omgingen.
Dat XXVIII. Capittel.

NAer sommige dagen voerden sy my in een ander Dorp het welck sy Arirap heeten/tot eenen Coninck die Konian Bebe genaemt was/ ende dat was die voornaemste Coninck onder hen allen / by den selven hadden haer noch sommige andere by hem vergadert ende versamelt/eñ een groote blijtschap gemaeckt op haer maniere/eñ die wouden my oock sien/want die Coninck Konian Bebe dat alsoo bestelt hadde/ datmen my dien dach daer brengen soude. Als ick nu vast by der Hutten quam/so hoorde ick een groot geroep van singen eñ basuynen blasen. Eñ voor de Hutte stonden hoofde op 15 staken/ van lieden die sy geten hadden dat oock haer Vyanden/zijn geheten Markayas. Eñ als sy my daer voorby leyden/seyden sy dat dat hoofden waren van haren vyanden geheten Markayas. Doen wert my bange. Ick dachte soo sullen sy ooc met my omgaen. Als wy nu ter hutte in gingen/ so ginc een van die die my bewaerden voor henen/eñ sprack met harde woorden dat alle die andere hoorden/hier brenge ic de slave den Portugaloyser/eñ meynden het waer een fijn dingen om aen te sien.als yemant zijnen vyant in zijn gewelt hadde/eñ sprack noch van andere dinge meer also haer maniere is/eñ leyden my voor den Coninck daer hy sat en dranc mette anderen eñ hadden malcanderen droncken gemaeckt in den dranck die sy maken Kawawi genoemt/eñ sagen my snellic aen eñ seyden/zijt ghy gecome onse vyant: Ick seyde ick ben comen/maer ic en ben u Vyant niet. Doen gaven sy my ooc te drincken. So hadde ick nu veel vanden Coninck Konian Bebe genaemt gehoort dat hy een groot man soude zijn/ eñ oock een groot Tyran om menschen-vleesch te eten/also was daer een onder haer de welcke my docht dat hijt was/eñ ic ginc by hem eñ spranck met hem als die woorden op haer sprake vallen/ ende seyde: Sijt ghy die Konian Bebe, leefc ghy noch: Jae seyde hy ick leve noch/ Wel aen seyde ick/ick heb veel van u gehoort/hoe ghy een soo weydelicken man zijt.

Doen stont hy op eñ ginck voor my henen spaceren van grooter hoochmoet eñ hy hadde eenen grooten ronden groenen steen/door de lippen des Monts steken (also haer maniere is.) Ooc so maecten sy witte Pater-nosters van eenderhande Zee-keykens/dwelck haer cieraet is/vanden selven hadde dese Coninc ooc wel 6.

vademen lanc om den hals hangen. By desen cieraet merete ick oock wel dat hy een vanden voornaemsten zyn most. Daer na ginck hy wederom sitten/ eñ begost my te vragen wat zyne vyandẽ de Tuppin Ikins eñ die Portugalopsers aen sloegẽ eñ seyde voort waerom dat ic haer hadde willen schieten in presentie van Brikioka, want hy vernomen hadde dat ick daer Busschieter was geweest/ tegen haer/ Doen seyde ic/ die Portugalopsers hadden my daer in gestelt/ eñ hadde dat moetẽ doen. Doen seyde hy/ ic was doch een Portugalopser eñ hiet den Francoys die my gesien hadde synen sone/ die seyde doch dat ic met hem niet spreken en coste/ eñ dat ic doch een Portugalopser was. Doen seyde ick het is wel waer dat ick niet wel spreken en can/ maer ic ben lange upten lande geweest/ ende hebbe die sprake vergetẽ. Doen meynde hy/ hy hadde noch 5 Portugalopsers helpen vangen eñ helpẽ eten/ die ooc al gesept hadden sy waren Francoysen/ eñ hadden doch gelogen. So veel seyde hy dat ic my des levens getrooste eñ my in den wille Gods beval/ want ic van haer allen niet anders en vernam/ dan dat ick sterven soude. Doen begost hy wederom te vragen wat die Portugalopsers van hem seyden/ sy moesten haer vrÿelicken seer voor hem vresen. Doen seyde ick: ja sy weten veel van u te seggen hoe grooten Crÿch ghy pleecht te maken / maer nu hebben zÿ Brikioka vast gemaeckt. Ja seyde hy soo woude hÿse soo vangen gelÿck se myn gevangen hadden in der Wildernissen/ herwaerts ende derwaerts.

Voorts seyde ick tot hem/ jae u rechte vÿanden die Tuppin Ikins die rusten 25. Nakens toe/ eñ sullen terstont comen eñ in u lant vallen/ alsoo dat oock geschiede. Terwÿlen hy soo vraechde/ stonden die andere en hoorde toe/ somma hy vraechde mÿn veel/ eñ seyde mÿn veel/ eñ beroemde hem mÿnder/ hoe menige Portugalopser hy alrede doot geslagen hadde/ eñ geten met meer andere Wilde lieden/ dat zÿne vÿanden geweest waren. Als hy alsoo met mÿn inde reden was/ in middeler tÿt werde den dranck inder Hutten uytgedroncken. Doen gingen sy weer in een ander Hutte/ om daer in oock te drincken / dat hy alsoo van den spraecke afliet.

Daer na inder ander Hutten begosten sy haren spot met my te houden/ ende des selven Coninex Sone bant my die beenen driemael boven malcanderen/ daer na moest ick effens voets door de Hutten henen huppelen/ daer mede loegen sy/ ende seyden daer comt onsen eten cost aẽ huppelende. Doen seyde ick tot mÿnen Heere of hy my daer gebrocht hadde om te dooden/ doen seyde hy neen/ maer het was toch soo de maniere/ datmen alsoo metten vreemde slaven omme ginck/ ende sy bonden my die stricken of koorden van den Beenen weder af/ daer nae quamen sy rontom my henen gaen/ eñ grepen my aen mÿn vleesch/ d'een seyde de Hupt van den hoofde quam hem toe/ d'ander seyde dat dicke van den Beenen hoorde hem toe/ daer na moeste ick haer lieden zingen/ eñ op dat ick haer lieder wille voldoen eñ volbrengen soude met zingen/ alsoo sy begeerden/ so songe ic Geestelicke Liederen. Doen soude ict haer uytleggen op

haer spraecke/doen seyde ick/ick heb van mijnen Godt gesongen/sy seyden mijn God was een Onversaet/dat is op haer sprake Tevire geseyt.

Die woorden deden my wee/ende dachte/ O ghy goedertieren God wat cont ghy al lijden eenen tijt lanck. Als my nu die vanden Dorpe gesien hadden/ en alle hoochmoet aengedaen hadde/so seyde de Coninc KonianBebe, des anderē daechs totten genen die my bewaerden/dat sy goede achtinge op my hebben soudē. Daer na als sy my upter Hutten leyden/ende my wouden tot Vwattibe brengē daer sy my dooden wouden/riepen sy my spottelijcken na/sy soudē terstont in mijns Heeren hutte comen ende mijn doot bedrincken/ende my eten/maer mijn Heere trooste my altijt/ende seyde ick en soude noch soo corts niet gedoot worden.

Hoe die 25. Naeckens van Tuppin Ikins aen quamen / daer ick den Coninck af geseyt hadde/ ende wouden die Hutten aenvallen daer ick in was.

Dat XXIX. Capittel

IN middeler tijt gebeurdet dat die 25. Naeckens van den Wilden die de Portugaloysers te vriende hebben/aen quamen.

Oock soo ick te vooren gheseyt hadde/ dat eer ick gevangen wert die selve inden wil hadden derwaerts ten Crijch te varen/so gebeurdet op eenen morgen stont dat sy dat Dorp aen vielen.

Als nu die Tuppin Ikins dese Hutten wouden aenvallen/ en begonnen te hoop te schieten/soo wast desen die inde Hutten waren leet/ Want die Vrouwen wouden haer op die vlucht geven/Doen seyde ic haer/ ghy hout my voor een Portugaloyser/uwen Vyant/geeft my nu eenen Boge met Pijlen/en laet my los gaen / soo wil ick u helpen verdedigen. Sy deden my eenen Boge met Pijlen / Ick riep ende schoot/ ende ick maecktet op haer wijse soo ick best cost / ende sprack haer toe dat sy wel gemoet souden wesen/ten hadde geen noot/ende mijn meyninge was dat ick woude door't staecket comen/dwelck rontom de Hutten ginck/ende totten anderen loopen/want sy kenden my wel/ende wisten oock wel dat ick in dat Dorp was/maer sy bewaerden my al te wel. Als die Tuppin Ikins sagen dat sy niet bedrijven en costen/gingen sy weder in haer Naeckens ende voeren voorts / als sy nu wech waren bewaerden sy my als te vooren.

Hoe die Hoplieden ende Overste des avonts in der Maneschijn vergaderden.

Dat XXX. Capittel.

Des

Des abonts als des daechs die ander wederom wech getoghen waren doen vergaderden sy inde Maneschijn/tusschen de Hutten op die plaetse/ ende berieden haer onder malcanderen/ ende besloten wanneer sy my dooden wouden/ende leyden my oock tusschen haer ende bespotten my/ ende dreychden my/ ick was treurich/ende sach die Mane aen/ende dacht in my selven/ O mijn Heere ende mijn Godt helpt my van deser ellende/ tot eenen saligē eynde. Doen vraechden sy my waerom dat ick de Mane soo dickwils aensach/ Doen seyde ick haer/Ick sien haer aen/want sy is toornich / want die Figuere die in de Mane is/ die docht my soo schrickelick zijn (Godt vergevet my) dat ick selve dachte Godt ende alle Creatueren mosten toornich op mijn zijn. Doen vraechde hy die mijn woude laten dooden Ieppio VVasu genaemt een vanden Coningen inder Hutten/op wien is de Mane toornich/doen seyde ick sy siet na u'we hutte/ om des woorts wille begost hy grammelick met mijn te spreken/ ende om dat woort om te keeren seyde ick doen/ten sal u Hutte niet zijn/ sy is toornich op den Slaven Carios(het welcke oock een aert Wilden is die alsoo heeten.) Jae seyde hy over die come al ongeluck. Het bleef daer by ende dacht niet meer op.

Hoe de Tuppin Ikins een ander Dorp Manbukabe genaemt/ verbrant hadden.

Dat XXXI. Capittel.

Des anderen daechs daer nae quamen die tijdinghe van eenen Dorpe Manbukabe genaemt/dat die Tuppin Ikins doen sy van daer gevaren waren daer ick gevangen lach / dat Dorp Mambukabe aengevallen hadden/eñ de Inwoonders waren alle ontlopen op eenen jongen na/ende dien hadden sy gevangen/ende hadden haer die Hutten verbrant. Doen tooch Ieppio VVasu derwaert / want sy waren van zijnen vrienden ende maechschap/ende wouden haer die Hutten wederom op helpen maecken. Aldus nam hy gemeynlick alle vrienden van zijnen Hutten met hem. Dese Ieppio VVasu was doen ende laten over my/ende dede my veel leets/ende was vander meyningen om van daer Leem of Cley te brengen/ende oock Wortelen-Meel om de feeste reede te maken om my te eten/ en als hy upt tooch beval hy den geenen die hy my geschenckt hadde Ipperu VVasu genaemt/dat hy mijn wel bewaren soude tot dat hy weder quame. Aldus waren sy langer dan veerthien daghen upt ende maeckten daer gereetschap.

Hoe een Schip van Sancte Vincent quam/ende vraechde na my/ ende hoe ſy haer een cort berecht gaven.

Dat XXXII. Capittel.

MIddeler tijdt quam een Schip met Portugaloyſers van Brikioka,ende anckerden niet verre van daer/daer ick gevangen lach/ ende ſchoten een ſtuck geſchuts af/op dattet die Wilde hooren ſouden/ eñ met haer Coopmanſchap houden ſouden. Als ſy dat gewaer werdē ſeyden ſy tot my daer zijn u vrienden die Portugaloyſers/eñ willen mogelic hooren of ghy oock noch leeft/eñ willen u coopen. Doen ſeyde ick/het ſal mijn Broer zijn/want ick vermoede dat de Portugaloyſers ſchepen die dien hoeck lants over varen na mijn vragen mochten/eñ op dat die Wilden niet meynen ſouden dat ic een Portugaloyſer waer/ ſoo ſeyde ick dat ick noch een Broeder hadde het welc oock een Francoys was/onder den Portugaleuſers. Als nu dat Schip aen quam ſeyde ick het ſal mijn Broeder zijn ſy en wouden niet anders geloven dan ic was een Portugaloyſer/ende voeren ſoo nae by dat Schip datſe ſprake met haer coſten houden. Doen hebben die Portugaloyſers gevraecht hoe dattet met mijn waer/ doen hebben ſy geantwoort dat ſy nae my niet meer en vraechden/ eñ dat Schip voer wederom henen/ meynde mogelick ick was doodt/ als ick dat Schip ſach wech varen/ wat ick dochte weet Godt wel/ ſy ſeyden onder malcanderen/ wy hebben den rechten Man. Sy ſeynden alrede Schepen nae hem.

Hoe des Coninck Ieppio Waſu Broeder van Mambukabe quam/ ende my claechde hoe zijn moeder/zijn Broeder/met allen den anderen cranc waren geworden / ende begeerden van my dat ick met mijnen Godt ſoude maken datſe mochten geſont worden.

Dat XXXIII. Capittel.

ENde ick was alle dage in ſorgen dat die andere die buyten waren/als voor gemelt is/ op my bereyden. Daer nae op eenen dach hoorde ick in des Coninckx Hutten een geſchrey / dwelck van buyten was. My wert bange/ ick meynde ſy waren weder comen / want dat is der Wilden gewoonte/als een niet meer dan vier dagen uyt en in is/ als hy weder comt ſo beſchreyen hem zijn vriendē/niet lāge na dat ſchreyen quam een tot mijn ende ſeyde/ Uwe mede Heeren Broeder is comen/ende ſeyde dat die andere ſeer cranck zijn worden. Doen verblijde ick mijn ende dachte ſal hier Godt wat uyt richten willen Daer nae over eenen cleynen tijt quam mijn mede Heeren Broederen inder Hutten daer ick in was/ ende ſette hem by my eñ begoſt te ſchreyen of weenen/eñ ſeyde/zijn Broeder/ zijn Moeder eñ zijns Broeders kinderen waren alle met malcanderen cranck eñ ſieck geworden/ende zijn Broeder hadde hem tot my geſchickt / eñ dat hy my ſeggen ſoude/ Ick ſoude met mijnen Godt maken datſe mochten wederom geſont worden/ ende ſeyde: mijn Broeder laet hem duncken dat uwen God moet gram zijn/ick ſeyde hem ja mijn Godt is toornich dat ghy my wilt eten eñ te Mambukabe getrocken zijt om die feeſte toe te ruſten/eñ ſeyde hem. Ghy ſegt dat ick een Portugaloyſer ben/eñ en bens niet/

niet

niet te min/gaet henen tot uwen Broeder eñ seght hem dat hy wederom come in zijn Hutte/soo wil ick dan met mijnen God spreken/ende hy sal wederom gesont worden. Doen seyde hy my hy waer te cranc/eñ en cost niet gecomē. Hy wist wel eñ hadde gemerckt als ic maer en woude dat hy daer oock wel gesont wordē soude. Eñ ick seyde hem hy soude wel so sterck worden dat hy soude thuys comen in zijn hutte/ eñ dan soude hy recht gesont werden: eñ hy ginc met die antwoort wederom henen na Mambukabe, twelck is vier mijlen van Vwattibi daer ick was.

Hoe die crancke Coninck Ipperu Wasu wederom thuys quam. Dat XXXIV. Capittel.

ENde nae sommige dagen quamen sy alle met malcanderen cranck wederom thuys/eñ doen liet hy my in zijne Hutte leyden/ende seyde my hoe datse allegader siek waren/eñ ick haddet wel geweten/want hy gedacht noch wel dat ick geseyt hadde dat de Mane gram was over zijn Hutten. Als ick de redenen van hem hoorde/dacht ick by my selven dat het uyt de voorsienicheyt Gods moeste geschiet zijn/dat ic des avonts (als voor verhaelt is) vander Mane gesproocken hadde. Het was my een groote vreucht/eñ ick dachte/heden is God met my. Doen seyde ick hem/het was waer/om dat hy my eten woude/eñ ick en was zijn Vyant niet daerom quam hen dat ongeluck. Doen seyde hy: men en soude my niet doen/waert sake dat hy weder op quame. Ick en wiste niet hoe ick God best bidden soude. Ick dachte comen sy wederom tot hare gesontheyt soo dooden sy my even wel/sterven sy dan/so sullen die ander seggen / laet ons hem dooden/ eer meer ongeluck om zijnent wil comt/ alsoo sy oock alrede begosten te seggen/Ick gaft Godt op/maer hy badt my al even seer dat sy doch mochten gesont worden. Ic ginc om haer henen/ eñ leyden haer die handen opt hooft d'welc sy alsoo van my begeerden. Godt en wouts also niet hebben/sy begosten te sterven/want eerst sterf haer een kint/daer nae sterf zijn Moeder een oude vrouwe/ die de Croesen gereet maken woude daer men den Dranck in maken woude om my te eten. Na sommige dagen sterf hem een broeder af/daer na weder een kint/ eñ noch eenen broeder/die welcke te voren my die nieuwe tijdinge brocht al voor dat sy cranck waren worden. Als hy nu sach dat zijn kinderen/zijn Moeder ende Broeder doot waren/hadde hy sorge dat zijn vrouwe oock sterven soude/daerom seyde hy tot my/ick soude mijn God seggen dat hy nu den toorn varen liet dat hy mocht levendich blijven. Ick trooste hem heerlicken/ende seyde/hy en soude geen noot hebben/maer dat hy niet en gedachte als hy op quame/dat hy my dan dooden woude. Doen seyde hy neen/ eñ beval die van zijnder Hutten datse my geen spot aen en deden/of en dreychden te eten. Hy bleef even wel noch een tijt lanc siec/ maer hy wert wederom gesont/eñ van zijnder vrouwē eene/d'welcke oock cranc was/maer daer storven ontrent 8. van zijne vrienden/ende andere meer/de welcke my oock groot leet gedaen hadden. Soo waren daer noch twee ander Coningen uyt twee andere Hutten/die eene Vratinge VVasu, eñ die andere Kenrimakui genaemt. Vratinge VVasu hadde gedroomt/ick was voor hem comen eñ hem geseyt/hy soude sterven/eñ hy quam des morgens vroech tot my eñ claechde my. Ic seyde neen/hy soude geen noot hebben/maer dat hy niet en dachte my te dooden noch raet daer toe en gave. Doen seyde hy neen/Terwijlen die my gevangen

hadden

hadden my niet en dooden/so en woude hy my oock niet schadelijck sijn/eñ al dood den sy my/so en woude hy van my niet eten. Desgelijcx die ander Coninck Kenrimakui hadde oock eenen droom van my gedroomt/ dat hem oock seer verschricte/die selve riep my oock in zijn Hutte/eñ gaf my teten/daer na claechde hijt my/ eñ seyde/hy was eens ten Crijch geweest/eñ hadde eenen Portugaloyser gevangen eñ met zijn handen doot geslagen/eñ daer af so veel gegeten dat hem die borst daer noch gebreckelick af was/eñ hy en woude van geenen meer eten/so hadt hy nu eenen schrickelicken Droom van my gedroomt/ dat hy oock meynde hy soude sterven/ick seyde hem ten soude geen noot zijn/maer dat hy geen menschen-vlees meer en ate. Oock die oude Wijfs inder hutten herwaerts ende derwaerts/die my oock veel leets gedaen hadden met grijpen ende slaen/ eñ dreygen te eten/die hieten my daer na Scheraeire, dat is mijn sone/en laet my toch niet sterven/ dat wy soo met u omghinghen / wy meynden dat ghy een Portugaloyser waert/eñ op die zijn wy seer gram/ noch hebben wy wel sommige Portugaloysers gehad en geten/maer haren God en wort soo toornich niet als uwen God/daer door sieñ wy wel dat ghy geen Portugaloyser en moet zijn. Soo lieten sy my daer een tijt lanck gaen/sy en wisten niet wel hoe zijt met my hadden/of ick een Portugaloyser of Francoys ware. Sy hadden oock wel Portugaloysers gesien/maer die hadden oock al gemeenlick swerte Baerden. Ende na dien verschricken als een van mijn Heeren op quam/en seyden sy my van gheen eeten meer/ maer sy verwaerden my al even wel/ende en wouden my niet alleen laten gaen.

Hoe dat die Francoys/ die den Wilden bevolen hadde dat'e my eten souden / weder quam / ende ick hem badt dat hy my mede name/maer mijn Heeren en wouden my niet verlaten.

Dat XXXV. Capittel.

SOo was nu die Francoys Karwattu, waer van ick voorgeseyt hebbe/doen hy van my tooch metten Wilden lieden/ die hem geleyden/eñ der Francoysen Vriendē bewaren die goeden die de Wilden hebben/als Peper ende een soorte van Pluymen die welcke sy oock hebben te vergaderen. Als hy nu wederom nae de Oever reysde daer die Schepen aen comen/genaemt Munguwappe, ende Itterroenne, moeste hy daer door reysē daer ick was. Te vooren als hy van daer tooch en merckte hy niet anders dan sy wouden my eten/eñ haddet haer oock bevolen/aldus was hy een tijt lanck uyt eñ hadde niet anders gemeynt dan ick was doot/als hy nu inder Hutten wederom by my quam/ sprack hy met my op der Wilden sprake eñ ick ginck dickmael los. Doen vraechde hy mijn of ick noch leefde/doen seyde ick/ Ick dancke Godt den Heere/dat hy my soo lange behoedet heeft/soo mocht hy van den Wilden mogelick oock gehoort hebben hoet toegegaen hadde/ eñ ick riep hem alleen op een zijde op dat die Wildē niet hoorē en soudē wat ick seyde/hy sach wel dat my God noch gespaert hadde dat levē/ Ooc en was ick geen Portugaloyser/maer ic was een Duytsche eñ metten Spangiaerden om Schipbreuck wil onder de Portugaloysers comen/dat hy den Wilden nu oock woude seggen so ick hem geseyt hadde hoe dat ick van zijnen Maechschap waer/dat hy my mede nemen woude daer die Schepen aen quamen/want ick sorchde waert dat hy dat niet en dede/sy souden

dencken

dencken het waren logenen/eñ eens op een reyse my dooden als sy gram waren/ en dede hem een vermaninge inder Wilden spraecke/ eñ seyde hem of hy oock een Christen hert int lijf gehad hadde/ of gedacht hadde dat na desen leven een ander comen soude/dat hy daer toe soo hadde geraden datmen my dooden soude. Doen begostet hem te berouwen/eñ seyde hy en hadde niet anders gemeynt dan ic was een Portugaloyser/die welcke soo argen Booswichters zijn/als sy yemant crygen costen inder Provincien van Brasilien, die willense terstont hangen/ het welc oock waer is. Oock seyde hy/ sy moesten oock duycken onder haer lieden/eñ hoe dattet die Wilden met hare vyanden maeckten/so moesten sy te vreden zijn/want sy waren der Portugaloysers Erfvyanden. Soo ick hem ghebeden hadde/ seyde hy den Wilden/ hy en hadde my d'eerste reyse niet gekent/maer ick was upt Allemanien/eñ was van haren vrienden/ eñ woude my derwaerts nemen daer die Schepen plegen aen te comen. Doen seyden mijn Heeren/neen/sy en wouden my niemant laten of mijn eygen Vader en Broeder quamen daer/ende brochten een Schip vol goets/namelick/ Bijlen/ Aecxen/ Spiegelen/ Messen/ Cammen ende Scheeren/ eñ gaven haer dat/want sy hadden my inder vyanden lant gevangen eñ ick was haer eygen. Als die Francoys sulcx hoorde/ seyde hyt my/ick hoorde wel datse my niet verlaten en wouden. Doen bad ick hem om Godts wil dat hy my dan halen liet/eñ mede in Vranckrijck nemen mette eerste Schepen die comen soude: Dat geloofde hy my/eñ seyde den Wilden datse my wel bewaerden eñ niet en dooden/mijn vrienden souden terstont om my comen/ daer mede troc hy voortaen. Als hy nu wech getrocken was/ doen vraechde my een van mijn Heeren Alkindar miri genaemt/niet die sieck geweest hadde/wat die Karwattuwara soo die Francoysen naem was opter Wilden spraecke/my gegeven hadde/ende of hy van mijn Lantslieden geweest ware/ende wat hy seyde. Ja seyde hy waerom en heeft hy u niet een Mes gegeven dat ghy my gegeven had / ende wert toornich. Daer nae als sy alle wederom gesont waren / begosten sy wederom over my te murmureren/ ende seyden die Francoysen dochten alsoo luttel als de Portugaloysers/alsoo dat my wederom begost te grouwelen ende te vreesen.

Hoe sy eenen gevangenen aten/ende my mede daer by brochten.

Dat XXXVI. Capittel.

Voorts nae sommige dagen dat sy immer eenen gevangen eten wouden in een Dorp Tick querippe genaemt/ontrent 6. Mijlen van daer ick gevangen lach/soo trocken daer oock sommige upter Hutten daer ick in was die voerden my mede/ende de Slave die sy eten wouden/was eender Natie die Markaya heet/ende voeren met eenen Naecker derwaert. Als nu den tijt quam datse hem bedrincken wouden/deden sy nae haer gebruyck/want als sy eenen etē willen/ soo maecken sy eenen Dranck van Wortelen die heeten sy Kawi, als die gedroncken is/daer nae dooden sy hem / Des avonts soo sy des anderen daechs sijnen doot bedrincken wouden/ginck ick by hem/ eñ seyde tot hem: Sijt ghy al gerust totter doot. Daer loech hy om ende seyde: Jae. Soo heeten nu de Snoeren daer sy die gevangen in binden Mussurava, eñ is van Cattoen gemaeckt ende is dicker dan een vinger/soo was hy wel gerust in allen dingen/dan alleen die Mussurava en was noch niet lanck genoech/daer gebraken noch ontrent ses vademen

 aen/

aen/Hy seyde by haer haddense beter/ende maeckte alsulcke maniere als of hy ter kermisse soude gaen. Soo hadde ick nu een boec by my in Portugaloysers sprake het welck de Wilden in een Schip genomen hadden / datse door hulpe van den Francoysen gewonnen eñ my gegeven hadden: Eñ ic ginc vanden gevangenen eñ las in dat Boeck/eñ my jammerde zynder/ Doen ginck ick weder tot hem eñ sprack tot hem/want die Portugaloysers hebben die selve Markayn ooc te vriende/ eñ seyde hem/Ick ben oock een gevangen so wel als ghy/eñ en ben niet hier gecomen om dat ick van u eten soude/ maer mijn Heeren hebben my mede gebrocht. Doen seyde hy/hy wist wel dat wy lieden geen Menschen-vleesch en aten. Voort seyde ick hem hy soude getroost zijn want sy souden het lichaem alleen eten/maer zijnen Geest soude op een ander plaetse varen daer onse geesten ooc henen varen/ daer is veel vreuchden. Doen meynde hy/of dat ooc waer was. Doen seyde ic ja. Jae seyde hy/hy en hadde God noyt gesien. Ic seyde hem hy soude hem int ander leven sien. Als ick nu mijn reden met hem voleynt hadde ginck ic van hem. Dien selven nacht als ick des daechs met hem gesproocken hadde/quam eenen grooten Wint eñ waeyde so vreeselicken dat hy stucken vanden Daecken vander Hutten waeyde. Daer begosten die Wildē op my gram te worden/eñ seyden in haer sprake: Apo Merien genphamy wittu wasu Immon: dat is aldus geseyt. Der boose Mensch die heylige maeckt dat die Wint nu comt/want hy sach des daechs inde Donner heude/eñ meynde dat boeck dat ick hadde/eñ dedet daerom dat die slave mijn eñ der Portugaloyschen vrient was/ende ick meynde ter avontueren de feest te beletten/ metten quaden weder. Ick badt Godt den Heere ende seyde: Heere ghy hebt my tot hier toe beschermt/behoedet my. Als nu den dach aen quam/soo werdet schoon weder/ende sy droncken ende waren wel te vreden. Doen ginc ick by den Slave / ende seyde hem die groote Wint was Godt geweest/ende hadde hem willen hebben. Daer nae des anderen daechs wert hy geten/ hoe dat sulcx toe gaet/sult ghy in die leste Capittelen vinden.

Watter gebeurde als wy wederom t'huys voeren / als sy hem gegeten hadden.

Dat XXXVII. Capittel.

Als die Feeste nu gehouden was/voeren wy weder nae onse Wooninge ende mijn Heeren voerden wat ghebraden Vleesch met haer/ ende wy waren drie dagen op die reyse/ twelck men anders op eenen dach varen soude/maer het waeyde ende Regende seere. So seyden sy my des eersten daechs als wy des avonts Hutten maeckten int Bosch om ons te legeren/ick soude maken dattet niet en Regende / soo wasser een Knecht met ons die hadde noch een Been knokel vander Slaven daer noch vleesch aen was/ende dat at hy/ick seyde den jongen hy soude dat Been wech werpen. Doen werde hy ende die ander gram/eñ seyden dat was haer rrechte spijse/daer by liet ickt blijven / wy waren drie dagen onder wegen. Als wy nu een vierendeel van een Myle weechs nae by die Wooninge quamen/en costen wy niet voorder comen/want die baren werdē groot/wy togen de Naeckers opt lant/eñ meynden het soude des anderē daechs goet Weder worden/so souden wy die Nakers thuys gebrocht hebben/maer het was al even geduerich quaet, Doē wert haer meyninge over lant te gaen/eñ daer

nae alst

nae alst goet weder ware/die Naeckers te halen. Als wy nu gaen wouden/ soo aten sy/eñ de jonge knaechde dat Been voort af/daer nae wierp hijt voort wech/ eñ wy gingen over lant/tñ terstont werdet oock goet Weder. Wel aen seyde ick ghy en wout my niet gelooven/ als ick u seyde dat mijn Godt toornich was/ om dies wil dat die jonge dat vleesch so van het Been at/ja meynden die ander/had hijt geten dat ghy niet gesien en had/soo sout wel goet gebleven hebben. Daer by bleeft. Als ick daer wederom inder Hutten quam/ soo vraechde my de eene die oock deel aen my hadde/Alkindar genaemt/of ick nu gesien had hoe se met haren Vyant omgingen/doen seyde ick jae/ dat ghyse eet/ dat dunckt my schrickelijck. Jae seyde hy/dat is ons maniere/so doen wy den Portugalopseren ooc. Die selve Alkindar haete my seere/ende hadde geerne gehadt dat die selve my doot geslagē hadde/dien hy my gegeven hadde/want gelijck ghy voor verstaen hebt/so hadde hem de Iupperu walu een slave geschoncken om doot te slaen/om dat hy hem eenē name meer gewinnen soude/dies hadde hem Alkindar weder gelooft/dat hy den eersten vyant die hy vinck hem weder schencken soude. Als hem nu dat niet gebeuren en mocht met my/ hadt hijt al even wel geerne gedaen/ maer doch belette hem dat zijn Broeder in alle manieren/want hy vreesde voor meerder plagen die hem gebeuren mochte. Soo hadden nu dese Alkindar te vooren eer my de ander derwaerts voerde daer sy dien aten/my op een nieu gedreycht te dooden. Als ick nu weder quam / hadde hy binnen middeler tijt pijn in zijn oogen gecregen ende most stille liggen/ende en cost niet sien eenen tijt lanck/seyde doen dickwils. Ick soude met mijnen God spreken dat hem die oogen wederom goet werden. Doen seyde ick jae/ dat hy voortaen niet quaets over my en ghedachte/doen seyde hy neen/Nae sommige dagen creech hy zijn gesonthept weder.

Hoe datter weder een Schip nae my ghesonden wert van den Portugalopsers.

Dat XXXVIII. Capittel.

Als ick nu in de Hoofdemaent by haer geweest was/soo quam weder een Schip van dat Eylant Sancte Vincent daer by/soo hebben die Portugalopsers dat voor een manier datse al evenwel in haerder Vyanden lant varen / maer wel gerust ende Coopmanschappē met haer/geven haer Houwelen/Haecken/Bijlen/Messen ende ander dingen voor Mandioken Meel / dwelck die selve Wilde lieden op sommige plaetsen seer veel hebben/ende die Portugalopsers die veel Slaven hebben totten Suycker-ghewas/die behoeven dat Meel om die selve daer mede te Spijsen. Ende als die Schepen Coopmanschappen

metten Wilden/ soo comter van dese Wilden een of twee in eenen Naecker/ ende reyckten haer die Ware opt voorderlijckste datse connen/daer na eyschten sy wat sy daer voor hebben willē dat geven haer dan die Portugaloysers/maer ter wijlē die twee by dat Schip zijn/houden haer sominge Nakers vol Wilde lieden van verre/eñ sien toe. Eñ als den coop gehouden is so beginnen die Wilden dicwils metten Portugaloysers te schermutselen eñ schieten Pijlen na haer/varē dan weder om wech. Dat voorgenoemde Schip lost geschut af/daer mede die Wildē hooren dat een Schip daer was/eñ sy voeren derwaerts/doen hadden sy na my gevraecht of ick noch leefde/ sy antwoorden jae: Doen hadden die Portugaloysers begeert datse my mochten sien/want sy hadden een kiste vol goets die mijn broeder oock een Francoys voor my brachte/die oock int Schip was. So wasser nu een Francoys int Schip metten Portugaloysers Claudio Micando genaemt/die welcke voormaels mijn geselle geweest was/den selven noemde ick mijn broeder. Eñ die(seyde ick)sal mogelick int Schip zijn/eñ na my vragen/want hy daer alrede een mael geweest hadde/eñ sy quamen wederom van den Schepe aent lant/ eñ seyde my/mijn broeder was noch eens comē/eñ bracht my een kiste vol goets/ eñ soude my gerne sien/doen seyde ic voert my van verre daer by/ic wil met mijn Broeder spreken die Portugaloysers en verstaen ons niet/eñ ick wil hem seggen dat hy onsē vader segge als hy thuys comt/dat hy met eenē schepe come/eñ brenge veel dingen mede/eñ my hale. Sy meynden het waer goet alsoo/maer sy sorchdē dat ons de Portugaloysers verstonden/want sy hadden eenen grooten krijch op handen/ die wouden sy tegen die Oogstmaent volbrengen tegen over Brikioka, daer ick gevangen wert/eñ ick wist alle haer aenslagen wel/daerom sorchden sy dat ick haer yet daer af spreken soude/maer ick seyde neen/die Portugaloysers en verstonden mijns Broeders eñ mijn sprake niet. Doen voerden sy my outrent eenen steenworp verre vanden Schepe so naeckt gelijck ick altijt onder haer ginck. Doen sprack ick die van den Schepe aen ende seyde. Godt de Heere sy met u lieve Broeders/een spreke met my alleen/eñ en laet u anders niet mercken dan dat ick een Francoys ben. Daer begost doen een Iohan Senches genaemt/ een Bosschaeper den welcken ic wel kende/eñ seyde tot my mijn lieve Broeder om uwent wille zijn wy hier gecomen metten schepe/eñ hebben niet geweten of ghy levende of doot zijt geweest/want dat eerste Schip en brocht geen tijdinghe van u nu so heeft ons die Hooftman Brasen pa te Sanctus bevolē te vernemen of ghy noch leefde/als wy nu sulcx vernamen dat ghy noch leefde/so souden wy ten eersten hoorē ofse u vercopen wouden/waere niet/ soo souden wy sien of wy eenige vangen costen/eñ u lossen/Doen seyde ick dat wil u God in eeuwicheyt loonen/want ic ben hier in grooten angst/eñ weet noch niet watse met my aen slaen willen. Sy hadden my lange geten hadde God in sonderlijcker wijse niet belet. Voort seyde ic haer, sy en sullen my u niet vercoopen/des en denckt niet/eñ en laet u niet anders duncken dan dat ic een Francoys ben eñ geest my sommige wat om Gods wil/ als Messen eñ Hengelhaken/dat selve deden sy/eñ daer voer een metten Naken aent Schip/eñ haeldet. Als ick nu sach dat my de Wilden niet langer toe lieten met haer te spreken/doen seyde ick totten Portugaloysers/siet wel voor u/sy hebben eenen krijch voor handen/wederom na Brikioka, doen seyden sy my dat haer Wilden haer ooc seer toerusten/eñ souden terstont dat Dorp aen vallen daerse my in haddē eñ dat ick wel gemoet soude zijn/God soude alle dingen ten besten keerē want ick sach sy en costen my niet helpen/ja seyde ick ter wijlen mijn sonden also

verdient

verdient hebben/so ist beter dat my God hier straft dan na dit leven/ende biddet God dat hy my upter ellenden helpe. Daer mede beval ickse Gode den Heere/ eñ sy wouden noch langer met my spreken/maer de Wilden woudent niet langer gestaen of toe laten met haer sprake te houden/ eñ voeren doen met my weder heen nae de Hutten/ Doen nam ick de Messen eñ Hengelhaken eñ gafse haer/ eñ seyde dit heeft my mijn broeder die Francoys al gegeven/doen vraechden sy my wat tet al was dat mijn broeder tegen my geseyt hadde/doen seyde ic. Ic had mijn broeder bevolen dat hy soude sien dat hy den Portugaloyser ontquame/eñ troc in ons vaderlant/eñ brachtē eē schip met veel goets eñ haeldē my want ghyliedē waert vroom/eñ ghy hielt my wel/dat woude ic dan loonen alst schip comt/eñ moest also altijt het beste voorwenden/eñ geviel haer wel. Daer na seydense tot malcanderen hy moet sekerlick een Francoys zijn/laet ons hem voortaen beter houden. Also ginck ick daer eenen tijt lanck onder haer eñ seyde/ daer sal volc int Schip na my comen datse slechts my wel tracteerdē. Daer na voerden sy my int Wout herwaerts eñ derwaerts/eñ waer sy wat te doen haddē/daer most ic haer helpē.

Hoe sy een Slave onder haer hadden die my dickwils beloech/ ende hadde geerne gesien datse my corts gedoodt hadden/maer die selve wert gedoodt ende geten in mijn tegenwoordichept.

Dat XXXIX. Capittel.

SOo wasser nu een Slave onder haer die was van eender Natien geheeten Carios, ende zijn oock der Wilden Vijant ende der Portugaloysers Vrienden / de selve was den Portugaloysers eygen geweest/eñ was haer daer nae ontloopen/ Sulcke en dooden sy niet die soo tot haer loopen/ten sy datse wat sonderlincx misbruycken/maer houdense voor haer eygen/ende moeten dienen/die selve Carios was drie jaer onder dese Tuppin Imba geweest/ende seyde hy hadde my onder die Portugaloysers gesien/ende ick hadde dickwils onder die Tuppin Imba geschoten als sy derwaerts ten Crijge waren gecomen. Soo hadden nu die Portugaloysers voor sommige jaren van haren Coningen een geschoten/ welcken Coninck die Carios seyde dat ick geschoten hadde/ende riet immers daer toe men soude my dooden/want ick was die rechte vyant/hy hadt gesien eñ loech met den anderē/want hy was drie jaer onder haer geweest/ende het was eerst een jaer geleden dat ick tot S. Vincent comen was/ daer hy ontloopen was. Eñ ick badt Godt dicwils dat hy my voor die leugenen behoeden woude. So gebeurdet ontrent den jare 1554. inde seste Maent dat ick gevangen was/so werde die Carios sieck/eñ zijn Heere bat my ic soude hem helpen op dat hy weder gesont werde/eñ vinc Wilt dat wy te eten cregē/want ic wist wel als hy hem yet brocht daer gaf hy my ooc af/maer waert dat my dochte dat hy niet weder gesōt wordē en soude/so soude hy hem eenē goedē vrient schenckē die hem doot sloech/eñ eenen naem aen hem wonne/ so was hy alrede ontrent negen of thien dagen siec geweest/nu hebbense tanden die zijn van een Dier/dwelc sy backe heten/die selve tanden wettē sy scherp/als dat bloet haer hindert so snijden sy met die tandē over de huyt henen/daer liep dan dat is so veel als wanneermen hier eenen Coppē set. Vande selve tandē nam ic een meynende hem daer mede die ader aen te slaē/maer ick en costese daer mede niet deur gesteken/want dē tant was te bot/eñ sy stondē om my.

om my. Als ick nu weder van hem ginck/sach ick dat geen proffijt en was/ doen braechden sy my of hy weder gesont soude worden. Ick seyde haer / ick en hadde niet uytgerecht/daer en was geen Bloet uytgeloopen/dat hadden sy wel gesien. Jae meynden sy hy wil sterven/ wy willen hem eer hy sterft dootslaen. Ick seyde neen en doet dat niet hy sal mogelick wederom gesont worden/maer ten hielp niet sy togen hem voor des Coninckx Vratinge Hutten/eñ haerder twee hielden hem eñ hy was soo cranck dat hy niet en wist watse met hem doen wouden/so quam die hy gegeven was doot te slaẽ/eñ sloech hem opt hooft dat die herssen uytsprongẽ/ daer lieten sy hem liggen voor de Hutte/eñ wouden hem eten. Ick seyde dat zy niet en dede het was een cranck mensche geweest/sy mochten nu oock sieck worden/eñ alsoo en wisten sy niet wat sy doen souden/doch quam daer eẽ uyter Hutten daer ick in was/ eñ riep de Wijfs datse een Vyer by de Dooden maeckten/eñ hy sneet hem dat hooft af/ want hy en hadde maer een ooge/eñ scheen leelick vander sieckten die hy gehad hadde/alsoo dat hy dat hooft daerom wech wierp/eñ het lichaem sengde hy die Huyt over t Vyer. Daer na sneet hy hem / ende deylde den anderen oock ghelijck soo haer ghewoonte is/eñ aten hem op tot aen den Cop ende op die Dermen na/ daer wisten sy gebreck aen om dat hy cranck geweest hadde. Daer ginck ick over en weer door de Hutten/inde eene brade sy de Voeten/inde andere die handen/in de derde die stucken vanden Lijve. Doen seyde ick henlieden hoe dat die Carios die sy daer braden ende eten wouden/hadde my altijt belogen/ende seyde ic hadde sommige van uwen vrienden / terwijlen dat ick by den Portugaloysers was geweest/geschoten ende het was gelogen/want hy en hadde my noyt gesien/ nu weet ghy wel dat hy sommige jaren onder u geweest is / ende noyt cranck ghe-worden/nu evenwel om der logenen wil die hy op my gelogen heeft/is mijn God toornich geworden/ende heeft hem sieck gemaeckt/ ende u hem gegeven dat ghy hem gedoot hebt ende oock eten sult/alsoo sal mijn Godt alle schalcken doen die my leet gedaen hebben ende noch doen willen. Voor sulcke woorden verschricken haerder veel/ des dancte ick den almachtigen God dat hy in allen dingen so geweldich ende genadich tot mywaerts hem vertoonde.

Bidde daerom den Leser dat hy wel achtinghe hebbe op mijn schrijven/ want ick en doe dese moeyte niet in sulcker wijse als of ic lust hadde wat nieus te schrijven/maer alleen om dat ick die oprechte waerheyt ende die weldaet Godts aen den dach brengen soude.

Soo naeckte nu den tijt datse wouden ten Crijch trecken/ daer sy drie Maenden op toegerust hadden om dien te voeren/soo hoopte ick altijdt als sy uyt troc-ken/sy souden my by haer vrouwen thuys laten/ende soo woude ick ter wijlen sy uyt waren/ontloopen zijn.

Hoe

Hoe een Francoys Schip aenquam ende metten Wilden handelde van Cattoen ende Braſilien-hout/tot welck Schip ick geerne geweeſt hadde/maer het en was van Godt noch niet vooꝛſien.

Dat XL. Capittel.

Ontrent acht dagen te vooren als ſy wouden ten Crych uytvaren / ſoo waſſer een Francoys Schip acht mylen van daer aen comen in een Haven die de Poꝛtugaloyſers Rei de Ienero noemden/ende op der Wilden ſpꝛake Iter onne,daer plegen die Francoyſen Braſilien-hout te laden/ſoo quamen ſy nu by dat Doꝛp oock aen daer ick in was met haren Boot / ende ruylden den Wilden Peper/ Meer-Catten ende Papegaepen af ende daer quam uytten Boot aent Landt die der Wilden ſpꝛaecke coſt/ende hiet Iacob,die ſelve handelde met haer/dien badt ick dat hy my mede te Schepe name/maer myn Heeren ſeyden neen / ſy en wouden my ſoo niet licht wech ſchicken / maer wouden veel Waren vooꝛ my hebben. Doen ſeyde ick haer datſe my ſelven by dat Schip bꝛochten / myn Vꝛienden ſouden my Waren genoech geven. Sy meynden neen/want die hier metten Boot zyn hadden u ten minſten een Hemde gegeven/mits dat ghy naeckt gaet/maer ſy en achten niet op u/alſoot oock waer was/maer ick ſeyde ſy ſullen my int groot Schip cleeden als ick daer quame. Sy ſeyden dat Schip en ſoude ſoo coꝛts niet wech varen/ſy moſten ten crych/maer als ſy weder quamen / wouden ſy my daer by voeren. Soo woude den Boot wederom wech varen / want het hadde eenen nach by dat Doꝛp geanckert. Als ick nu ſach datſe metten Boot weder wech wouden varen dacht ick O ghy genadigen Godt / als dat Schip nu oock wech vaert ende my niet mede en neemt/ſal ic toch noch onder haer om den hals comē/want het is eē volck daer geen betrouwen in en is/ met dien gedachte ginck ick ter Hutten uyt na dat water toe/eñ ſy werdent gewaer/eñ liepen my na/Ick liep vooꝛ haer henen/eñ ſy wouden my grypen/maer den eerſten die my aenquam ſloech ic van my eñ daer was dat heel Doꝛp achter my/noch ontquam ick haer/eñ ſwom by den Boot. Als ick nu inden Boot climmen woude/ſtieten my die Francoyſen weder wech/eñ meynden waert datſe my tegen der Wilden danc wech namen/mochten ſy oock tegen haer opſtaen/en ooc haer vyanden woꝛden/Daer ſwom ic bedꝛoeſt wederom na den lande toe/eñ dachte nu ſie ick wel dattet Gods wille is dat ick langer inder ellende blyve/eñ waert dat ick dat ontlopen niet verſocht en hadde/ ſo ſoude ick achter nae gemeynt hebben het waer myn ſchult geweeſt. Als ick nu wederom by haer aent lant quam waren ſy vꝛolic/eñ ſeyden: neen hy comt weder/ doen was ick gram/en ſeyde/meynt ghy dat ick u ſo ontlopen woude. Ick hebbe

daer inden Boot geweest ende mijnen Lantslieden gesept dat sy haer op schicken souden tegen dat ghy lieden uyt den Crijch quaemt/ende my derwaerts brenget/ datse dan veel Waren by malcanderen hadden/ende u gaven / alsulcx behaechde haer wel/ende waren wel te vreden.

Hoe dat die Wilden inden krijch trocken ende my mede namen/ ende hoe dat op den tocht verginck.

Dat X L I. Capittel.

DAer nae in vier daghen versamelden haer sommige Naeckers die totten Crijch wouden trecken in dat Dorp daer ick in was/ daer quam die Overste Ronian Bebe metten zijnen oock daer by. Doen seyde mijn Heere/hy woude my mede nemen ick seyde dat hy my 'thuys liet ende hadt oock wel gedaen/doen seyde die Ronian Bebe hy sonde my mede nemen. Ick en geliet my niet anders/dan dat ick noode met trock/ op datse als ick gewillich mede getrocken hadde/niet gedacht en hadde dat ick haer ontlopen soude/als sy by haerder vijanden lant quamen/ende des te min acht op my hadden. Oock was mijn meyninge als sy my hadden t'huys gelaten/ick woude nae dat Francoys Schip geloopen zijn/ maer sy namen my mede/ ende waren 38. Naeckers sterck/ ende elcken Naker beset met 18. Mans meer of min / ende haerder sommige hadden geprophetéert met haren Afgoden vanden krijch met droomen ẽn ander geckspel meer/dwelck sy gebruycken/alsoo dat sy wel gemoet waren totter sake. Ẽn haer meyninge was in die tegenheyt na Brikioka te varen daer sy my vingen/ẽn haer daer rontom opt lant versterckẽn/ ẽn die haer in dier maten inde handen vielen/ omdie met te nemen. Ende als wy den upttocht des Crijchs begosten/was int Jaer 1500. ontrent den 13. Augusti. So lopen nu in dese Maent/so voorgesept is/een geslacht van Visschen/die inde Portugaloysers sprake/Doyngo heeten/op Spaensch Liesses, ẽn inder Wilden sprake Brattij upter Zee inde soete Wateren om daer in te liggen/ ẽn die Wilden heten den tijt Pirakaen, als dan trecken sy van beyden gemeynlick ten Crijch waert / haer vyanden soo wel als sy/ om die Visschen op die reyse te vangen ende te eten. Als sy daer henen varen/ waren sy sacht/ẽn als sy wederom varen sy opt geringste datse connen. Soo hoopte ick nu altijt dat die ooc soudẽ opte reyse zijn die welcke der Portugaloysers vriendẽ zijn/ want die selve waren ooc inden wil desen int lant te vallen/alsо my die Portugaloysers te voren int schip gesept hadden. Sy vraechdẽ my doorgaens op de reyse want my docht/of sy oock yemant vangen souden/ende op dat icxse niet gram en maecte/seyde ick/ja. Oock seyde ick haer/die vijanden sullen ons vertogen/ so lagen wy eenen nacht in eenen hoeck lants die Vwattibi heet/daer vingen wy veel van die Visschen Bratti, die welcke soo groot zijn als eenen goeden Snoec/ẽn het waeyde de nacht seer/so geckten sy met my/ẽn wouden veel vragen/ soo seyde ick desen Wint waept over veel doode lieden. Nu wasser eenen andere hoop van desen oock te Water aen een Reviere tusschen dat lant henen gevaren / genaemt de Paraibe, Ja meyndense hoe nae hebben die der vijanden lant alrede aengevallen/ dat haerlieder sommige zijn doot blevẽ. Als wy nu een dachreyse van daerse harẽ aenslach volbrengen wouden/ legerden sy haer int Bosch by een Eylant welc S. Sebastiaẽ vandẽ Portugaloysers genaẽt wort/maer die wilde hetẽt Meyenbipe.

Als

Als den avont aen quam ginck die Overste Ronian Bebe ghenaemt door den Leger henen int Wout preckende/ eñ seyde sy waren nu nae by der vyanden Lant comen/dat een yegelijck zijnen droon onthielde die hen die nacht droomen soude/ eñ datse toe sagen dat haer wat gelucx droomde/Als die reden wt was Dansten sy tot inder nacht met hare Afgoden/daer na sliepense/ende als mijn Heere hem neder leyde/seyde hy/ick soude my oock wat goets droomen laten/ick seyde ic en achte op geen droomen sy zijn valsch/soo maeckt met uwen God evenwel dat wy vangen mogen. Als den dach nu op brack versamelden haer die Oversten om een Becken vol gesoden Visch/die welcke sy aten/eñ vertelden de Droomen soo veel datse haer wel gevielen/sommige die Dansten met haren Afgoden/ende sy haddē voorgenomen eñ waren vandē wille om op dien selven dach na by haerder vyanden lant te varē/by een plaetse Baywassukangen genaemt/eñ daer woudē sy beyden tot dat den avont quam/ Als wy wt voerē van die plaetse daer wy die nacht gelegen hadden Meynebipe genaemt/vraechdē sy my noch eens wat my dochte. Doen seydē ic/ ter avontueren by Boywassukange sullē ons die vijanden vertoogen/zijt maer wel gemoet/eñ by dat selve/Boywassukange was mijn meyninge woude ic haer ontlopen zijn waert dat wy daer waren comen/want daerse my gevangen hadden/en was maer ses mijlen weechs vanden selven hoeck. Als wy nu soo voort lancx dat lant henen voeren sagen wy oock Naeckers die quamen ons tegen achter een Eylant henen/doen riepen sy/daer comen onse vijanden die Tuppin Ikins oock aen/ doch wouden sy haer verbergen achter eenen steen metten Naeckers/opwerpende datse onversiens by haer comen souden/evenwel soo werden sy onser gewaer ende gaven haer weder ter vlucht na haer huys eñ wy ropden opt haestichste na wel vier gantsche uren lanck/ daer na quamen wy aen haer/ende haerder waren vijf Naeckers vol/eñ waren al van Brikioka. Ic kende dese al tsamen wel/eñ daer waren ses Mammelucken in een van die vijf Naeckers / eñ die selve waren gedoopt / onder haer waren twee gebroeders/die een genaemt Diego de Praga, die ander Domingo de Praga, die selve twee deden groote weere/die een met een Roer/die ander met een Flits-boge / die twee hielden op in haren Naecken twee heele uren tegen meer dan 30. van onse Naeckers. Als sy nu haer pijlen verschoten hadden / vielen die TuppinImba haer aen/eñ namense gevangen/ ende sommige werden terstont dootgeslagen ende geschoten/ ende beyde die Broeders werden niet gewont/maer twee vande 6. Mammelucken werden seer deerlicken gewont/ende vanden Tuppin Ikins oock sommige/onder die welcke een Vrouwe was.

Hoe sy metten gevangenen om gingen als sy wederom thuys trocken.

Dat X L I I. Capittel.

HEt was twee groote Mijle weechs vanden Lande inder Zee daer sy gevangen werden/ sy haesten haer opt haestichste datse costen weder nae dat lant/ om haer weder te legeren daer wy dien nacht te vooren lagen/ als wy nu by dat lant Meyenbipe quamen/ wast avont dat die Sonne onder gaen woude/ daer leyden sy die ghevanghenen een yeghelick in zijn Hutte/

maer die seer gewont waren/ trocken sy aent lant/ eñ sloegense voort doot/ eñ snedense op haer maniere in stucken/ eñ braden dat Vleesch. Onder die dien nacht ghebraden werden/ waren twee Mammelucken die welcke Christenen waren/ die een was een Portugaloyser/ Georgio Ferrero ghenaemt een Hooftmans Soone/ den welcken hy ghecreghen hadde van eender Wilder Vrouwe. Die ander hiet Ieronimus, den selven hadde een Wilde gevangen die upt onse Hutte was daer ick in was/ eñ zijnen name was Parwa, die selve briet den Ieronimus (Godt heb zijn Ziele) was Diego de Praga Maechschap. Den selven avont als sy haer gelegert hadden/ want het waren mijn goede vrienden te Brikioka daer ic gevangen wert/ doen vraechden sy my of sy oock geten souden worden/ Ick seyde haer/ datse dat moesten stellen inden wille des Hemelschen Vaders/ ende zijnen lieven Sone Jesu Christi des gecruysten voor onse sonden/ in wiens name wy gedoopt zijn met hem indē doot/ den selve gelove ick oock dat hy my soo lange behoet heeft onder haer/ ende wat die almachtige Godt met ons aen staet/ daer mede moeten wy te vreeden zijn.

Voorts vraechden my beyde de gebroeders hoe dat met haren Neve Ieronimus was/ Ick seyde haer: hy lach by den vyere en braet/ ende daer was alrede een stuc van des Ferrero Soon geten/ dat hijt gesien hadde/ doen weenden sy/ ick troostese weder/ eñ seyde haer/ sy wisten wel dat ic acht maent of daer ontrent onder haer geweest was/ eñ dat God my bewaert hadde/ dat sal hy met u oock doen/ betrout hem. Voort seyde ic/ het soude my met recht meer ter herten gaen dan u/ want ic ben upt vreemde landen/ eñ den schrickelicken handel van die lieden niet gewoon/ ghy zijt hier op getogen eñ geboren. Ja meyndense/ ick was so inde ellende verhart/ ick en achtent niet meer. Als ick met haer inde reden was/ hieten my die Wilden van haer gaen in mijn Hutte/ ende seyden wat ick daer so lange reden met haer hadde/ eñ het deerde my dat ic moste van haer gaen/ eñ seyde haer datse haer gantschelicken inden wille des Heeren geven moesten sy sagen wel wat wy al ellende eñ armoede in dit jammerdal hadden/ sy seyden sy en haddens noyt so wel versocht als nu eñ meynden sy waren God doch eenen doot schuldich/ sy wouden oock des te vrolicker sterven terwijlen ick ooc by haer was/ daer mede ginck ick

upt haer-

uyt haerder Hutten/ende ginc door den gantschen leger/ende besach de gevangenen/ ick ginck so alleen/ende niemant en achte op my/ende hadde de reyse wel connen ontlopen/want ick waer by een Eylant Meyenbipe genaemt/dwelc ontrent x. mylen weechs van Brikioka is/maer liet om den gevangenen Christen wille/vanden welcken noch vier levendich waren: Want ick dachte ontlope ick haer/so worden sy toornich ende slaen die selve dan terstont doot/ende in middelertyt mach ons God al te samen met malcanderen bewaren/ende dacht alsoo by haer te blyven ende haer te troosten/alsoo ick oock dede/Ende die Wilde waren my seer gunstich/om dat ick haer te voren geseyt hadde op avontuere/die vyandeu sullen ons tegen comen al soot nu oock geviel/ende seyden: Ick waer beter Propheet van haer Markaya.

Hoe sy met haren vyanden dansten/daer wy des anderen daechs ons legerden.

Dat XLIII. Capittel.

DEs anderen daechs quamen wy niet verre van haer Lantschap by een groot gebercyte Occarasu ghenaemt/ ende daer legherden sy haer om dien nacht daer te blyven / Doen ginck ick in des Oversten Coninck Hutten Konian Bebe genaemt/ende vraechde hem wat hy metten Mammelucken inden sin hadde. Hy seyde/sy soude geten worden/ende verboot my ic en soude niet met haer spreken/want hy was seer gram op haer/sy souden thuys gebleven zyn ende niet met zyn vyanden gegaen of getrocken hebben tegen hem. Ick seyde hem/ hy soude se leven laten/ ende haere vrienden wederom vercoopen. Hy seyde sy souden geten worden. Ende dieselve Konian Bebe hadde eenen grooten Corf vol Menschen-vleesch voor hem/ende at van eenen beene ende hielet my voor den Mont/ende vraechden of ick oock eten woude/ ende ick seyde neen/ onvernuftich Dier en eet vanden anderen niet/soude dan die een mensche vanden anderen eten/ Hy beet in dat been ende seyde/Ja waresche, Ick ben een Tyger-dier/'tsmaeckt my wel/daer mede ginck ick van hem. Den selven avont geboot hy/een yegelick soude zynen gevanghenen voor dat Wout brengen by dat Water op een plaetse/ ende dat gebeurde alsoo Daer vergaderden sy haer/ ende maeckten eenen grooten Dans al rontom/daer stonden die gevangenen in/daer moesten die gevangenen alle gelyck singen ende ratelen metten Afgoden Tammaraka. Als sy nu gesongen hadden begosten sy te spreken die een nae den anderen soo vrymoedich/ende seyden. Jae wy trocken uyt als cloecke lieden plegen om onse Vyanden te vangen ende eten nu hebt ghy de overhant gecregen ende hebt ons gevangen/maer wy en vragen niet daer na/die weerachtige stercke lieden sterven in haerder vyanden lant. Soo is nu ons Lant groot die onse sullen haer aen u wel wreken. Jae seyden die ander: Ghy hebt van d'onsen veel verdaen/dat willen wy aen u wreken. Als die reden uyt was/voerden een yegelyck de zyne wederom in zyn Logement daer na ten derden dage quamen wy weder in haer Lantschap/ende een yegelic voerde zyn gevangenen daer hy thuys was. Die inden Dorpe Vwattibi woonden daer ic in was hadden 8. Wilde levendich gevangen/ende drie Mammelucken de welcke Christenen waren/namelick Diego de Praga en zyn broeder Domingos de Praga, en daer toe noch een Christen die Antonio hiet/ den selven Antonio hadde myns Heeren Sone gevangen met noch twee ander Mammelucken diewelcke oock

oock Christenen waren/eñ die voerden sy gebraden thuys om die daer te eten. En het was den elfsten dach doen sy wederom thuys quamē van dien dach aen te rekenen datse van huys voeren/binnē welcken tijt sy dese victorie tegē haer vyanden gecregen hadden/daer sy soo wreedelick ende onmenschelick mede omgingen.

Hoe dat Francoys Schip noch daer was daer sy my brenghen wouden/alsoo sy gelooft hadden als sy wederom uyt den Crijch quamen/etc. als voor gemelt is.

Dat X L I V. Capittel.

ALs wy nu weder vanden Crijch thuys comen waren/ begeerde ick van haer datse my wouden na dat Francoysche Schip voeren/ want ick was met haer ten Crijch gewreest / ende hadde hare vyanden helpen vangen vanden welcken sy nu wel ghehoort hadden dat ick geen Portugaloyser was/ Sy seyden jae/sy wouden my daer by voeren/maer sy wouden eerst rusten/ ende eten den Mokaen, dat is/ dat gebraden Vleesch van beyde den Christenen.

Hoe sy nu den eersten van den twee Christenen aten / namelick Georgio/Ferrero des Portugaloysers Hooftmans Sone.

Dat X L V. Capittel.

SOo wasser nu een Coninck over een Hutte recht tegen mijnder Hutten over/dieselve was genaemt Tatamiri, die hadde eenen gebraden/ ende liet dranck maecken nae haer gewoonte / haerder veel versamelden daer sy droncken/songen ende maecten groote vreucht. Des anderen daech na dat drincken soden sy dat gebraden Vleesch wederom op / ende atent. Maer des anderen Jeronymi vleesch hinck inder Hutten daer ick in was / in eenen Corf over dat Vyer inden Roock wel drie weken lanck/dattet alsoo drooge was als een hout/ ende dattet soo langhe ongegeten hinck over dat Vyer was dese oorsaecke. Die Wilde diet hadde/was genaemt Perwa, ende die was op een ander plaetse ghetrocken Wortelen te halen om den Dranck te maecken om des Ieronymi vleesch daer mede te bedrincken/dat den tijt alsoo verliep/ende sy en wouden my niet eer nae dat Schip voeren/ sy en hadden dan eerst de Feeste met Ieronimum ghehouden/ende dat vleesch geten. Binnen desen middelertijt was dat Francoys Schip wederom wech gevaren / want het mocht ontrent acht mijlen weechs van daer zijn daer ick was. Als ick die tijdinge hoorde/ was ick seer bedroefst/ maer die Wilden senden/ sy plegen gemeenlick alle Jaer daer henen te comen / ende alsoo moeste ick te vreden zijn.

Hoe die almachtighe Godt een Teecken dede.

Dat X L V I. Capittel.

ICk hadde een Cruys gemaeckt van Staecken/by dat welcke ick dickwils mijn gebedt dede totten Heere/ende ick hadde den Wilden bevolen sy en soudent niet upttrecken / haer mocht ongeluck daer af comen / maer sy verachten mijn woorden. Op een tijt was ick met haer op de Visscherye / ende

daer-

daer-en-tusschen hadde een vrouwe dat Cruys uytgetrocken/eñ had haren man gegeven/om dat ront was/die soude daer een soorte van Pater-nosters wrijven/ de welcken sy van Zee-slecken huyskens maecken/ d'welck my nu seer verdroot. Corts daer nae begostet seer te Regenen/eñ duerde sommige dagen. Sy quamen in mijn hutte/begeerende ic soudet met mijnen God maken dat den regen mocht ophouden/want waert dat niet op en hielde/het soude haer plantinge verachterē/ want haren plantijt was daer / Ick seyde het was haer schult/ want sy hadden mijnen Godt vertoornt datse dat Hout hadden uytgetogen/want by dat Hout plach ic met mijnen God sprake te houden/Als sy nu meynden dat dat de oorsake was des Regens/so hielp my mijns Heeren sone weder een ander cruys op richten/eñ 'twas doen ontrent een ure na middach/na de Sonne te rekenen. Alst opgericht was/werdet terstont schoon weder/eñ het was voor middach seer ongestadich. Sy verwonderden haer eñ meynden mijn Godt dede al wat ick woude.

Hoe ick op eenen avont met twee Wilden op die visscherije was/ ende Godt een wonder by my vertoonde door eenen grooten Regen ende onweder.

Dat XLVII. Capittel.

Ick stont en Vischte met noch twee van henlieden/waer af die eene ooc een vanden vernaemsten was onder den Wilden/ende was Parwa genaemt/die Ieronimum gebraden hadde/Ende als wy metten anderen stonden en Vischten / soo verhief hem eenen grooten Wint ende Regen met eenen Donder int afscheyden vanden dage/ende Regende niet verre van ons/soo dat den Wint den Regen heel nae by ons dreef. Doen baden my beyde die Wilde dat ick met mijnen God spreken woude/dat ons den regen niet en mocht hinderen/mogelick sullen wy noch meer Visschen vangen/ want ick sach wel wy hadden inder Hutten niet te eten. Die woorden beweechden my/ende ick badt den Heere uyt gront mijns herten dat hy zijn macht by my woude bewijsen terwijlen die Wilde dat van my begeerden/ op datse nu sien souden dat ghy mijn Godt altijt by my zijt.
Als ick dat gebedt voleynt hadde/ so comt de wint metten regen aen pruysen/ eñ het regende ontrent ses schreden van ons op die plaetse daer wy warē en vernamē wy niet/so dat die Wilde Parwa seyde/nu sie ic wel dat ghy met uwen God gesproken hebt/eñ wy vingen sommige visschen. Als wy nu inder Huttē waren/ seyde alle beyde dese Wilden den anderen Wildē dat ic met mijnē God gesproken hadde/eñ sulcke dingen gebeurt waren/daer af verwonderdē haer alle d'andere.

Hoe sy den anderen vanden twee gebraden Christenen aten/ Ieronimus genaemt.

Dat XVIII. Capittel

Als nu die Wilde Parwa alle ghereetschap by malcanderen hadde/ als ghesept is/ liet hy Dranck maecken om des Ieronymi Vleesch te bedrincken. Als zijt bedroncken hadden/brochten sy die twee Gebroeders by my ende noch eene Antonius genaemt/den welcken mijns Heeren Soon gevanghen

gen hadde/so dat onser 4. Christenen by den anderen waren/en moesten met haer drincken/maer eer wy drincken wouden/deden wy ons gebet tot God dat hy der zielen genadich woude zijn/en ons oock als onse ure quam / en de wilden alsden met ons/en waren vrolick/maer wy sagen groote ellende. Des anderen daechs smorgens vroech sooden sy dat vleesch wederom op/ en atent/ en haddent op een corten tyt vernielt. Den selven dach voerden sy my te verschencken. Als ic nu van beyde die gebroeders scheyde/ baden sy my dat ic God voor haer bidde soude/ en ic gaf haer raet waert datse ontlopen costen / waer dat zijt henen nemen souden int geberchte/op dat zijse niet en costen na gevolgen/want ick des geberchs kenschap hadde/dwelck sy ooc gedaen hadden/en waren so los geworden en ontloopen/also als ic namaels vernam of sy weder gevangen werden/en weet ick niet.

Hoe sy my voerden om te verschencken.

Dat X L I X Capittel.

ZY voeren met my daer henen daer sy my verschencken wouden/Tackwara sutibi genaemt/ ende als wy een stuck weechs vanden lande waren sach ick om nae die Hutten daer ick uyt voer/ende daer was een swarte Wolc over die Hutten. Ick wees haer dat ende seyde mijn Godt was toornich over dat Dorp dat Christen vleesch geten hadden / etc. Ende als sy my haer brachten / leverden sy my inde handen van den eenen Coninck Abbati Bassange genaemt/ den selven seyden sy dat hy my geenen overlast doen of laten en soude/ want mijn Godt was vreesselicken over die my leet dede / want dat hadden sy gesien doen ick noch by haerlieden was / ende ick dede hem selven oock een vermaninge ende seyde/mijn Broeders ende mijn vrienden souden corts comen met een Schip vol Waren/datse my slechts wel bewaerden/ick woude haer van veel Waren geven/want ic voorwaer wiste mijn God soude mijns Broeders Schip corts aenbrengen/dat behaechde haer wel/ende de Coninck hiet my Soone/ende ick ginck oock met zijnen Soonen op het Weydewerck.

Hoe dat my de Wilden van dien Dorpe vertelden / hoe dat dat voorgemelde Schip nyt Vranckrijck weder wech geseylt was.

Dat L. Capittel.

DJe Wilden van dien Dorpe seyden my / hoe dat dat voorghenoemde Schip Maria bellete genaemt van Diepen daer ick geerne in geweest hadde/aldaer volle ladinge ghecregen hadde/namelick Brasilien-hout/ Peper/ Cattoen/ Vederwerck/ Meer-Catten/ Papegaeyen ende diergelijcke Waren als daer valt/ ende sy hadden daer inder Haven Rio de Ievero een Portugaleusers Schip genomen/ ende hadden een vanden Portugaloysers eenen Wilden Coninck Itawu genaemt gegeven/ende die hadde hem geten. Oock was die Francoys in dat Schip die den Wilden bevolen hadde doen ick ghevangen wert datse my eten souden/ende die woude wederom nae huys varen/ ende dat was dat Schip als voor verhaelt is / als ick den Wilden ontliep ende by haren Boot swom ende sy my niet nemen wouden. Ende dat selve was om comen of bleven opte wederom reyse/want niemant vernomen hadde waer dat bleve doen ick metten anderen Schepe in Vranckrijck quam/alsoo namaels verhaelt wort.

Hoe

Hoe dat corts na dat ick verschoncken was een ander Schip uyt Vrauckrijck quam die my cochten/ etc.

Dat L I. Capittel.

ICk was ontrent 14. dagen int Dorp Tara wara futibi, by den Coninck Abbati Bossange/soo gebeurdet op eenen dach dat sommige Wilden by my quamen/ ende seyden sy hoorden schieten / dat moeste in Iteroenne zijn/ welcke Haven oock geheten wort Rio de Ievero, als ick nu sekerlick wiste datter een Schip was seyde ick haer datse my daer brochten/ want het moghen mijn broeders zijn/sy seyden ja/maer hielden my noch op sommige dagen/In middeler tijt soo gebeurdet dat die Francoysen die daer in gecomen waren/hoorden dat ick daer onder de Wilden was/doen schickte de Capiteyn twee gesellen vander schepe/maer sommige wilde de Coningen/die welcke sy te vriende hadden inder vlecken daer ick in was/ ende quamen in een Hutte / waer af die Coninck Sowarasu hiet/ vast by der Hutten daer ick in was/ my wert de tijdinghe gebracht vanden Wilden dat daer twee vanden Schepe gecomen waren/ick wert blijde/ ginck tot haer/ende hietse willecome inder Wilden sprraecke/ als sy my soo ellendich saghen gaen/hadden sy medelijden met my/ende deylden my van haer kléderen mede. Ic vraechde haer waerom sy comen waren/ Sy seyden om mijnent wille/ haer was bevolen datse my te Schepe brochten/ Doen verblijde ick my van herten over die barmhartichept Gods/eñ ick seyde tot een vande twee Perot genaemt/die welcke der Wilden spraecke coste/hy soude te verstaen geven dat hy mijn Broeder ware/ eñ hadde my sommige Kisten vol Coopmanschap gebracht datse my met haer te schepe brachten/en die kisten halden/en dat hy te verstaē geven soude dat ic onder haer blijven soude om peper en meer andere waren te vergaderen tot dat die schepen weder quamen op dat ander jaer. Na die woorden brachten sy my met haer te schepe ende mijn Heere tooch selver mede/sy hadden int Schip alle medelijden met my/ eñ deden my veel goets/ als wy daer ontrent eenen dach of vijf geweest hadden int Schip/ vraechden my der Wilden Coninc Abbati Bossange,den welckē ic geschenckt was/waer die Kisten waren/dat ickse my liet geven/op dat wy weder in tijts thuys comen mochtē. De selve meyninge seyde ic den Overstē des scheeps eñ die beval my ick soudese op houden/tot dattet schip zijnen vollen last hadde/op datse haer niet gram en maeckten/ of ongemack onder stonden/ aen te nemen/eñ eenige Verraderije aen richten mochten/als sy sagen datse my int Schip behoudē wouden/om dat een volc is daer geen betrouwen op en is/maer mijn Heer de Coninck meynde gantschelick hy woude my mede thuyswaert hebben/ maer ick hiel hem soo lange op met woorden/eñ seyde hem dat hy niet so seer en haeste want hy wiste wel als goede vrienden te samen comen/en costen soo niet gescheyden/maer als sy metten schepen wech wouden/dan souden wy ooc wederom na sijnder hutten varen/eñ hiel hem al so op/Ten lesten als dat Schip toegerust was/versamelden die Francoysen alle by malcanderen/eñ ic stont by haer/eñ mijn Heer die Coninck met die hy by hem hadde/stonden ooc daer. Eñ die Hooftman des Scheeps liet den Wilden seggen met zijnen Tael-spreecker / dat hem wel behaechde datse my niet gedoot en hadden/na dien sy my onder hare Vyanden gevonden hadden/ liet hem voort seggen(om my met beter gevoechlichept van haer te brengē)dat hy haer wat geven woude/om datse my so wel bewaert haddē/daerom hadde hy my met hem int Schip begeert/om dat hy my sommige Waren doen soude eñ dat ick

onder

onder haer blijven soude/terwijle ic by haer bekent was/om Peper eñ ander goet te vergaderen/dat hem dienende was/tot dat hy weder quame/ So hadden wijt nu soo gesloten/ dat een of x. van den Schiplieden versamelden/die welcke my in eeniger manieren gelijck eñ gonstich waren/de selve gaven uyt datse mijn Broeders waren/eñ wouden my mede thuys hebben/Dese meyninge wert den Wildē voorgehouden / dat mijn Broeders in geender manieren en wouden hebben dat ick weder aent lant soude gaen/maer ick moeste thuys trecken/want ons vader begeerde my noch eens te sien eer hy storve. Doen liet hem die Capiteyn oock weder seggen/hy was die Overste int Schip eñ hadde geerne dat ick wederom aent lant ginck/ maer hy en was maer een mensche/eñ mijn Broeders waren veel/eñ en cost niet tegen haer doen/ Dat uytgeven gebeurde alsoo/ om datse met properheyt vanden Wilden geraken souden/eñ ick seyde oock tot mijn Heer de Coninc. Ick woude geerne weder met hem thuys trecken/maer hy sach wel mijn Broeders die en woudens niet toelaten. Doen begost hy te weenen int Schip/eñ seyde al sy my wouden mede nemen/dat ick dan metten eersten Schepe weder quame/ want hy hadde my voor zijn Sone gehouden/ende was seer toornich op die van VVattibi datse my hadden willen eten. Ende eene van zijnen Vrouwen die welcke oock mede int Schip was/ moesten my beschreyen nae haer ghewoonte/ ende creet op haer maniere. Daer nae gaf haer de Hooftman sommige Ware / weert zijnde ontrent vijf Ducaten/in Messen/Axen/Spiegelen ende Cammen/Daer mede togen sy weder aent lant nae haer Wooninge. Alsoo hielp my die Almogende Godt uyt der Tyrannen gewelt/hem sy prijs ende eere/door Jesum Christum sijnen Soone onsen Salichmaecker/ Amen.

Hoe die Overste des Scheeps genaemt waren / ende van waer dat het Schip was/ende watter noch geschiede eer wy uytter Haven voeren/ ende hoe lange dat wy opte reyse nae Vranckrijck waren.

Dat L I I. Capittel.

DIe Hop-Man des Schips was genaemt VVilhem de Moner, ende de stierman Francoys de Schants, dat Schip was ghenaemt Chatarine van VVataville, &c. Sy rusten dat Schip toe om weder nae Vranckrijck te seylen/ soo ghebeurdet op eenen morghen doen my noch inde Haven Rio de Ievero genaemt laghen / dat een Portugaloysers Schipken quam/ ende woude uyter Haven varen/ ende hadde gecoopmanschapt met een geslacht Wilden/die welcke sy te vriende hebben/ eñ heeten Los Markayos, diens Lantschap stoot aen die Tuppin Imba, welcke de Francoysen te vriende hebben/die beyde Natie zijn vyandē met

met malcanderen eñ het was dat Schipken so voor verhaelt is dat na my comen was om my vanden Wilden af te coopen/ eñ hoorde een Factoor toe Pieter Kosel genaemt. Die Francoysen staken haren boot uyt wel versien met geschut/ voeren tegen haer in/ eñ meyndense te nemen/ eñ namen my mede om dat ic met haer spreken soude datse haer opgeven souden/ maer als wy dat schip aenvielen sloegē sy ons wederom af/ eñ alsoo werden sommige Francoysen geschoten/ ende sommige gewont. Ick wert oock totter doot toe gewont met eenen scheut veel meer dan yemant vanden genen die daer levendich bleven warē/ ende ic riep in desen angst totten Heere/ want ick en voelde anders niet dan des doots noot/ eñ badt onsen Goedertieren Godt en Vader dat hy my toch noch behoeden woude / op dat ick inder Christen lantschap weder comen mochte/ eñ ick daer zyne aen my vertoonde weldaet/ ander lieden oock vertellen mochte ter wylen hy my toch uyt der Tyrannen gewelt verlost hadde/ eñ ick begnam noch wederom in volcomen gesontheyt/ gelooft sy den goedertieren Godt van eeuwicheyt tot eeuwicheyt. Anno 1554. den lesten October gingen wy inde Haven van Rio de Jenero tseyl/ ende voeren weder nae Vranckryck/ wy hadden over Zee soo goeden Wint/ dat haer die Schiplieden verwonderden/ eñ meynden dat een alsulcke Weder een sonderlinge gave van Godt moest zyn/ gelijckt oock wel te geloven is. Oock dede de Heere een merckelick teken by ons op der zee want op den selven dach voor den Kersdach quamen veel Visschen rontom dat Schip/ die welcke men Zee-Verckenen heet/ ende dier vinghen wy soo veel/ dat wyer sommighe daghen ghenoech hadden. Des selven gelijcken oock op den H. drie Coningen avont beschicte ons God oock visschen genoech/ want wy anders op die reyse niet veel te eten en hadden dan wat ons God upter Zee gaf Daer na op den xv. dach Februarij ofte daer ontrent quamen wy int Coninckrijck van Vranckrijck inden Jare 1555. by een stedeken Honflor genaemt ende leyt in Normandijen/ wy en sagē op die hele reyse int wedercomen geen lant/ bycans in 4. maenden. Als wy nu te lande comen waren/ eñ sy dat Schip ontladen wouden doen hielp ick haer lieden oock / als dat nu oock gedaen was/ doen bedanckte ick haerlieden van haer weldaet die sy my bewesen hadden. Daer nae begeerde ick een Paspoort vanden Hooftman maer hy hadde liever gesien dat ick noch een reyse met hem aengenomen of ghedaen hadde. Maer evenwel/ doen hy sach dat ick geenen lust te blijven en hadde of mede reysen en woude/ soo bestelde hy my een Paspoort van Moensoral Miram, een Overste in Normandijen. Die selve oock als hy van my gehoort hadde/ dede hy my voor hem comen en gaf my selver die Paspoort/ ende mijn Hooftman gaf my teergelt om over wech te comen. Alsoo nam ick doen oorlof/ ende vertrock van Honflor nae Havelnuef/ ende van Havelnuef trock ick nae Diepen.

Hoe ick te Diepen in des Hooftmans huys des Schips Belette gevoert werde daer hy de Huysweert/ende Overste was, de welcke voor ons uyt Brasilien gereyst was/ ende noch niet comen.

Dat LIII. Capittel.

DAt voorseyde Schip Maria Belete ghenaemt was van Diepen/ende daer was die Tael-spreker oock/ die den Wilden beval datse my eten souden/ ende die geene die my niet mede in haren Boot nemen en woude als ick den Wilden ontliep/ ende haer Hooftman was die selve die den Wilden eenen Portugaloyser gegeven hadde om te eten / nae dat hy hem zijn Schip ghenomen hadde/dese al tsamen waren voor ons op de reyse om wederom in Vranckrijck te varen/ende en waren met haren schepe Belete genaemt noch niet te lande comen/ als ick daer quam / hoe wel sy nae die rekenschap van dat Schip VVattavilla, de welc vanden Wilden dacht/drie Maenden voor ons souden comen zijn. Der selver lieden Wijfs ende Vrienden quamen by my/eñ vraechden of ickse niet vernomen en hadde/ick seyde/ Seer wel heb ickse vernomen/ daer zijn een deel Godloose lieden int Schip sy zijn waer sy willen/ende vertelden haer hoe datter een van haer lieden onder den Wilden geweest was die ooc int Schip was/die den selven Wilden bevolen hadde datse my eten souden/maer nochtans heeft my die almogende God behoedet/eñ seyde haer voort/hoe datse met haren boot by de hutten gevarẽ waren/daer ick in was/ eñ hadden de Wilden Peper en Meer-catten afgemangelt/eñ hoe dat ick den Wilden ontlopen was/eñ tot haer by den Boot gecommen was/maer datse my niet en hadden willen innemen/eñ hebbe daerom moetẽ aent lant swemmen onder den Wilden/het welcke doen oock een groot hertsweer was/eñ datse den Wilden eenen Portugaloyser gegevẽ hadden om teten/twelcke die Wilden ooc deden/eñ hoe datse my geen genade en hadden willen doen/ of bewijsen daer door sie ick nu oock wel dat het de lieve God so goet met my gemeynt heeft/dat ick (God sy Lof) voor haer hier ben om u lieden de nieuwe tijdinge te brengen. Sy mogen oock comen als sy connen/maer ick wil u een Propheet zijn/ dat sulcke ongenadicheyt eñ tyrannije diese daer int lant aen my gedaen hebben/ dwelck haer God vergeven wil en sal ongestraft niet blijven/het sy int cort of int lange/want het was blijckelick eñ goet te sien dat in my selve de Heere God inde Hemel onsermhertichevt getoont heeft/noch seyde ick voort/ hoe wel dat dien op de reyse gegaen was die my vandẽ Wilden gecocht hadden/alsso dat ooc de waerheyt is/want God gaf ons goeden Wint oock goeden visch uyter diepte vander Zee. Sy hielden haer qualicken eñ meynden wat my dochte/of sy oock noch voor handen of levende waren. Ende om dat ick haer niet heel quaden troost geven en soude/soo seyde ick/sy souden noch mogelick comen mogen/hoe wel dat den meestẽ hoop eñ ick anders niet rekenen coste dan datse metten Schepe verdroncken ende bleven waren. Nae alle dese woorden soo schepde ick van haer/eñ seyde sy souden den anderen weten laten of sy quamen. Godt hadde my geholpen/eñ dat ick daer geweest hadde/van Diepen voer ick met een Schip nae Londen in Engelant/eñ daer was ick sommige dagen/ Daer nae voer ick van Londen in Zeelant/eñ van daer nae Antwerpen. Alsoo heeft my die Almogende Godt (wien oock alle dinck mogelick is) wederom in mijn Vaderlant geholpen. Hem sy eeuwelick Lof Prijs ende Eere van eeuwicheyt tot eeuwicheyt/ Amen.

Mijn

Mijn gebedt tot Godt den Heere, terwijlen dat ick inder VVilden lieden ghewelt was, die my dreychden te eten.

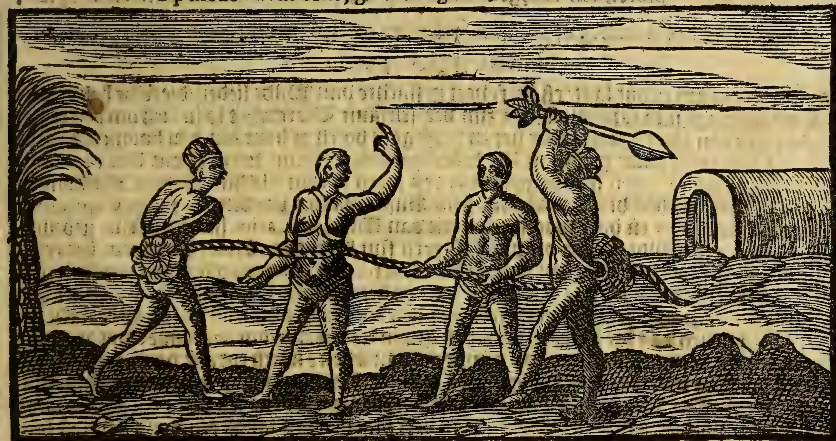
O Ghy almachtigheydt, ghy diedaer Hemel ende Aerde ghefundeert hebt, Ghy Godt onser voor-Vaders Abraham, Isaac ende Iacob, Ghy die dat Volck van Israel so geweldichlijcken uyt haren Vyanden handen gevoert hebt door die roode Zee, Ghy die Daniel onder den Leeuwen bewaert hebt, u bidde ick ô eeuwige Godt, gewelt-hebber, dat ghy my wilt verlossen uvt de handen van dese Tyrannen, die u niet en kennen Om Iesus Christus ws lieven Soons wille, welck die gevangenen verlost uyte eeuwige ghevangenisse, niet te min Heere ist uwen wille dat ick sulcken Tyrannischen doodt lijden sal, van desen Volcke die u niet en kennen, ende seggen als ick haer van u segge, Ghy en hebt geen macht my uyt haren handen te nemen, soo sterckt my in der lester ure als sy haren wil aen my willen volbrenghen, dat ick dan niet en twijffele aen uwe barmherticheydt, ende moet ick dan soo veel lijden in deser ellende, soo geeft my toch hier naemaels ruste, ende behoet my voor de toecomende ellende, daer voor alle onse voor-Vaders gevreest hebben, even wel Heere ghy cont my wel uyt haer gewelt helpen, Helt my. Ick weet ghy cont my wel helpen. Ende als ghy my geholpen hebt, soo en wil ick dat den gelucke niet toe schrijven, maer alleen u geweldige Hant, dat die my uyt haerlieder ghewelt gheholpen heeft, ende uwe weldaet wil ick prijsen ende int licht brenghen onder alle Menschen waer ick comen mach, *AMEN.*

Eynde des eersten Boecx.

Avontuerlijcke / vreemde ende waerachtige beschrijvinghe van het Lant America al waer Hans Staden onder de Brasilianen (Tuppin Imbas ghenaemt/ langhe ghevanghen gheseten heeft/ ende hoe wonderbaerlijck Godt den Heere hem verlost heeft/ voorts van haer Handel/ Leven/ Arbeyt/ Oorlogen/ Wooninghen/ ende hoe 'tselve Landtschap gheleghen is.

Mitsgaders 't Geberchte / twelck begint by de Bay de todos os Sanctos, hoe hun de Wilden daer onthouden/ (VVayganna gheheeten/ hoe sy haer gheneeren ende Oorloghe voeren/ haer spijse bereyden/ Oper maecken / Wilde Dieren ende Visschen schieten/ haer Regiment ende Ordonnantie. Mede hoe vreemt de Mans met hun Vrouwen Huys houden/ seer nut ende cortswijlich om Lesen.

Op nieus herdruckt, ghecorrigeert, ende vermeerdert.

t'AMSTERDAM

Ghedruckt by Broer Iansz. woonende op de Nieu-zijdts achter-Borchwal/ by de Brouwerije vande Hoybergh/ inde Silvere Kan/ 1627.

Hoe de Schipvaert begint uyt Portugael nae Rio de Ienero, gelegen in America/ontrent inden 24. graet Tropici Capricorni.

Dat I. Capittel.

LIssebona is een Stadt in Portugael/gelegen inden 39. graet op de Noort-zyde der Linie Æquinoctiael, alsmen van Lissebon wil of varen op die Provintie van Rio de Genero, gheleghen int Lantschap van Bresilien datmen oock America noemt/soo vaertmen eerstmael op Eylanden die heeten Canarien en behoorden den Coninck van Spangien toe/en het zijn die sesse die hier genaemt worden. De 1. Grancanaria. Het 2. Lanseretta. Het 3. port Ventura. Het 4. Il Ferro. Het 5. la Psalma. Het 6. Tinereffi. Van daer vaertmen na Eylanden die heten Las Insulas de cape Verde, dat is so veel geseyt als. Die Eylanden des groenen Houts/twelck groen Hout int swert Mooren-lant dwelck oock wel Gene genaemt wort, Die voorgemelde Eylanden liggen onder den Tropico Cancri, en behooren den Coninc van Portugael. Van die Eylanden seyltmen suyt-west na dat lantschap van Bresilien toe en is een groote wyde Zee/ men seylt drie Maenden of langer eer datmen in dat lantschap comt/eerst seyltmen opten Tropicum Cancri, dat hy achter blyft. Daer nae door die Linien Æquinoctiael, alsmen die Noortwaerts achter seylt so en siet men die Noort-sterre niet meer/ welcke men ooc noemt Polum articum. Daer na comtmen inde hoochte des Tropici Capricorni ende men vaert onder die Sonne heen/en alsmen over die hoochte des Tropici Capricorni is na de middachs zyde/so vaertmen vander sonnen af na den Noorden toe. Daer is altoos groote hitte tusschen beyde die Tropici en dat voorgenoemde lant Bresilien leyt eensdeels inden Tropicis.

Hoe dat Lant America of Bresilien geleghen is/ soo ick eensdeels gesien hebbe.

Dat II. Capittel.

AMerica is een groot lant/ en heeft veel geslachte van Wilde lieden/die selve hebben veel veranderinge van sprake/ en daer zyn veel seltsame Dieren/het is lustich om aen te sien/ die boomen zyn altyt groen maer het en heeft geen bosch of hout dat den boomen/busschen of houte van desen lande gelijck is. De lieden gaen naect want ten is in dat deel des lants dat tusschen die Tropicis leyt in genen tijt des jaers so cout als hier ontrent Michalis of Bamis/maer dat deel des Landts dat hem Suyt-waerts vanden Tropicus Capricorni streckt/is was couder en daer woont een natie van Wilden die Carios heten die selve gebruycken huyden van Wilde dieren/die welck sy eerst syn bereyden en haer daer mede bedeckten. Der selver Wilden wijfs maken dingen van Cattoen of Boomwolle Garen gelijck eenen sack/onder en boven open dat trecken sy aen/ en heet op haer spraeck Typpoy. Daer zyn int lant sommige vruchten der aerden en boomen daer haer die menschen en dieren mede generen. Die lieden van dien lande zyn root en bruyn van verwe/om der sonnen wil die se also seer verbrant / een ras volck en wel gemaeckt van leden / listich tot alle boosheyt / seer geneycht om haer vyanden te vervolgen en t'eten/etc. Haer lantschap America heeft sommige hondert mylen Noorden en Suyden inde lengde/van welcke ick wel 500. mylen lancx dat Lantschap henen geseylt hebbe/ende in veel plaetsen des lants eensdeels geweest ben.

Van een geberchte dwelck daer int Lant leyt.

Dat III. Capittel.

HEt heeft een geberchte dwelck reyckt op 3. mylen nae by de Zee / maer op sommigen plaetsen voorder/en op sommige plaetsen naerder/ en begint ontrent inder hoochden

Bay

Bay de todos os Sanctos, een plaetse alsoo geheten/daer die Portugaloysers gebout hebben eñ woonen/Eñ dat selve geberchte streckt hem inder lengde aende Zee 204 mylen/eñ inde hoochte 29. graden op de suyt-zijde der Linie Æquinoctiael. Desen berch eyndet hem op sommige plaetsen/eñ is acht mijlen breet. Achter den Berch ist plat lant/eñ daer comen veel schoone Rivieren die Bergen uyt/eñ heeft veel Wilts/ eñ inde bergen onthouden daer een geslacht Wilder lieden die VVayganna heten/die selve en hebben geen vaste wooningen gelijck die ander die voor en achter de Bergen woonen. De selve VVayganna hebben oorloge tegen alle die andere Natien/eñ waer sy die crijgen/ die eten sy/desgelijcx alsoo doen de andere haerlieden oock/Sy trecken het Wilt na int geberchte/ende zyn cloeck om Wilt te schieten metten Hantboge/eñ gebruycken veel behendicheden met andere dingen/als sleyp-Netten/eñ Vallen/daer sy dat Wilt mede vangen. Daer is oock veel Wilden Honichs int geberchte/t welck sy eten/ Sy connen oock gemeenlick gelijck het gedierte bleten/eñ gelijck de Vogelen singen/op dat zijse te beter verschalcken connen/Sy ontsteken haer Vyer van twee houterkens/gelijc die ander Wilden oock doen. Eñ dat vleesch datse gemeenlick eten braden sy/ Sy vertrecken met Wijf en Kinderen als sy haer ergens achter legeren. Seer na by harer vyanden lant/vlechten sy tuynen/vast om haer hutten henen/opdatmense niet haestelicken en soude connen overloopen/eñ om der Tyger dieren wil/steken oock scherpe Doornen rontom de Hutten Maria cide lu genaemt/gelijck soomen hier Minckijsers leyt/ eñ dat doense uyt vreese van hare Vyanden. Den heelen nacht hebben sy Vyer by haer/eñ als den dach aen comt/so doen sijt uyt/op datmen den roock niet en wort siende/eñ haer na speure. Sy laten lanck haer opt hooft/ende lange nagelen aende vingeren wassen. Sy hebben oock ratelen Maraka genaemt/gelijck die ander Wilde/den welcke sy voor God houdē/ hebben oock haren dranck ende dansen. Oock Wilde dieren tanden/daer sy mede snijden/ ende steenen beytels daer sy mede houwen/ gelijck die ander Natien oot gehadt hebben / eer sy mette Scheepen gecoopmanschapt hebben. Sy trecken oock dickwils uyt nae haren vyanden. Als sy die vangen willen/leggen sy haer achter dorre Houteren/ die by haerder vyanden Hutten staen / ende doen dat daerom / of daer eenighe uyt quamen van haren vyanden om Hout te halen/dat zijse dan vangen souden. Sy gaen veel tyrannelicker met haren vyanden om dan haer vyanden met haer doen/ want sy snijden haer dickwils Armen ende Beenen al levendich af van grooten nijt / maer die andere slaen haer Vyanden eerst doot eer zijse snijden om te eten.

Hoe die Wilde Tuppin Imba diens ghevanghen ick was / haer Wooninghe hebben. Dat IIII. capittel.

SY hebben haer Wooninge voor dat voorsz. groot geberchte vast aen der Zee/ oock achter dat geberchte streckt haerlieder Wooninge wel 60. Mijlen ende daer comt een vlietende water uyte Bergen inde Zee vlieten dat selve bewoonen sy op een zijde / ende heet die Paraibe, lanckx den Zee-stroom henen hebben sy ontrent 28. mijlen lants datse bewoonen. Sy zijn alomme met vyanden bedrongen. Op die Noort-zijde palen sy haer met een geslacht Wilden die VVeittaka heten/ende zijn haer vyanden. Op die Zuyt-zijde zijn haer Vyanden die de Tuppin Ikins ghenaemt worden. Te landewaerts in zijn haer Vyanden Karaya genaemt/maer van die waiganna die int geberchte vast by haer zijn/eñ noch een ander geslacht die Markaya heten/ eñ tusschen haer woonen/ van dese hebbense seer groot vervolch. Dese voorsz geslachten hebben Crijch door malcanderen henen/ eñ als d'een den anderen vanght/die eten sy. Sy setten haer Wooninge geerne daer sy 't Water en Hout of Bosch niet verre en hebben/om Wilt en visschen te crijgen/ende als zijt op een plaetse verwoont hebben/veranderen sy haer Wooninge op een ander plaetse / Eñ als sy dan willen

haer

haer Hutten maken/versaemt een Oversie onder haer een partije van xl. Mans eñ Vrouwen alle die hy crijgen can/en dat zijn gemeynlick vrienden en magen onder malcanderen/ Die selve rechten met malcanderen een Hutte op. die welcke is ontrent 14. Voet breet ende wel 15. voet lanc/daer na dat haerder veel zijn ontrent twee bademen hooge/boven ront gelijck een Kelder gewelfsel/dat selve decken sy dicht met Palmen-rieten datter niet in en regent/die hutte is binnen al open/daer en heeft niemant geen gemack op syn selven toe gemaeckt/een yegelicke partije Wijfen man heeft zyn ruymte inder Hutten op een zijde van 12. Voeten/op die ander zyde desgelijcx een ander partije/ alsō zijn haer Hutten vol/eñ een yegelijcke partije heeft zyn eygen vyer. Die Overste heeft syn logement int middē vander hutten/eñ sy hebben oock alle gemeynlic drie Poortkens of deuren/te weten/ op elck eynde een en int midden een/sy zijn oock so leege dat sylieden moeten bucken als sy upt en in gaen/ haer Dorpen hebben luttel over de seven Hutten/ende laten een plaetse tusschen die Hutten. daer sy haer gevangenen dootslaen/Oock zijn sy geneycht tot sterckten rontom haer Hutten te maecken/diewelcke gemaeckt worden in sulcker manieren gelijck hier nae volcht.

Hoe dat sy haer Hutten ende Staketten maecken.

Dat V. Capittel.

ZY maecken een Staketsel om die Hutten heenen van Palmen-Hout of van Boomen/die clieven sy van een/ Dat Staket is wel anderhalf Badem hooghe/ ende maeckent soo dichte dat gheenen Pijl daer tusschen door comen en can Sy hebben cleyne schiet gaetkens daer sy door upt schieten. Ende om dat Staketsel heenen maecken sy noch een ander Staket van groote Staecken / maer wel alsoo datter gheen Mensche en can door gecruppen/ende hebben sommige die maniere datse die hoofden vanden genen die sy gegeten hebben op die Staecketsels steecken voor aen den inganck vander Hutten.

Hoe sy Vyer maecken.

Dat VI. Capittel.

SY hebben een soorte van Hout dat heeten sy Vrakuelba, ende dat drooghen sy ende nemen dan twee Stocxkens eenen Vinger dick/ ende wrijven den eenen op den anderen. ende dan geeft dat stof ende roock van hem/ende die hitte vant wrijven steeckt den stof aen ende daer mede maecken sy Vyer/ alsoo sy willen.

Waer in datse slapen.

Dat VII. Capittel.

SY slapen in die dingen die sy heeten Iuni op haer sprake ende zijn van Cattoen-Garen gemaeckt/ende die binden sy aen twee Palen boven der Aerden/ en hebben des nachts altijt Vyer by haer/sy en gaen des nachts niet geerne upt haer Hutten haer gevoech doen sonder Vyer/soo seer vreesen sy voor den Duyvel/den welcken sy Ingange noemen/ende sien hem oock dickwils.

Hoe

Hoe gheſchickt dat ſy lieden zijn om Wilde Dieren ende Viſſchen te ſchieten met Pijlen.

Dat VIII. Capittel.

ALs ſy nu int Boſch gaen of by 't Water/ ſoo hebben ſy altijt hare Boge ende Pylen by haer. Ende als ſy int Boſch gaen/ hebben ſy altijt haer gheſicht om hooge na die boomen in/ achter en voor. Eñ als ſy wat vernemen van groote vogelen/ Meer-Catten of anderſſins eenige Dieren die haer op die Boomen houden/ gaen toe/ eñ leggen om te ſchieten/ volgende haer ſoo lange na tot datſe wat vangen. Selden beuret als een uyt uyt gaet na dat Weyt-werck/ dat hy ledich thuys comt/ desgelijcx volgen ſy die Viſſchen nae vaſt by den Oever vander Zee/ ſy hebben oock een ſcherp geſicht/ want als hem ergens eenen Viſch verheſt daer ſchietē ſy nae/ luttel ſcheuten faelgeren ſy/ ende als ſy eenen getreft hebben ſpringen ſy int water/ eñ ſwemmen hem nae. Sommige groote viſſchen als ſy den Pijl gevoelen geven haer ſelven te gronde/ eñ die ſelven duyckelen ſy na wel tot 6. vademen diep eñ brengen die mede. Sy hebben Hengelen en Netten/ eñ dat Garen daer ſy die af maken of aen een vlechten trecken ſy van lange ſcherpe bladeren/ welcke ſy Tockaun heeten/ eñ als ſy mettet Garen of Netten Viſſchen vangen willen/ ſoo vergaderen haerder ſommige by malcanderen/ een yegelick heeft zijn betekende plaetſe ende eenen hoeck Waters daert niet diep en is. Dan gaen ſommighe eñ ſlaen int Water cruyſwijs door een/ dan ſo loopt die Viſch na die diepte/ eñ comt haer alſo in haer Garen/ die dan het meeſte vangt die deylt den anderen mede. Daer comen oock dicwils toe die verre vander Zee woonen/ eñ vangen veel Viſſchen tſamen/ brandenſe heel dorre/ ſtootenſe ende maken meel daer af/ dwelck ſy wel drogen/ eñ malen/ alſoo dat langen tijt dueren can / ende dat voeren ſy mede thuys/ ende eten Wortelen-meel daer toe/ maer ſouden ſy die Viſſchen gebraden mede thuys voeren/ ſy en ſouden niet lange dueren/ want zijſe niet en ſouten. Oock packt dat Meel beter by een/ ende daer gaets meer op eenen hoop dan vande gebraden Viſſchen.

Wat fatſoen of geſtalteniſſe die Lieden hebben

Dat IX. Capittel.

HEt is een fijn wel ghefatſoeneert volck beyde Man ende Wijf/ ghelijck als die lieden hier te lande zijn / alleenlick datſe bruyn zijn vander Sonnen/ maer ſy gaen al naeckt jonck en out/ ende en hebben oock niet met allen voor hun Schamelheyt. Sy verſtellen haer ſelven met ſchilderen ende Verwen/ ſy en hebben geenen Baert / want ſy plucken die uyt metter Wortelen alſoo dickwil als hy waſt/ maecken ooc gaten inde mont ende in haer Ooren / daer hanghen ſy Steenen in/ ende dat is haer cieraet/ ende behanghen haer met Pluymagien.

Waer mede ſy houwen of ſnijden/ ende ſonderlinge op die eynden/ daer die Chri-

 ſtenen

stenen haer noch gheen Ware en brengen/ als Bylen/ Messen/ Scheeren ende Aecxen.

Dat X. Kapittel.

SY hebben voormaels eerder schepen int lant quamen (eñ noch op veel plaetsen des Lants daer geen Schepen en comen) eenderhande swarte steenen/ blauachtich/eñ makent gelijck eenen Beytel/eñ op die breeste zijde wetten zijt ront/eñ makent scherp/tis wel een spanne lanck/twee vingeren dick/een Hant breet/sommige grooter/ sommige cleynder/ dan nemen sy een dun stocxken ende buygen dat daer boven om den Beytel/ende bindent met basten te samẽ/die selve Figuere hebben nu oock de Yserе Beytels die haer die Christenen geven op sommige plaetsen/ maer sy maken die stelen op een ander maniere/ want sy steken daer een gat door/ daer steken sy dan den Beytel door/ ende dat is haer Byle daer sy mede houwen.

Sy nemen wilde verckens tanden/eñ wettense int midden datse scherp worden ende bindense dan tusschen twee Houterkẽs/daer mede schaven sy dan haer pijlen ende Bogen/datse so ront worden ofte gedraept werden/ ende gebruycken oock eenen Tant van een Dier pacca genoemt/ende dien wetten sy door scherp/ende als sy gebreken aen 't lijf hebben van bloets wegen/soo schrabben sy op die stede daert haer seer doet/dat bloedet dan/ende dat is met haer soo veel als Ader-laten.

Hoe dat haer Broot is/ hoe sy haer Vrucht en heeten/ ende hoe dat sy de Planten/ ende maecken datmense ghenieten can.

Dat XI. Capittel.

DIe plaetsen daer sy Planten willen houwen sy die Boomen af/ op die Wortel/ ende latense een Maent of drie drooge worden/daer nae steken sy dat Vyer daer in ende verbrandense/ dan planten sy haer Wortelen tusschen die stocken ofte stroncken/ van welcken sy haer behulp hebben/ heeten die Mandioka, het is een boomken een Vadem hooge/ende geeft drie wortelen van hem ende als sy die Wortelen ghenieten willen/ trecken sy dat boomken upt ende breecken de Wortelen af/ ende breken die tacken van den Boomen/ eñ stellense weder in die Aerde/dat crijcht dan Wortelen/eñ in ses Maenden wordet soo groot datmen zijnder genieten can/ sy nutten dese Wortelen op drierley manieren/Ten eersten wrijven sy die op een steen heel in cleyne morselen/dan perssen sy daer sap upt met een Sifte/ ende backen dan van het Meel dunne coecken. Dat dinc daer sy haer meel in drogen eñ backen is van Leem of Cley gebacken/ eñ veel makent op een maniere van een groote schotel. Oock nemen sy die Wortelen versch/eñ leggense int water/eñ latense daer in verrotten/eñ nemense dan weder upt eñ leggense onder den vyere inden rooch/ ende latense droogen/die drooge wortelen heten sy dan Keyncima, eñ dueren lange. Eñ als zijse dan nutten of bezigen willen/stooten zijse in eenen Mortier van hout gemaeckt/soo wordet so wit

als wit

als wit Meel/daer maken sy Coecken af die sy heeten By yvu, Oock nemen sy wel verrotte Mandioka, eer sy hem drogen/eñ mengen die met drogen eñ met groenen. Daer drogen sy dat Meel upt/eñ dat duert wel een jaer / eñ blijft even goet om te eten/ eñ sy noemen dat V, y than. Oock maken sy van visch eñ vleesch meel/eñ doē dat vleesch of visch braden/over tuyer inden rooch/eñ latent heel dorre worden/eñ treckent van een/eñ droogent noch eens in schotelē of vaten die sy daer toe metten vyer gebrant eñ gemaeckt hebben/eñ heeten ynepaun. Daer nae stooten zijt cleyn in eenen houten Mortier/siftent door een Seve/eñ maken Meel daer af/en de dat duert langen tijt/want sy en hebben geen gewoonte Visch ende Vleesch te souten/ sulcken Meel eten sy dan totten Wortel-Meel/ende het smaeckt tamelick wel.

Hoe dat sy haer spijse ghereet maecken.
Dat X I I. Capittel.

DAer zijn veel geslachten des volcx die geen sout en eten. Die gene daer ick onder gevangen was/sommige van die eten sout/dwelck sy vande Francoysen gesien hebben die met haer handelen/Maer sy berechten my hoe datter een Natie van volck daer aent lant liggen die rarapa heeten te lantwaerts in/vander zee af/ die daer sout maken van Palm-Boomen/ ende dat sy dat eten/maer dies veel gebruycken t'eten en leefden niet lange/eñ sy makent op die maniere/want ick sacht eñ hielp daer toe/Zy houwen eenen dicken Palmboom af/eñ clieven hem in cleyne splinteren maken daer nae een gestalt van drogen hout/leggen die splinteren daer op eñ verbrandense metten droogen houte tot Asschen/ ende vande Asch maken sy loog/die zieden sy/dat schept hem dan gelijck sout/ Ick meynde het waer salpeter geweest eñ proe fde dat daerom int vyer/maer het en was neen/ het smaeckt oock gelijck Sout/eñ is grau van verwe/maer het meeste deel van het volck en eet geen Sout. Als sy yet zieden/tsy visch of vleesch/zoo doen sy gemeynlick groene Peper daer in/eñ alst dan redelick genoech gesoden is/zo nemen zijt uptet sop/ eñ maken daer eenen dunnen Bry af/die heeten sy Mingau,eñ drincken die upt Couworden/ de welcke sy voor vaten hebben/ oock als sy eenderley spijse maken willen/ het zy Vleesch of Visch dat eenen tijt lanck duere/dat leggen sy vier spannen hooge over tuyer op cleyne houterkens/eñ maken dan een redelick vyer daer onder/eñ latent soo braden eñ berooc ken tot dattet heel drooch wort. Eñ als zijt daer na eten willen/soo zieden zijt weder op ende etent/ ende sulcken Vleesch heeten sy Mochaein.

Wat regiment ende Ordonnantie sy hebben metter Overheyt ende rechten.
Dat X I I I. Capittel.

ZY en hebben sonderlinge geen Regiment / ofte recht / elcke Hutte heeft eenen Overste/die is haer Coninc/want alle haer Oversten sijn van eenen geslachte/ een gebieden/ende regiment/men mach daer af maken datmen wil/het mach hem den een wat meer gebruyckt hebben in Oorloge of Crijchs-handel / dat hy in dier wijse meer gebots heeft dan een ander/ als sy ten Crijch trecken/ ghelijck als die geweldige Konian Bebe, anders en heb ick geen sonderlick recht onder haer vernomen/dan dat die jonckste de outste gehoorsaem zijn te doen dat hare zeden mede brengt. Als yemant den anderen verslaet of schiet zijn vrienden / bereyt dien wederom te dooden/hoe wel dat selden gebeurt. Oock zijn sy den Oversten haerder Hutten gehoorsaem/wat die yemanden heet/ dat doet hy sonder eenich bedwanck of vreese/ dan alleen upt den goeden wille.

Hoe sy die Potten ende het Eerde-werck backen die sy gebruycken.

Dat XIV. Capittel.

DJe Wijfs maken die Vaten die sy besigen alsoo: Sy nemen Cley-Aerde ofte Leem/ende maken die gelijck Deech/daer af maken sy Vaten/Potten Schotelen Pannen/of dat sy willen/ende latent eenen tyt langh droogen/ ende wetent fijn te Schilderen/ende als syt dan backen willen soo stelpen zijt opt Steenen/setten dan daer veel Boomschellen rontomme die drooge zijn/ ende steken het Vyer daer in/ende daer mede worden sy gebacken dattet gloeyt gelijck een heet Yser.

Hoe sy haren Dranck maecken daer sy haer droncken in drincken/ ende hoe sy haer houden mettet drincken.

Dat XV. Capittel.

DAt Vrouwen Volck maeckt den dranck/ sy nemen die wortel Mandioka eñ sieden groote potten vol. Alst gesoden is nemen sijt upten Pot of Teyle/ eñ gietent in eenen anderen Pot/latent een luttel cout worden/eñ dan setten haer die jonge Maechden daer by eñ knauwent mettẽ monde/eñ dat geknoude doen sy in eenen besonderen Pot of Teyle. Als die gesoden wortelen al geknaut zijn/ soo doen sy dat geknaude wederom in den Pot/ ende gieten dien dan wederom vol waters/ menghelende dat metten gheknauden Wortelen/eñ dan laten sijt wederom werm worden. Dan hebben sy sonderlinge Vaten de welcke sy half inder Eerden begraven/ende gebruyckense daer toe gelijckmen hier die Vaten tot Wijn of Bier gebruyckt/daer gieten zijt dan in eñ makent wel toe/dat hert of dijdt dat in hem selven eñ wort sterck/ eñ latent alsoo twee dagen staen/ende daer nae drincken zijt/eñ werden daer droncken af/het is dick/eñ voet oock seer wel/ Elck Hutte maeckt zijnen Dranck bysonder. Ende als hem een Dorp wil vrolick maken/d'welck gemeynlijck alle Maent eens gheheurt/ soo gaen sy eerst alle met malcanderen in een Hutte eñ drincken daer eerst upt/dat gaet alsoo op de rije om tot datse den dranck in alle Hutten uptgedroncken hebben/sy setten haer rontom die vaten henen. Sommige op die branden/sommige op der Aerden. Die Wijfs reycken den Dranck pervolgende/sommige staen singen ende dansen om die vaten henen/eñ opter plaetsen daer sy drincken/maken sy oock haer Water/ Dat drincken duert den heelen nacht/ende danssen oock wel tusschen die branden henen/roepen ende blasen met Basuynen/ maken een vreeselick geruchte als sy droncken worden. Oock sietmen luttel of selden dat sy twistich worden. Sy zijn oock malcanderen seer gunstich/ende wat die een meer heeft van etende Spijse dan de andere/dat deylt hy hem mede.

Wat des Mans cieraet is/ende hoe sy haer schilderen/ende wat haerlieder namen zijn.

Dat XVI. Capittel.

SY maken een Cruyne op haer hooft/ende laten daer rontom een Cransken wassen van hayr gelijck eenen Monnick/ Ick heb haer dicwils gevraecht van waer dat sy dat Monster van hayre hadden. Soo seyden sy/haer voor-Vader haddet aen eenen Man gesien die hadde Meyro Humane geheeten/ ende hadde veel wonderlicke dingen onder haer gedaen/eñ men wil seggen dat een Propheet of Apostel geweest is. Voorts vraechde ick haer waer sy die hayren af hadden connen snyden eer haer die Schapen Scheeren gebracht waren. Sy seyden sy hadden eenen Steenen beytel genomen/eñ hadden een ander dinc daer onder gehouden/eñ daer op die hayren afgeslagen/maer die middelste cruyne haddense met eē schelfer van eenen herden steen gemaect/dwelc sy dicwils gebruycken eñ besigen inde stede van eē scheer.

Voort hebben sy een dinck van roode Vederen gemaect ende dat heet Kannitare, dat binden sy om 'thooft/sy hebben oock inde onderste Lippen des Monts een groot gat/dat maken sy van jonckx af als sy noch jonck zijn/sy steken metten scherpen punt van eenen Hertshoren daer door/daer in steken sy dan een steentken of houtken/ende smeerent dan met haer Salve. Dat gaetken blijft dan open / Als sy nu soo groot worden dat sy weyrachtich zijn/ soo maecken zijt dan weder wat grooter ende dan steeckt hy daer eenen grooten groenen steen in/die is aldus gemaeckt/het smal eynde boven/dat comt binnen inde Lippen te hangen/ende dat dicke hanght buyten uyt/ ende die Lippen des monts hangt haer altijt om leege vanden gewichte des steens. Oock hebben sy op beyde syden des monts in de kaecken noch eenen reynen steen. Sommige hebbender van Christalsteenen die sijn smal en lanck. Eñ noch hebben sy een cieraet dat sy uyt groote Zeeslacken huysen maken/ eñ die heeten sy Matte pue, ende dat is gemaeckt als een half Mane/dat hangen sy aen den hals/het is sneewit/ ende wort Bogessy genaemt. Oock maken sy witte Cordellen van witte Zee-steenen ende cost veel arbeyts te maken/dat hangen sy aenden hals. Oock binden sy Pluymbosschen aen de armen schilderen haer swert oock met roode ende witte vederen so bont door malcanderen/ende die vederen placken sy opt lijf met materie die uyt de Boomen comt/ende dat strijcken sy op de plaetsen daer sy Pluymen hebben willen/ende daer opleggen sy dan die Pluymen/ende dat blijft dan daer aencleven.

Ende sy schilderen hen oock den eenen Arm swert den anderen root/ die Beenen ende dat Lijf desgelijcx / Sy hebben oock een cieraet van Struysvederen gemaect dat is een groot ront dick van Vederen / dat binden sy opt gat als sy inden Crijch varen tegen haer Vyanden of als sy eenige Feest houden / dat heet Enduap, hare namen noemen sy na de Wilde Dieren/ende sy geven haer selven veel namen maer altijt metten onderschept/als sy eerst geboren worden soo wort haer eenen naem gegeven/ dien behouden sy niet dan tot dat sy weerachtich worden/ ende die vyanden dootslaen/soo veel als hyer dan gedoot heeft/soo menigen naem heeft hy.

Wat des Wijfs of der Vrouwen cieraet is.

Dat XVII. Capittel.

DIe Wijfs schilderen haer int aengesicht ende over dat gantsche Lijf oock opte voorgeseyde maniere/alsoo haer die Mans schilderen/maer sy laten dat Hayr lanck wassen/alsoo oock ander Wijfs/sy en hebben sonderlick geen cieraet dan inde Ooren hebben sy gaten daer hangen sy dingen in ende zijn ontrent een span lanck/ ront ontrent eenen Duym dick/heeten op haer sprake nambibibeya/maecken t van Zeeslecken/ Mattepu genaemt/haer namen zijn na Vogelen/Visschen/vruchten der boomen geheeten/en hebben vander jonckheyt op maer eenen naem/maer so menige

Slave die Maus doot slaen/soo menige namen geven haer die Wijfs oock. Als die een den anderen luyst die luysen eten sy / ick hebse dickwils gevraecht waerom dat sijt doen/so seydense het waren haren vyanden/etense vanden hoofde eñ willen hen aen haer wreken/daer en zijn geen besondere Vroedvrouwen/als een Wijf in barens noot is loopt daer toe wie datter nae by is/beyde Man ende Wijf. Ick hebse sien gaen omtrent den vierden dach na datse gebaert hadden. Sy droegen haer kinderen opten rugge in Kevien van Cattoene-garen gemaeckt/doen haren arbeyt met huy/ die Kinderen slapen en zijn wel te vreden hoe sy met haer bucken of oprechten.

Hoe sy de Kinderen een eersten naem ghevën.

Dat XVIII. Capittel.

VAnden Wilden/een die welcke niet vangen hielp zijn Huysvrou hadt eenen jongen Soon gebaert/sommige dagen daer nae nam hy zijn naeste gebueren van den Hutten bevragende hem met haer wat hy den Kinde woude voor eenen naem gheven die dapper ende vreeselick waer/sy hielden veel namen voor die hem niet en behaechden/hy noemde hem vanden vier voor-Vaders eenen naem/seyden die kinderen die soodanighen namen hadden dyden wel ende waren spoedich Slaven te vangen/ hy noemde die vier voor-Vaders die eerste hiet Krimen, die ander Hermittan, die derde Koem, des vierden naem en heb ick niet onthouden. Ick dachte als hy van Koem seyde het moest Cham zijn/maer Koem heet op haer spraeck den Morgen/soo seyde ick hem dat hy hem den selven naem gave/ want die selve moest seeckerlijck zijnder voor-Vaderen een geweest zijn/der namen een behielt dat Kint soo geven sy haer namen sonder Doopsel of besnijdinge.

Hoe veel Wijfs een heeft / ende hoe hy hem met haer hout.

Dat XIX. Capittel.

DEn meesten hoop en heeft maer een Wijf elcx/sommige oock meer/maer sommige van haer Coningen hebben 13. ofte 14. Wijfs. Die Coninck die ick lestmael geschoncken was/vanden welcken my die Francoysen cochten/ Abbati Bossange genaemt/die had veel wijfs ende eene die zijn eerst geweest was/die was die Overste onder hem/elcke vrouwe hadde haer Logement inden Hutten/eygen oper haer eygen Wortel-ghewas/ met welcke hy te doen hadde inder selven Logement was hy die gaf hem te eten/dat ginck soo om die kinderen die sy hebben trecken op Meydewerck als sy groot zijn/eñ wat sy brengen geeft een yegelic zijnder moeder die coocken dan eñ deylen dan den anderen mede/eñ die Wijfs verdragen haer wel onder malcanderen. Sy hebben oock die maniere dat d'een d'ander een Wijf schenckt als hyse moede is/oock schenckt den eenen den anderen een Dochter of Suster.

Hoe sy haer verloven.

Dat XX. Capittel,

SY verloven haer Dochters als sy noch jonck zijn/ende als sy groot worden dat sy tot Vrouwen gebruycken crijgen of comen/ snijden sy haer dat Hayr vanden Hoofde/schrabben haer een besonderlijcke snede inden Rugge/binden haer sommige Wilde Dieren Tanden aen den hals/daer nae alst haer weer gewassen is/ende die snede toe gewassen zijn soo sietmen even wel dat teken vande snede / want sy doen daer wat in daer me dat swart blijft alst toegeheelt is/dat houden sy voor een eer/ als sulcke cermonien gheeynt zijn / daer nae leveren zijse over diese hebben sal/ en

maecken

maken geen sonderlinge ceremonien. Man ende Wijf houden haer ooc gebuerlick/ maken haer dingen heymelick. Item ick heb oock gesien dat een Overste van haer by tyden des morgens vroech door alle Hutten ginck / ende crabde die kinderen met eenen scherpen Vischtant in de Beenen / om haer daer mede forchvuldich te maken ende vreesende/op dat als sy crijten ende onlijdsaem waren/die ander haer daer met dreychden/daer comt een/ende niet payden en datse swegen.

Wat haer Goden zijn.
Dat XX. Capittel.

DAer en is geen deylinge of partheringhe onder haer lieden/ sy en weten oock van geen gelt te seggen/haer Schatten zijn Pluymen van Vogelen/ vanden welcken dier veel heeft die is rijck / ende welcken zijnen Steen inde Lippen des Monts heeft die is oock vanden rijckften een. Een yegelijcke Partije Man ende Wijf heeft zijn eygen Wortel-gewasch daer sy af eten.

Wat haer meeste eer is.
Dat XXI. Capittel.

DAt is haer eer als een veel vyanden gevangen ende dootgeslagen heeft/want dat is die maniere onder haer lieden soo menighen Vyant hy doot slaet / soo menigen naem geeft hy hem selven/ende dat zijn de voornaemste onder haer lieden die welcke sulcke namen veel hebben.

Waer aen dat sy ghelooven.
Dat XXII. Capittel.

SY geloven aen een dinck dat wast als een ronde Couworde / ende is soo groot als eenen Pot van eenen Pot nats/het is binnen hol/steken een cleyn stocxken daer door/snijden een gaetken daer in gelijck een Mont/ en doen cleyne steenkens daer in dattet ratelt/ratelen daer mede als sy singen ende dansen/en heetent Tammaraka,en is geformeert of gemaeckt gelijck hier nae volcht. Die selve hebben dat Mansvolc elck een eygen/sy zijn nu sommige onder haer die sy noemen Paygi,die worden onder haer geacht gelijckmen hier die Waerseggers acht/die selve trecken des jaers eens door dat Lant in alle Hutten/ende geven te verstaen hoe dat eenen geest by haer is geweest/die welcke verre van daer uyt vreemde lande comẽ was/ hadde haer die macht gegeven/dat alle die ratelen Tamaraka die welcke wouden souden spreken en macht crijgen daer sy om baden/ soude haer geworden ende gegeven wesen/ende soo gebeuren Een yegelick wil dan dat in zyne Ratelen die gewelt connen maken eene groote Feeste met drincken/singen/en waerseggen/houden veel seltsame ceremonien/daer bestellen die Waerseggers eenen dach inde hutten/die welcke sy ledich maken/daer en moeten geen Wyfs noch Kinder en in blyven/dan gebiedẽ die waerseggers dat een ygelijc zijn Tammaraka root verve we met Pluymen en daer in come/so wil hy haer die gewelt over levere dat sy spreken sullen. Daer na comen sy inder Hutten / soo setten sy haer boven aen de Waerseggers/en hebben haren Tammaraka by haer inder Eerde/steken die andere de heure oock/een yegelijck geeft den Waerseggers gifte of geschenc/die welcke zijn Slitsvijlen Vederen vingen die sy aen de Ooren hanghen/ op dat een yegelijcken zyne Tammaraka niet vergeten en worde / als zy dan alle by malcanderen zyn so neemt hy dan ygelijcx Tammaraka sonderlicken/ ende beroockse met Cruyt / t'welcke sy

Bittin

Bittin noemen/daer na neemt hy die Ratel vast voor den mont en ratel mede/ seyde totten Ratel:Nee Koka,nu spreeckt en laet u hooren sijdy daer inne/dan spreect hy met cleynder stemme ende rasch een woort datment niet wel mercken en can of die Ratel doet of dat hijt doet/ende dat ander volck meynt dat die Ratel doet/maer die Waersegger doet hy met allen ratelen die eenen na den anderen een/ygelick meynt dan dat zijn Ratel groote macht by haer heeft/ dan gebieden hen die Waerseggers dat sy ten Crijch trecken Vyanden vangen/want die geesten die inden Tammaraka zijn hebben lust Slaven-vleesch te eten/na die raet trecken sy nae den Crijch/wanneer nu die Waersegger Paygi upt allen Ratelen Goden gemaeckt heeft/soo neemt dan een ygelick zijn ratel wederom na hem/ende heetse lieve Soon/maeckt hem een eygen Hutken/daert in staet/set hem eten voort/begeert van hem alle wat hem van noode is/gelijck als wy den waerachtigen God doen/die Hemel en Aerde geschapen heeft bidden/dat sijn nu haer Goden. Metten waerachtige God die Hemel en Aerde geschapen heeft/ en hebben sy geen becommeringe/houden voor een out heercomen dat Hemel ende Aerde geweest zijn/en weten dus niet sonderlick vanden begin der werelt/dan sy seggen/daer is eens groot water geweest/dat alle haer voor-Vaders versopen/ende sommige zijn in eenen Naecker daer upt comen/ sommige op hooge Boomen/het welck ick achte het moet die Deluvie ghewesst / als ick nu die eerste reyse onder haer quam ende sy my daer af seyden meynde ick het was een Duyvels voorspel/want sy seyden my dicwils hoe dat die dingers spreecken/als ick nu inden Hutten quam daer die Waerseggers in waren die welcke die dingers souden sprekende maken/maesten sy haer alle neer setten/ maer als ick dat bedroch sach ginck ick ter Hutten upt/ende dacht hoe armen verblinden volck is dat.

Hoe sy van hare Wijfs Waersegerssen maecken.

Da, XXIV. Capittel.

Sy gaen eerstmael in een Hutte en alle die Wijfs der Hutten nemen die een voor die ander na/en berooockense/daer moet dat wijf crijten en springen en omlopen soo lange datse opter Aerden vallen gelijck of sy doot waren/daer na seyt die Waersegger siet nu is sy doot terstont wil ickse wederom levendich maecken/ als sy dan wederom tot haer selven comt seyt nu spoedich toecomende dingen te seggen/als sy dan na den Krijch trecken/ soo moeten haer die Wijfs vanden Crijch waerseggen/ mijn Heeren Vrou die ick geschoncken was om te dooden begost eens te waerseggen/seyde tot haren Man haer was eenen geest upt vreemde landen comen/die begeerden van haer te weten hoe corts ick soude gedoot worden/ende vraechde na dat Hout daer men my mede dootslaen soude/ waer dattet waer/ hy antwoorde haer/ het en was niet verre/alle dingen waren gereet/niet dan alleen/hy liet hem duncken ick en was geen Portugaloyser maer ic was een Francoys/als dat wijf haer voorsegginge volbracht hadde vraechde ick haer waerom sy my so na mijn leven stont/ terwijlen ick geen vyant en was/ of sy niet vreesde dat haer mijn God een plage toe schicken soude sy seyde ic en soude my daer niet aen keeren/want het waren vreemde geesten/die wonden bescheet van my weten/sulcke ceremonien hebben sy veel.

Waer in dat sy opt Water varen.

Dat XXV. Capittel

Daer zijn eenderhande Boomen int Lant/ die welcke heeten ygaywera, diens Booms schalen lossen sy gansch of van boven aen tot beneden toe/ maken be

sonder

sonder gestelt rontom den Boom henē/om die schael gans eñ heel af te erijgē/ daer nae nemē zy die schale eñ dragense upten geberchte by der Zee/heetense met vyer/ leggense achter eñ voor hooch op/bindē swerte houtē in middē daer onder eñ over dat sy niet wijder en worden/maken Paeckers daer af/daer in haerder 30. vaeren connen ten Crijch/die schale is eenen duym dic/wel vier voet is die wijde/xl voetē lanck/sommige langer/sommige oock corter/die selve roepen zy seer gheringe ende lichtveerdich deur / varen daer mede soo verre als sy willen/als die Zee ontstelt is door onweder trecken zy die Paeckers opt lant/tot dat wederom goet weer wort zy en varē over 2. Mijlē niet inder Zee/maer lancx dē lande henē vaerē sy verre.

Waerom den eenen Vyant den anderen eet.

Dat XXVI. Capittel.

SY en doens van geenen honger maer van grooten haet eñ nijt / eñ als zy inden Crijch tegen malcanderen schermutsen roept die eenen den anderē aē upt grooten haet. Dese Limmeraye Schermturammetheywoe, die come alle ongeluc aen/ mijn eten cost. De kange luea eypata kurine. Jck wil u noch heden desen dach dat Hooft door slaen/Sebe innamme pequicke rescagu, mijnē Vrienden doot aen u te wreecken ben ick hier/yan desoo , schemocken Sera Quora Offorime Kiere, &c. U vleesch sal heden desen dach eer die Son onder gaet mijn ghebraet zijn/sulcx alle doen zy upt grooter vyantschap.

Hoe zy haer aenslagen maecken als zy willen in haren vyanden Lant ten Crijch trecken.

Dat XXVII. Capittel.

ALs zy willen in haren vyanden Lant ter Oorloghen trecken/ so vergaren hen haer Oversten/houden raet hoe zijt maecken willen / dat ontbieden zy dan in alle Hutten door en weer dat sy haer op rusten/ eñ zy noemen eenderhande Fruyt der Boomen als die rijp worden/ soo willen sy upt trecken want sy hebben gheen onderschept der Jaren eñ dagen/oock bestellen zy eenen tijt upt te treckē alser een geslacht Visschen upter Zee inde Riviere lopen die welcke zy Pratti heeten op haer spraec/ eñ den liggendē tijt alsmen die Visschen siet noemen zy Pirakaen, op sulcken tyt rusten zy haer met Paeckers eñ Pijlen/ende Hertwortel-Meel dwelck zy heeten Vythan tot victalie/daer nae beraden sy haer mettē Waerseggers Pogy oft zy victorie sullen hebbē die seggen dan wel ja/doch toch bevelen zy haer dat zy achtinge op droomen hebben souden die haer vanden Vyanden droomen/als den meestendeel droomt datse sien haerder Vyanden vleesch bradē/dat bediet victorie/maer als zy sien haer eygen vleesch bradē dat en bediet niet goets/ soo dat sy dan thuys blyven/als haer die Droomen nu wel behaechden/so rusten sy haer op/maecken in alle Hutten groote vrolickheyt met droncken drincken/en dansen metten Afgoden Tammaraka, een yegelick bidt den sijnen/ dat hy hem hielp eenen Vyant vangen/ daer na varen sy henen/als zy dan vast by haerder vyanden lant comen/ soo bevelen haer Oversten den nacht te voren als sy des anderen daechs haerder vyanden Lantschap willen aenvallē/dat zy die Droomen onthouden soudē dewelcke sy hier die nacht droomen/Jc was eenen tocht na haer/als wy nu vast by haerder vyanden Lant waren des avonts te voren/soo haer meyninge was den anderen nacht haerder vyanden Lant aen te vallen/ginck die Overste door den Leger henē/seyde haer dien nacht hun Droomen wel t'onthouden/ die droomen souden / ghebodt

voort dat die jonge gesellen als den dach op brack Wilt schieten soudē eñ visschen vangen/dat gebeurde alsoo/die Overste lietet gereet maken/daer na ontboot hy die ander Oversten die quamen voor zijne Hutten/setten haer alle opter aerden in eenen ronden Circkel/liet haer t'eten geven/ als sy geten hadden vertelden sy droomen/soo veel als haer wel behaechden/daer na dansten sy met haren Tammaraka van vreuchden/haerder vyanden hutten besagen sy inder nacht/maer vallen aē inden morgenstont als den dach op gaet/als sy eenen vangen die seer gewont is/diē dooden sy terstont eñ voeren dat vleesch gebraden mede thuys/maer die noch gesont zijn voeren sy levendich mede thuys/daer na in hare Hutten dooden zyse. Sy vallen aen met groot geschrey/treden styf op der aerden/ blasen in Basuynen van lange Couworden gemaeckt/sy hebben alle gader Snoeren om haer lijf gebonden om die vyanden daer mede te binden/ schilderen eñ vermalen haer met roode Vederē/op datse voor die ander bekent soude wesen/schieten seer ooc geringe vyerige Pylen op haerder vyanden Hutten/ om die daer mede aen te steken/ende als eender gewont wort/hebben sy haer eygen Cruyden daer sy haer mede heelen.

Wat hare Crijchs-rustinghe is.
Dat XXVIII. Capittel.

SY hebben Flits-bogen / eñ die spitsen of hoornen zijn gemaeckt van beenen eñ herde Weeren die sy scherp wetten/ ende daer op binden/ sy makense oock van vischtanden diewelcke men heet Tiberaun, worden inder Zee gevangen/oock nemen sy Cattoen of Boomwolle/mengelense met Was/bindent boven aen die pijlē steken dan dat Vyer daer in/ dat zijn haer Vyer-pijlen/sy maken oock Schilden van Boomschorssen eñ andere wilde dieren huyden. Sy graven ooc scherpe doornen gelijck als hier Minckijsers/Ick heb oock van haer gehoort maer niet gesiē/ dat als zijt doen willen dat sy haer vyanden uyt die vastigheden eñ sterckten wel connen verdrijven met Peper/in dier manieren/die welcke daer wast. Sy wouden groote Vyeren maken als die wint waeyde/eñ wierpen dan vanden Peper eenen hoop daer in/als den domp tot haer inde Hutten sloech moestense haer ontwijcken ende ick geloofs wel/want ick eens metten Portugaloysers in een Provincie des Lants Brannenbucke genaemt/als voor verhaelt is/daer bleven wy met eē schip opt droge in een Revier leggen/ want die vloet was ons ontgaen/doen wierpē sy veel droogh strops tusschen dat Schip ende den Oever/meynden ons oock metten damp vanden Peper te verjagen/maer sy en costen dat Hout niet ontsteken.

Met wat ceremonien sy haer Vyanden dooden ende eten / waer mede zijse doodt slaen/ende hoe sy met haer om gaen.
Dat XXIX. Capittel.

ALs sy haer Vyanden eerstmaels thuys brengen / soo slaense die wijfs eñ die Jongers/daer na schilderen zijse eñ behangese met grauwe vederen/scheeren haer die Wijnbrauwen af vanen d'oogen /dansen om haer henen/binden hem wel dat hy niet en ontloopt/ geven hem een Wijf die hem bewaert eñ oock met hem te doen heeft/eñ als die kint draget dat kint voeden sy op tot dattet groot wort/daer nae alst haer inden sin comt / slaen zijt doot ende etent / sy geven hem wel t'eten/ houden hem soo eenen tijt lanck/maken gereetschap/maken veel Vaten met Eerdewerck daer sy Dranck in doen/ Backen sonderlinge Vaten/daer in doen sy die gereetschap/daer sy hem mede schilderen en palleren/ maecken Vederen bosschen

die sy

ſy aen dat hooft doen ende binden/ daer mede ſy hem doot ſlaen/ maken een lange ſnoer Maſurana genaemt/daer binden ſy hem in als hy ſterven ſal. Als ſy alle gereetſchap by malcanderen hebben/ ſoo ordineren ſy eenen tijt wanneer hy ſterven ſal/ noyen die Wilden van andere Dorpen/ dat ſy op die tijdt derwaerts comen/dan maecken ſy alle vaten vol Dancz/ ende eene dach of twee te voren eer die Wijfs den Dranck maecken/voeren ſy de gevangenen eens of twee mael opte plaetſe/danſen om hem henen. Als ſy nu alle by den anderen zijn/die van buyten comen/heet haer de Overſte vander Hutten willecomen. Seyt alſo/comt helpt uwen vyant eten. Des daechs te voren eer ſy beginnen te drincken/binden ſy den gevangenen den Snoer Muſurana om den hals/den ſelven dach ſchilderen en palleren ſy dat hout Iwera Pemme genaemt daer mede ſy hem dootſlaen willen/deſe geſtaltenisſe is alſo deſe figuere bewijſt/ is langer dan een vaem/ſtrijcken dingen daer aen dat cleeft/dan nemen ſy Eyerſchalen die zijn grau/ende zijn van eenen vogel Mackukawa genamt die ſtoten ſy cleyn als ſtof/ende dat ſtrijcken ſy dan aent hout/ dat ſit een vrou en wrijft inden aencleefden Eyerſchalen ſtof/die wy ſien geſchildert/ ende ſtaget vol wijfs om haer die ſingen. Als die Iwera Pemme dan is alſoo ſe zijn ſoude met hare quiſpelen ende ander gereetſchap/hangen ſy die in een ledige Hutte boven der aerden/in eenen Cuynſtaeck/ende ſingen dan daerom alle den nacht/deſgelijcx ſchilderen ende malen ſy den gevangen zijn aengeſicht/ooc terwijl dat wijf ſchildert / ter wijlen ſingen die ander / Ende als ſy beginnen te drincken ſo nemen ſy den gevangen by haer/die drinct met haer ende gecken ende alvē met hem. Als dat drincken nu een eynde heeft/des anderen daechs ruſten ſy/maken den gevangen een Hutken op die plaets daer hy ſterven ſal/ daer leyt hy die nacht in wel bewaert / dan des morgens een goede wijl voor den dach gaen ſy danſen ende ſingen om dat Hout daer ſy hem mede dootſlaen willen tot dat den dach aencomt/dan trecken zy den gevangen uytet Hutken breken dat Hutken af/maken ruymte/dan binden ſy hem die Muſſurame vanden hals af / ende bindenſe hem omt lijf henen/treckenſe ſo over beyde zijden ſtijf/hy ſtaet midden daer in gebonden/haerder veel houden dat Snoer van beyden zijden/laten hem een luttel ſtaen/ leggen cleyn ſteenkens by hem daer hy mede na die Wijfs werpt/die om hem lopen/ende

crijgen t'eten/ die selve zijn daer geordineert en geschildert/als hy ontwee gesnedē wort metten eersten vier stucken rontom die Hutten te lopen/ daer nae hebben die andere tijtverdrijf/ Als dat nu geschiet is/maken zy een Oyer ontrent twee schreden wijt vander Slaven/dat Oyer moet hy sien/daer naer comt een Vrou metten hout Iwera Pemme gelopen/keert die veerbusselen om hooge/tiert en gebeert van vreuchden/loopt voor den gevangē over op dat hyt sien soude/Als dat gheschiet is soo neemt een Mans-persoon dat hout/gaet daer mede voor den gevangen staen/ houtet voor hem op dat hijt aensiet/terwijle gaet die de welcke hem doot slaē wil selve henen met noch 14. ofte 15. maken haer lijf grau met Assen/dan comt hy met sijne medegesellen opte plaetse by den gevangen/ dan levert die ander die voor den gevangen staet dat Hout over/soo comt dan die Coninck van der Huttē en neemt dat Hout/en steecket den genen die den ghevangen doot slaen sal eens tusschen die Beenē deur/dwelc nu een een eer onder haer is/dan neemt die weder dat hout/die dootslaē sal/en sept dan: Jae hier ben ick/Jc wil u dooden/ want die uwe hebben mijnder Vrienden oock veel gedoot/en geten/dan antwoort hy/als ick doot ben so heb ick noch veel Vrienden/die sullen my wel wreken/ Daer mede slaet hy achter opt hooft/dat hem die Herssenen daer uyt springen/terstont nemen hem die Wijfs trecken hem opt Oyer/ schrabben hem die Huyt al af/maken hem gans wit / stoppen hem dat achterste met een houtken toe op dat hem niet en ontgae/als hem dan die Huyt af gheveecht is/soo neemt hem een Mans-persoon/snijt hem die Beenen over die knyen af/en die Armen aen dat lijf/dan comen daer vier Wijfs en nemen die vier stucken/ende lopen daer mede om die Hutten henen/ maken een groot geschrey ofte geruchte van vreuchdē/daer na snijdē zy hem den Rugge mettē achtersten vandē voor deelē af/dat selve deylē sy onder haer/maer dat Ingewant behouden die Wijfs/ siedent/ende int sop maken sy eē Brye/mingau genaemt/dien drincken zy/en die kinder dat Ingewant eten zy/eten oock dat Vleesch vandē hoofde/ die Herssenen binnē in dat hooft/die Tonge/en wat sy sus daer aen genietē connē/

dat eten die jongers / als dat al geschiet is/ soo gaen dan een yegelijck wederom nae huys / en nemen haer deel met hen/die gene die desen ghedoot heeft geeft hem selven noch eenen naem. Ende die Coninc vander Huttē schrabt hem met eenen Tant van een wilt Dier boven aen den arm/ alst recht gheheelt is / soo siet men dat lickteecken / dat is een eere daer voor u/ dan moet hy den selven dach stille liggen in eenen Nest/doen hem een cleyn Flitsboochsken met eenen Pijl/daer hy dē tijt mede verdrijft/ schiet daer mede in Was/ dat geschiet daerom dat hem den Arm niet onseker oft ongewis worden en soude van het verschricken des doot slaens. Dat al heb ick gesien en ben daer by geweest/zy en connē met gesettē getal niet vorder tellen dā tot vijf toe/als sy vorder tellē willē wijsen zijt mettē vingerē en teenē der voeten/als zy willen van grooter getal spreken/wijsen sy op vier of vijf personen so veel vingeren ende Teenen als die hebben.

Bericht van sommighe Dieren inden Lande
Dat XXXI. Capittel.

DAer zijn int Lant rechte Bocken ende Geyten ghelijck Verckenen/soo groot van tweederley geslacht/ die een is seer by ghelijck die Ree-Calveren hier in't Lant/die ander cleyn gelijck als jonge Verckens heeten Teigasu dattu, eñ en zijn niet seer goet te vangen in die Val die de Wilden gebruycken om Wilt te vangen. Daer zijn oock driederley Meyr-Catten die een heetẽ Key/eñ zijn die hier te lande comen. Dan isser een soorte heete Ackakey, springhen ghemeynlijck met grooten hoopen op die Boomen/maken een groot geruchte eñ geschrey int Hout oft Bosch. Eñ daer is noch eenderhande geslacht van Meyr-catten die heetẽ Prickidie, zijn root/hebben Baerden gelijck Sugen eñ Geytẽ/ zy zijn soo groot gelijck een middelbaer Hont. Oock heeftmen daer eenderley gedierte/die heeten Dattu/dat is omtrent een span hooch/anderhalf span lanc/dat is gewapẽt al rontom dat lijf/ uytgenomen den buyck/daer hevet niet/de Wapen is ghelijck horen/sluyt op malcanderen met vouwen/ghelijck een Harnas/ende heeft eenen langhen scherpen mont/ eenen langhen Steert/gaet gheerne op te Steenen Clippen om/ sijn Spijse zijn Muysen/het heeft vet Vleesch/ick heb dickwils daer af gheten.

Serwoy.
Dat XXXII. Capittel.

DAer is eenderhande Wilt gedierte dat heet Serwoy, dat is soo groot als een Catte/ende is wat grau van Hayr/eñ sommige oock swerte grau/ heeft eenẽ Steert gelijc een Catte/eñ alst baert heeftet een jonc of sesse/het heeft eenẽ slip inden Buyck/is wel een half spanne lanc/eñ binnen inden slipgen heeftet noch een vel/want den buyck en is hem niet open/eñ binnen inden slip heeftet conduyten eñ daert henen gaet daer draget die jonghen inden slip/tusschen die twee vellen. Ick hebse dickwils helpen vangen/eñ die Jonghen upten slip gelangt. Daer zijn oock een geslachte Tygherdieren int Lant/die welcke die lieden verworgen eñ eten/ eñ groote schade doen. Daer is oock een geslacht Leeuwẽ/diemen heet Leopaerden/ dat is geseyt grauwe gespickelde Leeuwẽ/eñ ander wonderlicke Dierẽ veel/ etc. Daer is oock een Dier ghenaemt Catiaure, hout hem opt lant ende int Water/die slijm ende vplicheyt dat opte canten vandẽ Oevers vandẽ souten Wateren blijft/ daer leven sy af/ende onderhouden haer daer mede/eñ dat eten zy/als haer ergens voor breeft oft dat verveert is/so vliet int Water opten gront/ zy zijn grooter dan een Schaep/zy hebbẽ een Hooft gelijck een Haes/corten Steert/redelicke Beenẽ/ loopẽ oock seer rasschelickẽ opt lant van het eene Water tot het ander/heeft swert grau hayr/heeft drie knobbelen aen elcken Voet/smaeckt gelijck Verckenvleesch. Oock sijn eenderhande Achdissen int Water/ooc opt lant/die selve zijn goet om etẽ.

Van een soorte van Wormkens ghelijck Vloyen / welcke die Wilden heeten Attum.
Dat XXXIII. Capittel.

DAer zijn Wormkens gelijck de Vloyen/ even wel cleynder/heeten Attum op der Wilden sprake/groeyen inde Hutten vandẽ menschẽ vuylicheyt/dieselve cruypen eenẽ in die Voetẽ/eñ het jeuct eenẽ maer inwendich als zy daer in cruypẽ/ die eten so int vleesch datmẽ des niet en gevoelt/oft seer luttel gewaer wort/eñ dat

mense niet terstont uyt en doet/maecken een clove soo groot als een Erwete. Ick heb gesien als ick eerst metten Spaenjaerden aent lant quam/datse sommige van onsen gesellen die Voeten heel verdorven om datse geen acht daer op en hadden.

Eenderley Vleyrmuysen des Lans/hoe sy die lieden des Lants des nachts inden slaep inde Teenen vanden Voeten ende in dat Voorhooft byten.

Dat XXXIV. Capittel.

DAer zijn Vleermuysen van eender manieren / die grooter zijn dan die hier in Duytschlant zijn/die vliegen des nachts inde Hutten om die Nesten daer die lieden in slapen/eñ als sy gewaer worden dat de Menschen slapen ende haer laten gewerden/ vliegen sy by die Voeten/ ende byten eenen Mont vol/ of sy byten int voorhooft/ende vliegen dan wederom wech. Doen ick onder die Wilden was/beten sy my dickwils aen de Teenen der Voeten dat ick wacker wert / ick sach die Teenen bloeyende/maer sy byten die Wilden gemeynlick int Voorhooft.

Vanden Byen ende Hummelen des Lants

Dat XXXV. Capittel.

DRiederhande geslacht Byen zijn in dat Lant. Die eerste zijn seer gelijck die Byen int gemeen hier zijn/die ander zijn swert eñ groot/gelijc als die groote Vliegen/Die derde zijn cleyn als Muggen/of cleyne Vliegen/dees Byen hebben haren Honich in holle Boomen/ende ick heb dickwils metten Wilden den Honich uytgegeven van allen drie gheslachten dat wy ghemeenlijck beteren Honich by de cleynste vonden dan by de andere/ sy en steecken oock niet soo seer gelijck de Byen hier te Lande/ want ick dickwils gesien heb dat die Wilden den Honich langhen/ ende dat de Byen op haer vlogen/ ende datse ghenoech af te strijcken hadden van den naeckten Lijve/oock heb ick selfs den Honich naeckt gelanght/maer ick moeste doen eerstmael van grooter weedom in dat Water lopen/ende de Byen daer in af wasschen/anders con ickse niet quijt worden vanden Lijve.

Vanden Voghelen des Landts.

Dat XXXVI. Capittel.

DAer zijn ooc veel seltsame vreemde vogelen daer in dat Lant/een geslacht genaemt Vwara Pirange, die hebben haer voederinge by de Zee/ nestelen op die Clippen die daer liggen vast by den lande/ is by nae so groot gelijck een Hoen/het heeft eenen langen beck/eñ beenen/by na gelijck eenen Reyger/maer al niet uyt so lanck/eñ heeft de natuere/die eerste vederen die de jongen uytwassen zijn wit grau daer na als sy vluch worden/zijn sy swart grau/daer mede vliegen sy dan bycans een jaer/dan veranderen haer die selve vederen/ende den gantschen vogel wert soo root/als eenige roode verwe is/soo blijft hy dan/zijn groot geacht by die Wilden.

Bericht van sommige Boomen des Lants.

Dat XXXVII. Capittel.

DAer zijn boomen die welcke die Wilden Iuni Pappeeywa noemen/op die selve boomen wast een vrucht/eenen Appel niet seer ongelijck/die vrucht knauwen die Wilden/ eñ drucken dat sap in Vaetkens/ daer mede verwen eñ schilderen sy/ als zijt eerst op de Huyt strijcken/so ist gelijck water/daer na over een wijle wort haer de Huyt soo swert gelijc Inct/ dat duert tot inden negensten dach/ dan vergaet dat weder ende niet voor de tijt/hoe veel sy haer wasschen int Water

Hoe de Cattoen of Boomwolle wast / ende den Brasiliaenschen Peper / ende sommige ander Wortelen meer/die welcke die Wilden Planten omt'eten.
Dat XXXVIII. Capittel.

DEn Cattoen of Boomwolle wast op Boomkens ontrent een vadem hooge/ heeft veel scheuten of tacken/als sy bloeyen soo crijgen sy veel knoppen/als die rijp worden gaense open/ eñ die Wol staet also inden knoppen om ronde kerekens die zijn swert/d'welck dat zaet is daermense af plant of zaeyet/eñ die tacken zijn heel vol vanden knoppen. Den Peper van dien lande is tweederley fatsoen/den eenen is geel den anderen root/maer wast op een maniere/als sy groen is so is sy als Haechbesien die opte doorne wassen / tis een cleyn Boomken ontrent een half vadem hooch/eñ heeft cleyne bladerkens hangt vol vanden peper/ is scherp inden mont(plucken hem af als hy getijdich is)droogende inde Sonne/ eñ daer is noch een ander fatsoen cleynen peper den voorsz. niet seer ongelijck/ welcken sy oock also als den anderen droogen. Daer zijn oock Wortelen die Ittiki heeten/ die zijn van goeden smaeck / als sy die planten / snijden sy die in cleyne stucken/ steken die stucken in d'Eerde/ dat ontfangt hem/ eñ breydet hem over die Aerde gelijck Hopsmeten/eñ wort vol van dien Wortelen. Saluyt reden.

Hans Staden wenscht den Leser Gods genade ende vrede

GOnstige Leser/dese mijne Schipvaert eñ reyse heb ick om oorsake int corte na beschreven/ allen den aenvanck te vertellen/ hoe ick inden tyrannischen gewelt comen ben/om daer mede te bewijsen hoe geweldelicken sander eenige hope/ my die noothelper onse Heer eñ God verlost heeft uyt haer gewelt/dat ooc een yegelick hoore dat die almachtige God nu noch evẽ so wel zijne Christenen gelovigen onder den Heydensche Godloosen volck/wonderlick beschuddet eñ geleyt/als hy vanden begin der Werelt opt gedaen heeft/ dat oock een yegelick met my God daer voor danckbaer sy/ eñ hem inden noot/ op hem verlaet/want hy selve spreeckt/ roept my aen inden noot/so wil ick u beraden eñ helpen/eñ ghy sult my prijsen. Nu mocht die menige seggen/ jae sou ick dat al drucken laten wat ick mijn leef dagen versocht eñ gesien heb/ soo moest ick een groot Boeck maken/dat is waer/dien na te volgen wist ick noch wel meer te schrijven/maer ten heeft die reden niet/noch gestaltenisse. Ick heb die meyninge/ wat my daer toe beweecht heeft dit Boeck te schrijven/ghenoech herwaerts eñ derwaerts in veel plaetsen aen zeteкent/hoewel wy allegader schuldich zijn God te loven eñ dancken dat hy ons behoet heeft eñ beschermt vander eerster uren aen van ons geboorte/tot opten tegenwoordigen dach eñ ure ons levens. Voort so can ic wel verbroeden/dat het inhout van desen boec/den sommigen sal vreemt duncken/wie can daer tegen/niet te min so en ben ick de eerste niet/ eñ en sal die leste niet blijven die sulcken Schipvaerden/Lant/ en volcken wel bekent zijn/die selven is oock alle dinghen niet met lachen zijn gheworden / noch en sullen gheworden yemanden/maer dat dien diemen levende lijve ter doot brengen wilt/soude te mоede zijn als die zijn die daer verre af staen/eñ sien tspel aẽ of daer af hooren seggen/dat weet een yegelick wel te berechten/als die oock al tsamen souden inden tyrannischen vyanden handen comen/die in America varen of seylen/ wie soude dan daer henen verlangen. Maer dat weet ick waerachtich/dat menich eerlick man in Galissien/ Portugael /Vranckrijck/ oock sommige Thantwerpen in Brabant

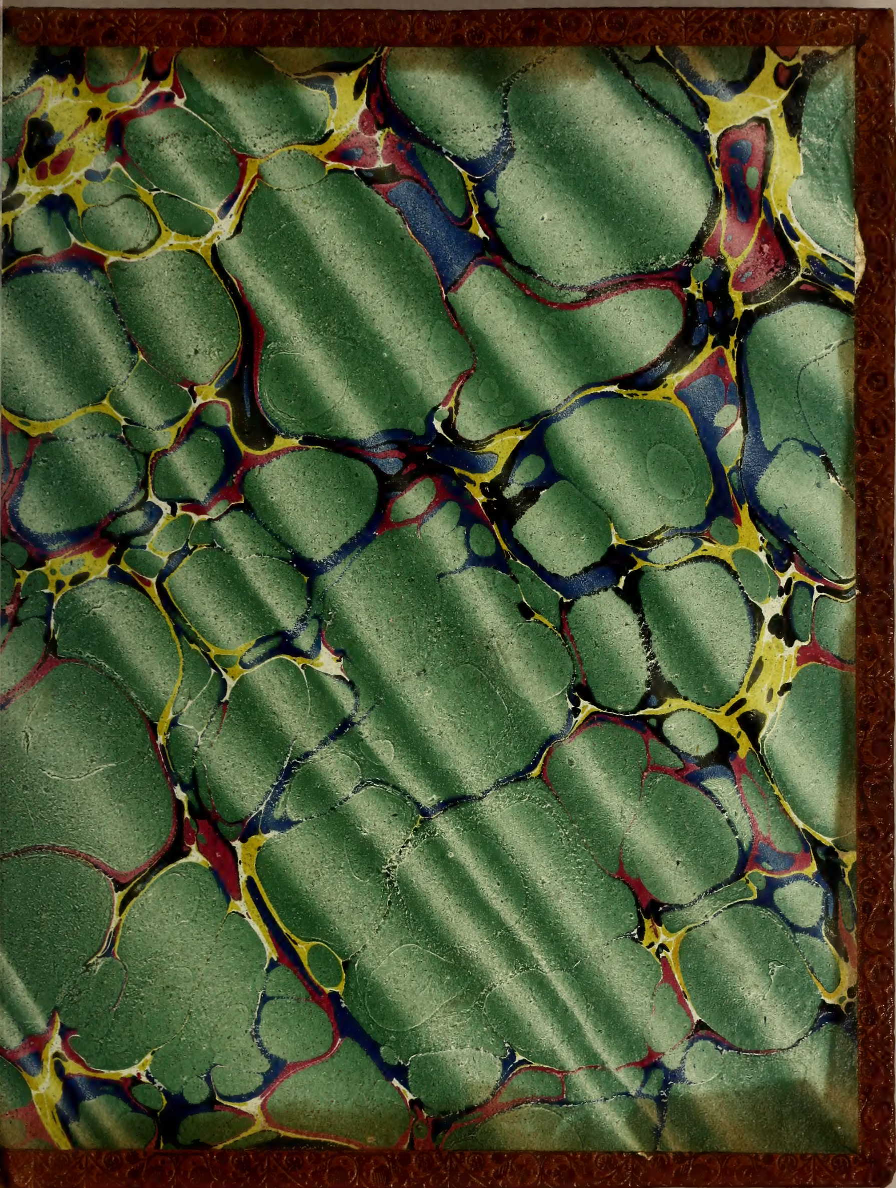
in Brabant des moeten getuygen datter so mede is/gelijck ic schrijve. Maer dien die sulcke dingen niet en weten noch versocht en hebben beroep ick my op deser getuygen eñ Godt voor al aen. Die eerste reyse die ick dede in America/ was met eenen Portugaloysché schip/die Hopman hiet Portyado, waren onser drie Duytsché opt schip/d'eẽ was van Bremẽ eñ hiet Brant, die ander hiet Hans van Brachausen, eñ ick/Die ander reyse dede ick van Civilien uyt Spaengien nae Rio de Plata, een Provincie in America gelegen so genaemt. Die Overste vanden Schepe hiet Don Diego de Senabrie, daer en was geen Duytsch op die reyse mede/maer na lange moeyte / angst eñ vreese te Water en te Lande dwelck duerde ontrent twee jaer/ alle in een leste reyse als voor gemelt/ten lesten ledẽ wy schipbreuck by een Eylant genaemt S. Vincent, leyt heel by den vasten landen van Brasilien/eñ die Portugaloysers bewoonen dat daer/ op die selve plaetse vont ick eenen lantsman Eobani Hessi saliger Sonen een/die my daer seer wel ontfinck/Noch haddẽ Coop-Heeren van Antwerpen/die welcke men Scheetz heet/ eenen Factoor daer die heet Peter Roefel, die alle beyde moeten my getuygenisse geven/hoe ick daer ben aen comen/ oock hoe ick ten lesten vanden Tyrannen ben gevangẽ worden. Voort die Schippers die my vanden Wilden gecocht hebben/ waren uyt Normandien in Vranckrijck/ die Hooftman vanden schepe was van wat Cavilla/ genaemt VVilhem de Moner, die Stierman heet Francoise de Schantz, eñ was vã Hastor/die Dolmut was van Hastor/genaemt Perot, die eerlijcke liedẽ God die loonet haer inder eeuwigher salicheyt/ die hebben my gheholpen naest God/ in Vranckrijck/sy hebben my helpen een Paspoort vercrijgen/ zy hebben my gecleet ende gaven my teergelt/ die my ghetuyghenisse zijn waer zy my ghecreghen hebben. Daer scheepte ick van Diepen uyt Vranckrijck ende quam te Londen in Enghelant/ daer vernamen die Coopgesellen vander Nederlantsche Beurse ofte Staelhof vanden Schipmã/daer ick mede derwaerts comen was hoe dat met mijn saeck ghelegen was/ nooden my te gast/vereerden my met eenen teerpenninck/daer nae seylde ick in Duytschlant/ Tantwerpen quam ick in thuys van Aecken by eenen Coop-Heer / Iasper Schets ghenaemt/den selven gaet dien voorghenoemden Factoor Peter Roefel in Sanct Vincent oock aen/als voor ghseyt is/die brocht ick die tijdinge hoe dat die Franchoysen syns Factoor schipken in Rio de Ienero hadden aengevallen/maer waren wederom afgeslagen/die selve Coop-Heer schonck my twee Keysers Ducaten/God wilt hem vergheldẽn. Soo nu ergheus een jonck ghesel ware/die met desen schrijven ende ghetuyghen niet te genoegen en ware/op dat hy niet in twijfel en leve/soo neemt dan Godt te hulpe/ende vaert dese reyse aen/ick heb hem hier kennisse ghenoech ghelaten/dien pat volghe hy nae/die Godt helpt en is die Werelt niet ghesloten. Den almachtighen Godt/die alle in allen is/zy lof ende prijs van eeuwicheyt tot eeuwicheyt/Amen.

FINIS.

Dit Boeck geintituleert die beschrijvinge des Lãts America, is gevisiteert by eenen geleerden vander Keyserlijcker Maj. daer toe ghecommitteert, ende is by der voorsz. Keyserl. Maj. toeghelaten ende gheconsenteert te mogen Printen ende vercoopen, gegeven tot Brussel den 10. dach in Meerte, Anno M.D.LVII.

Onderteeckent P. de L.

H T